

◆ N ə s r

Natiq MƏMMƏDLİ

ƏN GÖZƏL GÜNAH

◆ *Roman**

İkibaşlı sirr

Səid bu gün axşam həyatının ən böyük imtahanına hazırlaşdı. Çəkinmədən, qorxmadan hər şey necə vardsa elə də etiraf edəcəkdi – mən başqa bir qızı sevirəm, özü də lap çoxdan. Mən yalnız onunla xoşbəxt ola bilərəm, vəssalam! O ki qaldı hələ bu vaxta kimi düz-əməlli kəlmə kəsmədiyim dayım qızıyla göbəkəsdə söhbətinə, bu, mənim yox, kimlər qundaqda olan uşağın əvəzinə qərar veriblərsə, onların günahıdı, - bax, beləcə də söyləyəcəkdi. Onun sözlərindən sonra mərəkəmi qopacaq, ya sükutmu yaranacaq, bilmirdi. Ancaq o, evdən qovulmağı daha çox gözaltı eləmişdi və bu variantda özünü hazırlamışdı. Əgər belə bir qərar olardısı, ona hamıdan çox özü sevinəcəkdi. Çünki doğmaları arasında getdikcə yad adama çevrildiyinin fərqi deydi və edəcəyi etirafından sonra onsuz da ilgəhdən asılı qalmış bütün körpülərin dağılacağını ovcunun içi kimi bilirdi. Artıq ailəsində elə bir adam da qalmamışdı ki, onunla rahatca diz-dizə, göz-gözə oturub ürəyindəkiləri açıb tökə, məsləhətli don gen olar deyib nəsə kəlmə kəsə bilsin. Nənənin müəmmalı, qəfil ölümünün ardınca heç kimin gözləmədiyi halda Qaraca bibinin nəslin mütləq hakiminə çevrilməsiylə hər şey başqa cür olmuşdu. Niyə başqa varis yox, məhz Qaraca sualını verənlərin hamısı əvvəlcə gözdən salınmış, sonra adları nəsil kitabından birdəfəlik silinmişdi. Sanki belə adda əmi, xala heç olmamışdı. Nəsil ağacı budanıb qurtarandan sonra kəsilmiş qol-budaqları tarixin zibilliyinə elə gömmüşdülər ki, onları heç xatırlamaq istəyən də yox idi, baxmayaraq ki, xatırlamaq hələ qadağan deyildi.

Nəsil davasının şiddətli çağında Lələ dayısının onun qəlbini oxuyurmuş kimi Londona ingilis dili kursuna getməsinin xərclərini öz üzərinə götürməsi o zaman Səidə çox qəribə gəlmişdi. Hətta nənəsinə belə, demədiyi arzusundan dayısının necə duyuq düşməsi beynində türlü suallar yaratsa da, bu vaxta kimi onların heç birinə cavab tapmamışdı. Böyük məyusluqla başa çatan London səfərindən dənəndən sonra isə hər şey gün kimi aydınlaşmışdı – onu, həqiqəti öyrənmək istəyən yeganə adamı, sadəcə, hər şeydən təcrid etmişdilər. İndisə ortada

* *Jurnal variantı. Əvvəli ötən sayımızda*

əlahəzrət fakt dayanmışdı – anası az qala hər gün səhər o başdan cingildəyən zəngli saat kimi beynini yağır eləməkdəydi “dayın qız sənin göbəkəsdindi... bibin də razıdı... elimizin adəti var... qardaşın evləndi, indi növbə sənindi...” Sevimli nənəsinə ürəyi istəyən kimi yas saxlamağa imkan tapmamış anasının zəhlətökən dirəşməsi, dayısı qızınınsa özünü onun gözüne soxmaq üçün evlərini su yoluna döndərməsi dünyanı Səidin gözündə zülmətə bürümüşdü. Məhz bu axşam bu zülmətin üzərinə günəş doğmalıydı; o, doğma elindən-obasından birdəfəlik qovulmağı belə, göz altına alaraq öz Müjdəsi haqqında danışacaqdı, anasının gözlərini bərəltməsinə, atasının yumruğunu düyünləməsinə, hətta bibisinə və qayınatası olmuş dayısına özünü xoş göstərmək üçün qardaşının belə, onun üstünə gəlməsini vecinə almayacaqdı.

Sanki özünü məhkəmədə son söz deyəcəkmiş kimi hiss edirdi. Lakin burada taleyin bir kinayəsi var idi, çünki bu məhkəmənin qərarı qurulmamışdan əvvəl elə onun özünə məlum idi. Başını ağrıdıb müdafiə nitqi söyləməyə də lüzum yox idi, onsuz da eşidən olmayacaqdı. Ən yaxşı halda qovulmaq, ən pisi nə olacaqdı, onu Allah bilirdi, amma Səid hətta ən pisinə də hazırlanmışdı. Hardansa yadına nənəsinin danışdığı Şərq rəvayətləri içərisində ən təsirlisi - Səyavuşun faciəsi düşdü. Gecələr gözüne yuxu getməyəndə beşiyinin üstündə dayanan nənəsi bu rəvayəti ona lay-lay deyərək danışardı, hətta böyüyəndə belə, bu qeyri-adi əhvalatın təsirindən çıxma bilməyib nənəsinə saysız-hesabsız suallar yağdırardı. Yəni doğrudanmı Səyavuş alovun içindən yanmadan keçə bilib? Yəni doğrudanmı insanın analığı ona qarşı belə qəddar olarmış? Yəni doğrudanmı... Nənəsi illər keçdikcə hər dəfə eyni rəvayəti müxtəlif əlavələrlə nəql elədikcə Səid eynən beşikdəki uşaq kimi heyrdəndən donub qalardı. İndi öz doğmalarının arasında yad adama çevrildikcə, tez-tez yadına Səyavuş düşürdü. Hardan biləydi ki, nənəsinin danışdığı rəvayət onun gələcək taleyi olacaqmış. Yəni doğrudanmı... Hər halda, Südəbənin qurduğu məkrli planın yalan olduğunu sübut etmək üçün Səyavuş alovlardan keçməyə razı olur və adamları öz məsumluğuna inandıra bilir. Düzdür, Səyavuş faciədi, amma o, faciənin bəxti gətirmiş qəhrəmanıdı, heç olmasa, ona günahsız olduğunu sübut etmək üçün oddan keçməyə icazə verirlər. Axı bütün günahsızların belə şansı olmur. Barəsindəki məhkəmə qərarını əvvəlcədən bilən Səid elə buna görə də Səyavuşa qibtə edirdi. Ürəyində qədim Şərq rəvayətinin istisi müsəlman qəbiristanlığına çatanda hava hələ qaralmamışdı. Nənəsiylə vidalaşmaq, başdaşına qısılib dərdləşmək istəyirdi. Əgər başını cəllad kötüyünə qoymamışdan qabaq son arzusunun nə olduğunu soruşsaydılar, ona nənəsinin qəbrini göstərmələrini xahiş edərdi. Bəs hardaydı qəbir?

Yan-yörəsini çayır, qamış, sarıtkan basmış xəndəyin iki yerə böldüyü qəbiristanlığın dəbdəbəli baş daşlarının kürək-kürəyə verdiyi böyük hissəsi müsəlmanlara, yosun basmış seyrək xaçların göründüyü balaca hissəsi isə hardansa gəlib bu qərib diyarda canını torpağa tapşırılmış xristianlara məxsus idi. Bura iç qəbiristanlıq sayılırdı, yəni nəslə-kökü bilinənlərin hamısı burada uyuyurdu. İç qəbiristanlığa bitişik, ən azı ondan iki dəfə böyük başqa bir məkan da var idi ki, burada nəslə-kökü bilinsə də, anadan “balaca” doğulmuş adamları basdırırdılar. Adı da öz məzmununa uyğun idi – çöl qəbiristanlığı.

Səid nənəsinin məzarını adlı-sanlı adamların heykələ çevrilmiş soyuq baxışları altında axtarmağa başlayanda canına üşütmə düşdü. Dəfn gününü bütün detallarına qədər xatırlayırdı və əmin idi ki, hardasa bu soyuq heykəllərin arasında nənəsinin canına istilik salan baxışlarını tapmaq elə də çətin olmayacaq. Amma çətin oldu. Qəbirlərin arasında nənə heykəli yağlı əppək olub yoxa çıxmışdı. Məzarın təxmini yerini tapsa da, dəmir hasara alınmış bir neçə kvadratmetrlik boşluqdan savayı heç nə görmədi.

Cəmi üçcə rupiyə kimin gəldi ruhuna “Yasin” oxumaq üçün qəbirlərin arasında səssiz ruh kimi gəzib müştəri axtaran qozbel molladan eşitdiyi sözlərdən sonra yumruqlarını düyünləyib bağırmaqdan özünü zorla saxladı. Molla bir neçə ay əvvəl mərhumənin yaxınlarının qəbrin yerini dəyişdirdiklərin söylədi. “Qohumları idilər. Qəbri açdılar. Heç “Yasin”də oxutmadılar. Eləcə sümükləri torbaya yığıb apardılar. Bunun adına gorbagor olmaq deyirlər”, - qozbel molla axırınıc kəlməsi Səidi kürəyinə arxadan saplanmış xəncər kimi incitdi. Saçının dibindən süzülən soyuq tər bütün bədənini qıc eləyib, iliyinə işlədi. “Deməli, bu xarabada öləndən sonra da rahatlıq yoxmuş? Ay Allah, eşidirsənmi? Bu torpaqda adamın meyitinə də dinclik vermirlər”, - Səid içini didən sözləri heykələ çevrilmiş adamların arasından bağıraraq söylədi. Onsuz da, ölümlər eşitmir. Onsuz da, ölüdən bu vaxta qədər hələ heç bir diriyyə ziyan gəlməyib.

- Dəqiq qohumları idi, səhv eləmirsən? Görsən, tanıyarsan o adamları? - Səid dodağını gəmirə-gəmirə soruşdu. Elə bu suala bəndmiş kimi qozbel molla tapança təkisi açıldı “əlbəttə, hamısını yox, ancaq başlarında duranı tanıyıram, Lələni kim tanımır ki?”

- Yanılmırsan ki? - bərelmiş gözlərini kişinin üzünə zillədi.

- A bala, Lələni mənə tanıdacaqsan? Düzdü, indi o, mənə tanımır, böyük adam olub axı. Dabbaqda gönünə bələdəm. Bir yerdə böyümüşük də. Lələydi, Lələ, - molla eynilə onun kimi gözlərini bərəlti, hələ üstəlik Allaha da and içdi.

- Ölünü qəbirdən çıxarmaq Lələnin nəyinə lazımdı axı? - təzəcə beynini döyəcəyən sualın ağırlığını hiss eləməyə macal tapmamış yenə də molla dəxilsiz atması hər şeyi alt-üst elədi.

- Heç olmasa ikicə rupi verə bilərsənmi? Allaha and olsun ki, günortadan dilimə su da dəyməyib, - o, bu sözləri elə fağır, elə acizənə formada dedi ki, Səid onun doğrudan da molla, yoxsa molla cildinə girmiş dilənçi olduğunu aydınlaşdırma bilmədi və istər-istəməz əlini cibinə salıb üç rupi uzatdı. Qozbel kişi birdən-birə pulun qalığı kimi bir rupini geriyyə qaytarmaq üçün israr eləməyə başladı, “axı mən heç kimə “Yasin” oxumamışam? Yox, bu, yaxşı düşməz, pulun qalığını götür, oğul. Mənə artıq pul lazım deyil”. Onun hərəkəti məyusluq bataqlığında boğulan Səidə elə gülməli görünürdü ki, əvvəlcə molla, sadəcə, özünü naza qoyduğunu, artistlik elədiyini düşündü. Kişinin ona sarı uzanan arıq biləyindən yapışıb “axı bir rupi bu dünyada nəyi dəyişir ki, belə israr edirsiniz? Qoy sizdə qalsın. Vəssalam”, - dedi.

- Bu, halal deyil axı, bala. Bu yaşda mənə günaha batırma, - qozbel kişinin inadından dönənə oxşamırdı.

- Yaxşı mən halallıq verirəm. Qoy cibinə pulunu, getməliyəm. Çox işlərim var, çox şeyləri aydınlaşdırmalıyam, -dedi.

- Madam ki, halallıq verdin, Allah səndən razı olsun. Mən də sənə bir məsləhət verirəm. Bil və aqah ol ki, müsəlmanın qəbrini yalnız bir halda açırlar – dirinin qisasını ölüdən almaq üçün. Zalım dünyamızın qaydaları belədi, elə şeylər var ki, onları aydınlaşdırmağa gərəkdir yoxdu. Cavansan, sən də başını ağrıtm.

Səidin gün doğmadan ağrıyan başının zoqqultusu indi daha da şiddətlənmişdi. Söhbət kimin qisasından gedə bilərdi axı? Ruhsuz sür-sümükdən qisas almaq fitnəsini kim düşünə bilərdi ki? Və nəhayət, sirr duvağına bürünmüş bütün hadisələrin mərkəzində dayanan Lələnin istəyi nəydi? Səid bir azdan qurulacaq “məhkəmə”də bu sualların hamısını yağış kimi yağdıracaq qədər uşaqlıq etməyəcəkdi. Anlayırdı ki, hər şeyin öz vədəsinin çatması üçün bacardıqca təmkinini pozmadan gözləmək lazım gələcəkdi. Bu vaxta kimi o, yalnız özünü müdafiə nitqinə hazırlayırdısa, qəbiristanlıqdan qayıdandan sonra anladı ki, nəslində-kökündə ittiham tərəfi kimi çıxış edə bilən bircə nəfər varsa,

o, da elə onun özü idi. İndi o, daha da ürəklənmişdi, bütün dünyaya meydan oxuyacaq qədər.

* * *

Şam yeməyi bitər-bitməz Səidin heç kimdən utanıb-çəkinmədən başını dik tutaraq çoxdandı başqa bir qızı sevdiyini söyləməsi hamının ağzını açıq, gözünü bərələ qoysa da, Qaraca bibinin sifətində heç nə dəyişmədi; nə qaşını çatdı, nə dodaqlarını gəmiri, heç əllərini də ovuşdurmadı. Arvadın heç bir məna ifadə etməyən, məchul nöqtəyə zillənmiş mal baxışları altında hamı içindəki hikkəsini bürüzə vermək üçün qırıla-qırıla qalmışdı. Belə götürəndə, adamların içindəki heç hikkə də deyildi, əgər bibi qəzəblənsəydi, onlar məmnuniyyətlə Səidi şaqqalayardılar, yox əgər sevinseydi, onlar da hırıldaşaraq əlini sıxıb, alnından öpərdilər.

“Adı Müjdədi. Sadə ailənin qızıdır. Eyni agentlikdə işləyirik. Bir-birimizi həqiqətən sevirik. Sizə bəlkə də, ayıb gələ bilər, böyüklərin yanında belə şeyləri danışmaq, amma mənə, kimisə sevmək və bunu etiraf etmək ayıb deyil. Açıq və düz danışmağı nənəmdən öyrənmişəm. Rəhmətlik həmişə deyirdi ki, “örtülü bazar dostluğu pozar”. Nənəm məndən heç vaxt heç nəyi gizlətməzdi, hər şeyi açıq danışardı. İstəyirəm siz də biləsiniz ki, biz, sadəcə, xoşbəxt olmaq istəyirik. Bunun üçün, sadəcə, xeyir-duanız lazımdı. Başqa heç nədə gözümüz yoxdu, heç nə də istəmirik”, - “məhkəmə” salonuna çökmüş sükut Səidi ürəkləndirmişdi. Belə bir səssizliyin olacağını əvvəlcədən ehtimal etsə də, bunun bu qədər davam edəcəyini təsəvvürünə gətirməmişdi. Qurbağa gölünə elə bir daş atmışdılar ki, ana qurbağanın balalarını haylamaq üçün bircə dəne “qur” eləməyə belə, cəsareti çatmırdı. Səidin özünü müdafiə üçün düşündüyü kombinasiya tamam başqa effekt vermişdi, indi o, müttəhimdən daha çox böyüklərin yanında sevgidən danışmağı ayıb, bəlkə də, günah hesab eləyən kütləni bu məzmunuz mühafizəkarlığa görə ittiham edən sərt prokurora çevrilmişdi. Səssizlik bir tərəfdən onu ruhlandırsa da, digər tərəfdən, qeyri-müəyyənliyi artırır və bunun belə davam etməsi nəinki Səidin, heç kimin ürəyindən deyildi.

Bibi hələ də mal baxışlarını məchul nöqtəyə zilləyib dayanmışdı. Bir balaca, lap azacıq qaşlarını səyritseydi, Lələ dayı qəzəblə ayağa qalxıb dişinin dibindən çıxanı Səidin üstünə yağdırardı. Hər halda, söhbət onun qızının taleyindən gedirdi. Öz halal-hümmət, göbəyi qundaqda kəsilmiş deyiklisindən atasının gözü qabağında sırtıqcasına imtina etməyin bədəli ağır olmalı idi. Qızın adına söz çıxarmaq bir ayıb, indi onu yarı yolda buraxıb tanınmaza-bilinməzə hansısa sadə ailənin qızıyla eşq yaşadığını etiraf etmək iki ayıb. Lələ istəseydi bunu şərəfinə düşən ləkə kimi qiymətləndirib məsələni daha da dramatikləşdirə, daha da qəlizləşdirə bilərdi. Bu işin axırından həтта qan iyi də gəlirdi. Lakin bibi susurdu. Lələnin ürəyindən keçirdiklərini vulkan kimi püskürməsi üçün onun, sadəcə, qaşının birini tərpətməsi kifayət idi. Amma mal baxışlar israrla, az qala hamının acığına heç kirpiklərini də qırpmadan məchul nöqtədən çəkilmək bilmirdi. Bu susqunluğun içərisində Lələnin əlindən şərəfinə düşmüş “ləkəni” tumarlamaqdan başqa bir iş gəlmirdi, eləcə bığlarını gəmirə-gəmirə bacardıqca özünü təmkinli göstərməyə çalışırdı.

Qaraca arvad bilirdi ki, hamı barmağının bir işarəsinə bənddi ki, qabağında əyilməyən bu dikbaşın boğazını üzüb ayağının altına atsınlar. İlan tək soyuqqanlı görünə də, canına düşən vələlənin səbəbini aydınlaşdırmaq, zərbənin haradan və ya kimin sifarişiylə gəldiyini dəqiqləşdirməkdən ötrü tək soyuqqanlı yox, həm də ilan kimi müdrik olmaq lazım idi. “Nənəm məndən heç

vaxt heç nəyi gizlətməzdi”, - Səidin bu kəlməsi hamının qulağına dəyib qayıtsa da, Qaraca onu göydə tutmuşdu. İlan tufəngdən açılan gülləyə sarı heç nə fikirləşmədən necə çevikliklə tullanırsa, arvad da bu kəlməni hamıdan qabaq göydə qapmışdı. “Əgər nənəsi ona hər şeyi danışsınsa, deməli, böyük sirdən də xəbəri var. Bəs nə əcəb bu vaxta qədər susub? Bəlkə, elə bu vaxtı gözləyirmiş? Bəlkə də onu öyrədən var? Ya da, sadəcə, şantaj edir?”, - arvad mal baxışlarını heç kimin yox, yalnız onun gözünə görünən qeyri-müəyyən bir nöqtəyə zilləyib bu suallar haqqında düşünürdü. Səidin kimi istəməsi, evlənməyə, hətta ərə getməyə hazırlaşması heç vecinə də deyildi. Lələ öz ikinci qızını da ailəyə dürtüdülmək üçün bacısıyla oturub “göbəkəsdı” nağılı uydurmuşdu, bunlar hamısı məlum idi və heç Qaracanın eyninə də deyildi. Hərçənd ki, ailədə onun iradəsindən kənar da heç nə baş verə bilməzdi. Onun ürəyinə xof salan “nənəm mənimlə hər şeyi açıq danışardı” kəlməsi idi. Səid özü də bilmədən dilindən qaçırdığı sözlərlə hədəfi necə dəqiq nişan aldığını təsəvvür etmirdi. Ona da, şam süfrəsinə yığılmış əqrəbalarına da elə gəlirdi ki, bibi qəfil sözlərdən sarsıldığından qərar verməyə çətinlik çəkir. Bibininə qərarı hazır idi, özü də bu qərar Səid adında uşaq yer üzünə gəlməmişdən əvvəl verilmişdi – böyüyünün üzünə ağ olanın, onun sözündən çıxıb öz yolu ilə getməyə çalışanın qəbilədə yeri yox idi; həmin adam küçəyə atılmalı, başqalarını da yoluxdurmaq üçün evdən bacardıqca uzaq tutulmalı, bir sözlə, rədd olunmalı idi. Bibinin canına üşütmə salan yalnız nənəylə onun arasında olan sirin üstünün açılması idi. Arvad ölməmişdən qabaq hər şeyi öz sevimli nəvəsi Səidə danışmağa imkan tapmışdısa, deməli, onunla çox ehtiyatla oynamaq lazım gələcəkdi. Balaca ehtiyatsızlıq Qaracanın canı-dildən bünövrəsini bərkitməyə çalışdığı xanımın alt-üst olmasıyla nəticələnə bilərdi. İndi ona hər şeyi yerli-yataqlı öyrənmək və ya ürəyini sıxan gizlinləri əbədi olaraq ört-basdır etmək üçün vaxt qazanmaq lazım idi. Ürəyindəkiləri açıb tökəndən sonra artıq Səid də susmuşdu. Onun da hamı kimi sual dolu baxışlarının üzünə zilləndiyini fərq eləyən Qaraca, nəhayət ki, sifətinə mələk maskasını keçirdi; əvvəlcə gözləri qıyılaraq parladı, sonra ensiz dodaqları bir qədər yanlara əyildi, nəhayət, qaşları yuxarı qalxdı. İnanılmazdı? O, gülümsünürdü. Hirsindən, yoxsa hikkəsindən – heç kim fərq edə bilmədi. Bibinin gülümsəməsi çox nadir hadisə idi, ona görə ki, hələ bu vaxta qədər kimsə onun nəinki dişlərinin ağarmasını, heç qımışmasını da görməmişdi. Çatma qaşların düyünlənməsi, qıyıq gözlərin bərəlməsi, dodaqların büzülməyə yana əyilməsi qəzəbin hamının yadında qalmış şəkli idi ki, onun sifətində əbədi yuva salmışdı. Amma indi insanlara elə gəlirdi ki, o gülümsəyir. Buna hamıdan çox təəccüblənən Səidin anasının da qeyri-ixtiyari dodaqları qaçdı, arvadının məsləhəti olmadan ömür boyu bir işə əl bulamayan atası da həyat yoldaşının dodaqlarının hərəkətini bacardıqca dəqiqliklə təkrarlamağa cəhd göstərdi. Qayınatasının yanında özünü həmişə əmrə müntəzir aparən qardaşı isə atasından daha çox Lələ dayısı kimi qaşını oynadıb gözlərini qıydı. Süfrə başında əyləşmiş digər qohumlarsa hərəsi bir-birinin sifətinə baxıb oradakı ifadələri kopyaladıqdan sonra üzlərini bibiyə sarı çevirmişdilər. Birdən-birə peyda olmuş bu qədər maskanın içərisində tək Səidin siması özününkü idi və orada başı əcaib formada əyilmiş yekə bir sual asılmışdı. Bibi əlini əlinə vurub ensiz dodaqlarının arasından dişlərini göstərəndə onun həqiqətən güldüyü heç kimdə şübhə doğurmadı. Camaat elə buna bənd idi; Səidin anası, ardınca atası və hətta Lələ dayısı elə qəhqəhə çəkildilər ki, digərlərinin gülüşünün boğuş cingiltisi eşidilməz oldu. Adamlar içini arıtlaya-arıtlaya, çiyini oynada-oynada ta o vaxta qədər güldülər ki, bibinin ensiz dodaqları dişlərinin üstünü örtüdü və arvad hər iki əlini yuxarı qaldırıb birçə kəlmə “şükür məsləhətinə” deyib sözə başladı.

“Anam səni çox sevərdi”, - Qaraca bu kəlməni deyər-deməz gözləri yaşardı. Sözüünün davamını gətirə bilmədi, səsi titrədiyindən dəsmal çıxarıb gözüünün yaşını sildi və ağlamsındığını hamıya nümayiş etdirmək üçün yenə də gözlərini məchul nöqtəyə sarı bərəldi. Lakin bu dəfə pauza uzun sürmədi, adamlar Qaracanın anası haqqında danışanda həmişə beləcə kövrəldiyinə adət etdiklərindən onlar da özlərini doluxsunmuş kimi göstərər başlarını aşağı saldılar. “Anam heç vaxt sənin beşiyinin başından çəkilməzdi. Heç öz doğma balalarını sənin kimi əzizləmədi...”, - Qaraca bu dəfə özünü saxlaya bilməyib hönkürdü. Üzünü dəsmalla tutub sanki anasını elə indicə itiribmiş kimi “ana, ana” deyib hıçqırdı. Bayaqdan süfrənin başında pərvanə kimi dolanan qulluqçu elə buna bənd idi, dərhal sakitləşdirici damızdırılmış fincanı masanın üstünə qoydu. O, handan-hana dəsmalı üzündən atıb fincanı götürdü, onu bir balaca qoxulayıb heç dodaqlarına da yaxınlaşdırmadan təzədən masanın üstünə qoydu. Süfrəyə yığışanların arasında mərəkə qopmuşdu; mərsiyə deyib ağlamaqda Səidin anasına heç kim çata bilməzdi, yaxşı ki, arvad bu dəfə əliylə ağzını bərk-bərk sıxdığından qıpqırmızı pomidora dönmüşdü, əri də eyni hərəkəti təkrarlasa da, rəngi heç də qızarmadı, yerdə qalanların hərəsi bacardığı kimi hıçqırsa da, hamısının gözündən eyni cür selləmə yaş tökülürdü. “Xoşbəxt olmaq...”, - bibinin daha ağlamayıb, sözüünə davam etdiyini görənlər adamlar bir göz qırpmında “diqqət mərkəzə” maskalarını geyindilər, - “xoşbəxt olmaq sənin haqqındı, Səid. Əlbəttə, xoşbəxt olmağı kim istəməz ki? Bəs dayın qızı necə olsun? Axı o da xoşbəxt olmaq istəyir? Bax, bu anan, bu da dayın, təsdiqləyə bilərlər, siz doğulanda göbəyinizi nənən özü kəsib. Bu onun arzusu idi. Məgər özü sənə nəyə deməyib?”

Səid çiyinlərini çəkib başını buladı “bunu birinci dəfə anamdan eşitmişəm. Əgər belə bir şey olubsa, bu nə mənim, nə dayım qızının iradəsiylə baş verib. Nənəmə gəldikdəysə, o, heç vaxt bu haqda mənə bir kəlmə də söz danışmayıb...”

“Bəs nə danışır sənin nənən?”, - Qaracanın qaşlarını çatmasını onun əsəbləşməsi kimi anladığından Lələ də hirsələndiyini bürüzə verməklə ehtiyatsızlıq etdi. Gözlərini bərəldib yumruqlarını düyünləyəndə arvadın şəhadət barmağını yuxarı qaldırdığını gördü, “yeni söhbəti mən edirəm, sən yuyulmamış qaşığı təkini özünü ortaya atma”. Lələ dərhal əllərini masanın üstündə çarpazlayıb arxaya söykəndi.

“Nənəm deyər ki, adam olan kəs dirinin qisasını ölüdən almaz!”, - Səid sözüünün davamını gətirib dayısı sayılan bu vücudu hamının gözü qabağında biabır etmək üçün him axtarırdı. O, hamıya sübut edəcəkdiki, anasının qardaşı yox, lap öz doğma qardaşı olsa da, burnunu hara gəldi soxan bu şəxs əslində goreşəndi. Nənəsinin sümüklərini qəbirdən çıxarıb oğurlamağın bədəlini ödəmək zamanı, nəhayət ki, gəlib çatmalı idi. O inanırdı ki, lazım gəlsə, qəbiristanlıqdakı qozbel mollanı tapıb hamının yanında Lələylə üzləşdirmək də olardı. Lakin şəhadət barmaq çoxdan havaya qalxmışdı... və o, itilənmiş qılınc kimi kiminsə boynuna da enə bilərdi. Səid əlinə düşəcək növbəti fürsətdə dayısının kürəyini yerə vurmaq üçün susmağa üstünlük verdi.

Hamı səsinə içinə çəkmişdi. Qaracanın barmağını aşağı endirib Lələyə gözlərini ağırtması, dərhal da üzünü Səidə tərəf çevirib gülümsəməsi arasındakı zaman məsafəsi heç bir dəqiqə çəkmədi. Kiminsə taleyini həll etmək üçün beyni işıq sürətiylə qara planlar qurmağa qabil Qaraca kimi adamlara elə bu azacıq vaxt da kifayət idi. Bax, bu saniyələrin içərisində bibinin mütləq və dəyişilməyəcək qərarı hazır olmuşdu – Səid hər şeyi bilir və o, həmişəlik susdurulmalıdı!

“Səid”, - bibi heç vaxt yuxuya getmək istəməyən beşikdəki dəlisov uşağa laylay deyirmiş kimi mülayim səslə davam etdi – “həmişə düz danışdığına görə anam səni sevirdi. Mən də sevirəm, qardaşımın balasısan, sənün yerin ürəyimün içindədi, heç başqa cür ola bilermi? Sən danışdın mən qulaq asdım, indi sən eşit. Əgər nənənin arzusunu həyata keçirmək istəmirsənsə, bunun günahı sənün üstündə qalacaq. Günah ağır yükdü, bala, bu haqda yaxşıca düşünməyini istəyirəm. Bir az fikirləş. Nə qədər istəsən düşünə bilərsən. Bil ki, qərarın nə olur-olsun, Qaraca bibin sənün yanında olacaq. Bircə günaha batma, oğul”, - bibi axırıncı kəlməni deyərək yenə də gözləri yaşardı, bir az udqunub baxışlarını sevimli nöqtəsinə sarı zillədi. Səidin məhəbbət və hiddətlə çırpınan ürəyi hadisələrin bu cür inkişafına hazır deyildi. O, hər cür variantı gözaltı eləmişdi – döyülməyi, qovulmağı, hətta ölümlə təhdid olunmağı belə. Heç vaxt orta xətt tanımayan, nəsil davasında özünü amansız cəllad kimi aparmış bibisinin birdən-birə yumşalacağını təsəvvürünə gətirmirdi. Nənəsinin sağlığında heç vaxt heç nəyə qarışmağa ürək etməyən, hamıdan gen gəzən, qaraqabaq bibisinin nə vaxtsa onun alnından öpməsi, başını tumarlaması belə, yadında deyildi. Başını nənəsinin dizinin üstünə qoyub şirin Şərq nağıllarına qulaq asan vaxtlarda bibi hardansa peyda olan kimi arvadın səsini kəsdiyini, ya da söhbətin məcrasını dəyişdiyini xatırlayırdı. Və bu hal o qədər təkrarlanırdı ki, hətta o, özü də nənəylə ən xırda, əhəmiyyətsiz şey haqqında danışanda bibi gözə görsənən kimi söhbətini yarımçıq kəsərdi. Qaraca bibi nənəsinin böyük xanımında Səidin heç vaxt əhəmiyyət vermədiyi, çox zamansa görməzdən gəldiyi ruh kimiydi. İndi həmin “ruh”, onu sevdiyini, sən demə yerinin “ürəyinin içində olduğunu” deyirdi, bu, məhəbbət nə vaxt yaranmışdı, Səidi çaş-baş salan da bu idi. O, fikirləşmək üçün vaxt uzatmağın bir mənası olmadığını, Müjdəyə olan sevgisindən heç vaxt vaz keçməcəyini yenidən, daha da israrla söyləmək istəyirdi. Lakin, bibi sentimental çıxışını qurtarar-qurtarmaz kimsəylə xudahafizləşmədən birbaşa yataq otağına getdi. Deməli, hələ qeyri-müəyyənliyin ömrü bir qədər də uzanacaqdı, yenə də gözləməkdən başqa əlac yox idi. Rəhbərin qərarlılığı hamıya sirayət etdiyindən hər kəs hərəkətini və əhval-ruhiyyəsini sözsüz-söhbətsiz ona uyğunlaşdırmışdı. Yəni bu, bir instinkt kimi idi, məsələn, sədaqətli it heç bir şey fikirləşmədən sahibinin barmağının işarəsiylə necə hərəkət edirsə, adamlar da anlaşılmaz situasiyada özlərini o cür aparırlar. “Hür” və ya “parçala” əmri verilməyəndə didib-dağıtmağa hazır itlər, sadəcə, dişlərini şaqquıldadıb, quyruqlarını oynadırlar. Səidin qohumları da məhz belə etdilər; Lələnin ürəyində bir söz ilişib qalmışdı, o, gözlərini bərəldərək soruşmaq istəyirdi “bayaq o nəydi mənə dedin”, amma heç nə soruşmadı, dodaqaltı sağollaşıb dinməzcə evinə getdi, qardaşı isə heç onun üzünə baxmadan qayınatasının arxasınca kölgə kimi sürünüb qeyb oldu, bibi ayağa qalxan kimi anası əlini süfrədən götürüb harasa çəkildiyindən atası da gözə dəymədi, başqaları da hərəsi bir-birinin hərəkətini kopyalayaraq yoxa çıxdılar. Səid bir vaxtlar hər bucağının ona nə qədər isti gələn doğma imarətinin içində birdən-birə üşüməyə başladı. İnsanların qəlbinin soyuqluğu şimal buzlaqları kimi dörd bir tərəfdən onu dondururdu. İliyinə kimi titrəyirdi.

* * *

Qaraca işığı yandırmadan qaranlıq otağında ay bədirlənənə kimi var-gəl elədi. Gərginliyin səbəbi qərarlılıq deyildi – cəza qaçılmaz olacaqdı, qəti və birmənalı. Səid tək elin adətini pozmamışdı, hamının yanında bibinin zəhmini əski parçası kimi ayaq altına atmışdı. Elə bir iş tutmuşdu ki, cəzası ağır

olmasaydı, bu, nəslin yerdə qalan cavanlarını da yoluxduran mərzə çevrilə bilərdi. Qaracanın canına vəlvələ salan Səidin böyük sirdən xəbərdar olması idi. Bəlkə də, bu belə deyildi, bəlkə də, beləydi, hər halda, ağına batmış fikri indi bütün bəşəriyyət yığılıb ordan çıxarmağa cəhd göstərsəydi də, faydası olmayacaqdı. Vaxt qazanmaq istəyirdi ki, hər şeyi xırda detalına qədər götür-qoy edə bilsin. Əgər işin içində nəsil davasında uduzmuş əqrabalar da vardısı, deməli, onlar məqsədlərinə çatmaq üçün Səiddən, sadəcə, vasitə kimi yararlanıb əsas zərbəni məhz ona endirəcəkdilər. Yəqin Səidə dil verənlər sirdən də xəbərdardılar, hamı hər şeyi bilir, sadəcə, səslərini içlərinə salıblar ki, ilk fürsətdə endirəcəkləri zərbə ölümcül olsun.

Qaraca anasının öldüyü günü; həmin ərəfədə və ondan sonra baş verənlərin hamısını təkrar xatırlamaq üçün yaddaşını eşələməyə başladı. Həmin gün ayın sıradan günlərinin tayı deyildi, çünki Qaracanın doğum günüylə üst-üstə düşürdü. Heç vaxt ad günü keçirmədiyindən özündən başqa kimsə bunun fərqinə varmamışdı. Səidinsə iyirmi yaşının tamam olmasına bir aydan da az vaxt qalırdı. Nənə son nəfəsini verərkən Qaracadan savayı yanında kimsə yox idi, hər şey əvvəlcədən necə planlaşdırılmışdısa elə də olmuşdu; arvad qəflətən içinin alovlanmasından şəkəndi, gözlərini bərəldib ayağa qalxanda əlində tutduğu yaşıl çay süzölmüş gümüşü fincan yerə dəyib iki bölündü, o, titrəyən barmaqlarıyla qartal caynağı kimi anidən Qaracanın boğazından yapışsa da, doğma qızını boğmalamağa heyi çatmadı və səndələyib yerə yıxıldı. Qaraca otağın qapısını içəridən bağlayıb ona yaxınlaşanda isə arvad yerində ilan kimi qıvrılır, nəse bağırmaq istəyirdi, bir xeyli güc versə də, pişik balasının miyol-tusuna bənzər iniltidən başqa səs çıxara bilmədi. Qaraca həmişə yalnız onun gözüne görünən sevimli məchul nöqtəyə zilləməkdən xoşlandığı baxışlarını bu dəfə canıyla əlləşən anasının qıc olmuş vücuduna zilləmişdi. Bu ağrılar anaya tanış idi, illər öncə bax beləcə zoqqultusu kürəyinə vuran dəhşətli sancılardan sonra birinci övladı Qaraca dünyaya gəlmişdi. On üç yaşında zorla özündən on doqquz yaş böyük kişiye əre verilən qız gəlinciyini oynatmaqdan doymamış özü dünyaya gəlincik gətirəsi olmuşdu. Sonradan zəhər badəsini ona içirdəcək bir gəlincik... Ana qəddini düzəldib dikəlmək istəyəndə qızının bayaqdan ona zillənmiş mal baxışlı gözləri az qaldı ki, hədəqəsindən çıxsa. O, doğma anasının hamıdan möhkəm, zəhmli və hökmlü olduğunu bilirdi, lakin nə qədər güclü olursa olsun onun ölümə də hökm eləməsi mümkünsüz idi. Ana məhz bu gün son nəfəsini verməli və öz ölümüylə də qızının ad gününə ən qiymətli hədiyyəyə çevrilməli idi. Qaraca arvadın dayaq verib qalxmaq istədiyi titrəyən qolunu təpiklə vuranda ana qanadı qırılmış qartal kimi təkrar yıxıldı. Bəlkə də, son qüvvəsini toplayıb təzədən qalxmaq üçün cəhd göstərə bilərdi, alınmadı... nə özü, nə də bətnindən çıxmış "gəlincik" bunu istəyirdi.

Nəhayət, o, canını tapşırdı. Heç ölmək istəmirdi, amma öldü. İnsanlar onun belə urvatsız ölümünə inanmayacaqdı, amma inandılar. Böyük nəslin patriarxının ölümü, daha doğrusu, qətlə yetirilməsi qəsdin təşkilatçısı Qaracadan və ortağı Lələdən başqa hamı üçün müəmma olaraq qalacaqdı. Qaracanın qorxduğu böyük sirin iki başından biri patriarxın öldürülməsi və onun sandığında gizlədilmiş yarımçıq vəsiyyətnaməsi idi. Patriarxın artıq tam şəkildə öldüyünə əmin olduqdan sonra Qaraca anasının sinəsində gəzdirdiyi açarı götürüb sandığa sarı cumdu. Səid yalnız London sürgünündən qayıtdıqdan sonra sehrli sandığın açarının bibisinin - atasının evdə qız qarımış bacısı Qaracanın sinəsindən asıldığını görmüşdü. Lakin nə o zaman, nə də üstündən illər keçdikdən sonra bunun nə anlam daşması, ümumiyyətlə, açarın niyə bibidə olması haqqında düşünmədi. Səid bizim dünyamızın bütün yaxşı adamları kimi

heç vaxt lüzumsuz detallara fikir verməzdi. Amma adamı məyus eləyən odu ki, həmişə üzərinə qaranlıq kölgə çökmüş həqiqətlər çoxunun xırda hesab eləyib üstündən keçdiyi həmin o detalların arasında gizlənir. Açar Qaracada idi – taxtacın simvolu artıq onun boynundan asılmışdı. Bəs nədən başlamalı? Hakimiyyəti mənimsəmiş orta statistik möhtəkirlər birinci nədən başlayırlarsa, Qaraca da adını eşidib, üzünü görmədiyi sələflərinin etdiyini təkrarladı; qisas tarixdən alındı, tarix yenidən yazıldı. Dünyamız belədi – hər yanda eyni şeylər baş verir, tarix bir cür yaranır, lakin müxtəlif cür yazılır. Öz doğma anasının qatiline çevrilmiş Qaraca kimi tiranlar təbii ki, bu qanunauyğunluğu bilmirlər, belə şeyləri dərk etməyə ağıllarının gücü çatmır və başı çıxmadıqları bütün şeylərə nifrət edirlər. Lakin hakimiyyət instinkti onu mənimsəmə məqamının çatdığını yavaşcadan pıçıldaıyanda amansız və ölümcül zərbə endirərək hücumu hazır olurlar. Bu, aslanın qocaldığını, heydən düşdüyünü, cavan aslan tərəfindən sürüdən uzaqlaşdırılaraq təkləndiyini müşahidə eləyən çaqqal sürüsünün qəfləti və ölümcül zərbəsi kimi bir şeydi. Qaraca zərbəsini vurmuşdu, indi tarixdən də qisas almaq zamanı idi.

Nənənin sandığında nəyin harda olduğunu beş barmağı kimi bilirdi; ordakı əşyaların çoxunu özü yerbəyer eləmişdi axı. Ona nə qatlanmış bahalı qumaşlar, nə qardaş-bacısının ilk dəfə qırılmış saçlarının saxlandığı yastıqçalar, nə saysız-hesabsız mülk kağızları, ləl-cavahirat maraqlı deyildi, bütün bunların başında gələn vəsiyyətnamə lazım idi ki, o da elə birinci cərgədə qoyulmuşdu. Qaraca sənədin yerinə böyük nəslin tarixini dəyişəcək əvvəlcədən hazırlanmış, Lələylə dəfələrlə yoxlayıb düzəliş etdiyi saxta vəsiyyətnaməni qoyub sandığın qapağını endirdi. Beləliklə, əsaslı düzəliş və əlavələrdən sonra təzə adamlar köhnə tarixdə öz adlarını yazdılar.

Qaraca ha götür-qoy elədisə də, anasını onun öldürdüyünü Səidin anlaması üçün xırda bir ipucu belə, tapa bilmədi. Amma yenə də ürəyi sakitləşmirdi, çünki canına vəlvələ salan böyük sirrin ikinci başı da vardı. Bunu bilmək üçün vəsiyyətnamənin orijinal nüsxəsini oxumaq lazım idi ki, bu, mümkün olan iş deyildi. Ya da nənə sağlığında bunu kiməsə danışmalı idi, hərçənd ki, bu da ağlabatan görsənmirdi. Arvad qızının bədbəxtçiliyi barədə düşünəndə, heç vaxt ağzını Allah yoluna qoymazdı, eləcə baxışları Qaracaya sataşanda gözləri yaşarardı. Lakin bu hissini də adamların yanında heç vaxt bürüzə verməzdi, təkliyə düşəndə qızının başına sığal çəkib, bəzən də alnından öpüb pıçıltıyla “mənim bədbəxt balam” deyib doluxsunardı. Nənənin göz yaşları bir ananın öz faciəsinin etirafı idisə, Qaracanınsa ürəyini parçalayan qəzəbdən başqa bir şey deyildi. O, anasının iztirablarını anlamaqda çətinlik çəkirdi, belə baxanda heç anlamaq da istəmirdi. Bütün nəslin gözü olan böyük ailədə həmişə kölgədə qalmaq, heç nəyə qadir olmayan, heç bir iş tapşırılmayan ikinci növ uşaq kimi gəzib dolanmaq illərlə üst-üstə qalaqlanan elə bir xiffət idi ki, özü də bilmədən səssiz-səmirsiz onu böyük xəyanətə doğru sürükləyirdi. Düzdü, nəslin gözmuncuğu sayılan qardaşı var idi, lakin onun varlığı-yoxluğu heç vaxt bilinməzdi; həmişə zəhmli anasının kölgəsi kimi dalınca sürünürdü, anasının məsləhətiylə yaşamış, anasının məsləhətiylə evlənmişdi, yəni Lələnin bacısıylə ailə qurmuşdu. İnsanlar öz aralarında ona nəslin kişisi, gələcəyin varisindən daha çox, əl quzusu kimi baxırdılar, bunu Qaraca bilirdi, heç şübhəsiz, nənə də duymamış deyildi. Qardaşıyla gələcək qurmağın, sadəcə, mümkünsüz olduğuna qəti əmin olduğdan sonra Qaracanın ona hardasa yazığı da gəlirdi və onu nənəsindən sonra özünün kölgəsi kimi görürdü. Kölgədən kimsə qorxmaz, belə zavallılar sürünməkdən savayı nə bacarırlar ki? Qardaşının böyük oğlu atasından da betər idi, düzdü Şərqin yaxşı oğul standartına görə o, atasının tayı idi, yəni

kölgənin kölgəsi kimi lap görünməz olmuşdu. Onun marağ dairəsinin, təbii ki, əgər belə bir dairə var idisə, nədən ibarət olmasını müəyyənləşdirmək də çətin idi. Qardaşoğlu sifətdən atasına oxşayır, əməldə isə anası necə buyururdusa, hər şeyi o cür də yola verərdi. Nənəsi öldükdən sonra anasının məsləhətiylə dayısı Lələnin qızıyla evlənməyə həməən razı olmuşdu və özünü ailəcanlı, həm də çox xoşbəxt hesab edirdi. Qaraca qurmaq istədiyi dünyada onun da yerini kölgənin kölgəsi kimi gördüyündən həmişə başına sığal çəkməkdən xoşlanardı. Yalnız Səid fərqli idi? İnsan sərrafı olan qaraqabaq və zəhmli nənə yalnız onunla saatlarla söhbət edər, onunla dərdləşib təsəlli tapar və Səidi hamıdan çox istədiyini bütün nəslin qabağında dəfələrlə dilə gətirərdi. Lakin bu, hələ o demək deyildi ki, nənə öz doğma qızının hamıdan gizlin saxladığı qüsurlu da açıb nəvəsinə danışa bilərdi. Bəs danışsınsa necə? Əgər Səid də bildiyini başqalarıyla bölüşübdüysə, onda sirrin ikinci başını qorumaq üçün ondan aqah olanların hamısını aradan götürmək lazım gələcəkdi. Bu torpağın adamları arasında kiminsə özündə güc tapıb Qaracanın gözlərinin içinə baxaraq ona meydan oxumasına yol vermək müdhiş sonun başlanğıcı sayıla bilərdi. Adamlar yalnız məsləhət görünən yerə qədər nələrisə öyrənə, özlərinə aid nələr haqqındasa mühakimə yürüdə bilərdilər, qırmızı xəttə yaxınlaşmaq isə günah idi, bağışlanmırdı. Günahkarın hansı cəzaya layiq görülməli olduğunu Qaraca hamıdan yaxşı bilirdi, çünki heç kəsin gözüne görünməyən qırmızı xətt onun içindən, taleyindən keçirdi.

Artıq çoxdan bədirlənmiş ay Qaracanın qəzəblə var-gəl etdiyi otağının pəncərəsini işıqlandırırırdı. İri gövdəli ağacların arasından sürünən bostan müqəvvasını xatırladan kölgə pəncərəyə yaxınlaşıb ehtiyatla onu taqqıldatdı və cavab gözləmədən gəldiyi kimi də sürünüb içəri keçdi. Müqəvva qaranlığa gözləri alışana kimi bir müddət otağın ortasında səssizcə dayanıb ətrafa marıtladı, nəhayət, taxtda oturmuş Qaracanın parlayan mal baxışlarının işartısını tutub ona yaxınlaşdı. Dinməzəcə taxtın ayaq tərəfində bardaş qurub oturdu.

- Sənə də elə gəlir ki, o, hər şeyi bilir? - qaranlıqda olsa belə, yenə də, hardansa öz sevimli məchul nöqtəsini tapıb gözlərini bərəldən arvad yerindən tərpenmədən dilləndi, - ya bəlkə bu, sadəcə, şantajdı? Nə fikirləşirsən, Lələ?

- Mən qozbel mollanı öldürdüm, - Lələ pıçıltıyla danışsa da, arvad onun səşindəki vahiməni də, bu hərəkətinə görə təşəkkür eşitmək əminliyini də duydu, lakin ona daha çox vahimənin səbəbi maraqlı gəldi. Adam öldürmək Lələnin əlində toyuq başı kəsmək qədər sadə bir işi idi, bəs onda niyə belə titrəyirdi. Lələ güman edirdi ki, Qaraca bunu eşitcək "Nə danışsın? Niyə axı?" deyib yerindən sıçrayacaq və mətləbə vəqif olduqdan sonra onun iri dodaqlarından öpüb "sağ ol" deyəcəkdə, hələ bəlkə, ənam da ola bilərdi. Lakin bunun heç biri baş vermədi və Qaracanın yerindən qımıldanmadan verdiyi tərs sual onun əsməcəsini daha da artırdı.

- Bəs niyə qorxursan?

- Mən qorxmaq... yo... yoox...

- Bəs niyə titrəyirsən?

- Məən... məə... - arvad şaxtadan donan sərcə balası kimi tir-tir əsən kişinin ağzının üstündən babat bir təpik ilişirdi. Lələ futbol topu kimi arxası üstə mayal-laq vurub aşdı, dikəlmək istəyəndə Qaracanın o biri ayağını boğazına dirənmiş gördü. Gözləri bərəlib xırıldadığından arvadın bunu hansı cəldliklə bacarmasını anlaya bilmədi, danışdıqca aşağı-yuxarı tullanan yekə ulğumu ayaq altında qaldığından az qalmışdı nəfəsi kəsilsin.

- Mənə tapmaca danışma! Niyə qorxursan, ondan başla!

Arvad ayağını çəkən kimi Lələ boğazını tutub çətinliklə bir-iki dəfə udqundu. Bir təhər nəfəsini tənzimləyib, bu dəfə ayaq üstə canlı heykələ çevrilmiş Qaracanın ayaqlarından yapışıb dilləndi:

- O... o... bəzi şeyləri bilir. Bəzi...

- Məsələn, nəyi?

- Nənəsinin qəbrini dağıtmağımızı...

- Kəs səsini! Yəni deyirsən mən öz doğma anamın qəbrini dağıtmışam?!, - bu dəfə onun təpiyi ayaqlarını pişik kimi yalamağa başlamış kişinin sinəsindən deydi. O, bu dəfə top yox, meyit kimi yerə sərildi. Əgər üçüncü zərbə bir qədər aşağıdan mədəsinin üstünə endirilsəydi, heç şübhəsiz, zavallının şam yeməyində içəri ötürdükləri elə ağzından da geri qayıdacaqdı. Onun əllərini ovuşdura-ovuşdura taxtında əyləşdiyini görcək, Lələ xatanın heç olmasa, bir qədər uzaqlaşmasından ürəkləndi.

- Gorbagor olmaq onun haqqı idi, - Qaraca yalnız ona məxsus amiranəliklə dilləndi, - sonra!

- Adamlarım bütün günü onu izləyiblər. Qəflətən qəbiristanlığa gedib. Əvvəldən bilsəydik, ona mane olardıq...

- Hadisəni danış!

- Nənəsinin qəbrini nə qədər axtarsa da, tapmayıb. Axmaq qozbel molla da hər şeyi açıb danışıb.

- Nəyi?

- Qəbri açanda mənim orda olmağımı...

- Səfeh, sənə kim demişdi ora gedəsən?

- Özüm... özüm getmişdim... əmin olmaq üçün. Bu, elə bir iş idi ki, özüm əmin olmasaydım, ürəyim rahatlamazdı.

- Bəs mənim ürəyimi necə rahat edə biləcəksən, ay bədbəxt?

- Qozbel mollaya ikicə rupi verən kimi nə söhbət olmuşdusa, hamısını etiraf elədi. Mən də onu öldürüb...

- Nənənin qəbrinin yerində basdırıb gəldin. Sabah səhər gün doğmadan da gedib başdaşını yerinə qoyacaqsan ki, kimsə şübhələnməsin.

- Bunları hardan bildin? Axı bütün gecəni otağından çıxmamısan?

- Zavallı Lələciyim, məgər sənin ürəyindən keçənləri oxumağım birinci dəfədi? Nə düşündüyünü, nə edəcəyini mənim kimi duyan varmı?

- Amma...

- Nə amma?

- Mən artıq başdaşını yerinə qoymuşam.

- Görünür, qocalıram, - Qaracanın qaranlıqda çiyinlərinin atılıb-düşməsinə hara desən yozmaq olardı - içini çəkib səssizcə ağlamağa, qarşısındakı adamla məzələnməyə, bircə gülməyə yox. Lakin bu dəfə o həqiqətən güldü, bunu bürüzə verməmək üçün əlini ağzına dayasa da, çiyinləri sözünə baxmırdı.

- Allah eləməsin, Qaraca, sənəin əvəzinə mən qocalaram.

Lələnin üzgörenliyi elə səfeh alındı ki, arvad uğunub getməkdən özünü zorla saxladı. Lakin o haqlı idi, əgər kiminsə əvəzinə qocalmaq kimi bacarıq icad olunsaydı, Lələ fikirləşmədən Qaracanın qocalığını öz üzərinə götürərdi. Özü də tək qocalmaq yox, onun əvəzindən ölməyə də hazır idi. Qaraca təmənnəsiz səmimiyyətin və köpək sədaqətinin qoxusunu hamıdan yaxşı bilirdi, Lələ isə onun canlı nümunəsi idi.

- Deməli, buna görə atmaca atırmış, "dirinin qisasını ölüdən almaq olmaz". Hərif elə düşünüb ki, bizdən bir addım qabaqdadı. Axmaq uşaq!

- Ona elə cəza vermək lazımdı ki, bir də başını dik tuta bilməsin. Onu elə rüsvay eləmək lazımdı ki...

- Sən nə vaxtdan belə məsləhət verən olmusan, Lələ! Birdə başından yekə sözlər danışma!- Lələ peşman olduğunu nümayişkəranə şəkildə göstərmək üçün başını aşağı salıb dırnaqlarını çeynədi, Qaraca əliylə oturmaq işarəsi verəndəysə dinməzcə taxtın aşağısında bardaş qurdu. İndi o, qulaqlarını ov itləri kimi şəklemişdi. Bir azdan sahibinin əmrini eşidər-eşitməz həməən hücumu keçəcəkdə. Patriarxın yanında sədaqətini bir daha sübut etmək üçün əlindən nə gəlirdisə edəcəkdə. O, bütün bunları yalnız yarımaq üçün eləmədi, elə öz içindən gəlirdi. Köpəklik elə vəzifədir ki, hər dəfə sədaqətini yenidən sübut eləmək lazım gəlir, yorulmaq və ya dayanmaq olmaz. Bu peşənin təbiəti belədi. Qaracanın qərarı isə fikirləşməyə başlamamışdan əvvəl hazır idi, bir qalırdı detalları dəqiqləşdirmək. Deməli, Səidin nə nənəsinin qətindən, nə də vəsiyyətnaməsindən xəbəri var., sadəcə, şübhələnir, buna da sənin yelbeynliyin əsas verib, Lələ. Bu, heç kimin yox, sənin səhvindi. Onu sən də düzəltməlisən.

- Mən hər şeyə hazırım, təkə əmr elə.

- Xoşbəxt olmaq istəyirmiş zavallı uşaq. Məgər bunu kim istəməz? Sənin gorbəgər nənən, mənim doğmaca anam imkan verdimi ki, biz xoşbəxt olaq? Yəni çox şeymi istəyirdim? Sadəcə, ürəyimcə yaşamaq, özüm kimi olmaq, vəssalam. İmkan vermədiniz! Mən də imkan verməyəcəm!

- Əmrin nədi?

- Öldür onu! Günü sabah! Onun lovğa kəlləsinin bir daha qabağında dikəlməsini istəmirəm.

- Bəlkə, əvvəlcə rüsvay edək. Əlimizdəki faktı elə fırladırıq ki...

- Ölüm!, - Lələ onun səsinin tonundan anladı ki, bu qərar müzakirə edilmir və öz sədaqətini gözə soxmaq üçün nəse canıyananlıq eləsə, bu, düzgün başa düşülməyə bilər. Hələ üstəlik hirsli beyninə vurmuş patriarxın qəzəbinə də tuş gəldinsə, qanın getdi demək.

- Sən tərəddüd edirsən? Aç ürəyindəkini mənə söylə. Özüm oxusam, nəticəsini təsəvvür edirsənmi? - Qaraca taxtından qalxıb düz onun qarşısında heykəl kimi dayanmışdı. Növbəti təpiyin endirilməsi üçün yerinə düşməyən cavab və ya cüzi bir səhv kifayət idi.

- Sənə görə qorxuram, - Lələ başını qaldırmadan pıçıldadı, - əgər o, başqa şeyləri də bilirsə, kimlərəsə danışsasa...

- "Başqa şeyləri"? Başqa? - Qaraca çiyinlərini çəkərək pıçıldadı. Gülə-gülə də Lələnin boğazından yapışbı yuxarı dikəltdi. Ağızını onun qulağına dirəyərək pıçıldadı, - bunu deməyə anamın vaxtı olmadı, çünki mən onun əcəlini tələsdirdim. Anladınmı? Hansı ana deyə bilərdi ki, mənim qızım əslində...- arvad Lələnin boğazından yapışdığı əliylə onu yatağına tulladı. Üzü üstə yatağa sərilən Lələ dişləriylə yastığı sıxıb heç bir müqavimət göstərmədi, yalnız qulaqlarını şəkələdi. Dan yeri sökülənə yaxın otaqda ehtiraslı iniltilər, Qaracanın vəhşi pıçılıtları və Lələnin onu təkrarlamasından savayı heç nə eşidilmirdi – Ölüm! Ölüm! Ölüm!

* * *

"Mən bu vəsiyyətnaməni tam anlaşıqlı, heç kimin diktəsi olmadan, öz iradəm və istəyimlə yazıram. Qoy mən öləndən sonra övladlarım arasında ayrı-seçkilik yaranmasın, qohum-əqrəbalarımın içində nifaq toxumu cücərməsin. Ömrümüzü çürütdüyümüz nəsil davalarında qalib olmur, axırda hamımız uduzuruq. Mən sağlığımda olduğu kimi, öləndən sonra da nəsil ağacımızın sağlam böyüməsini istəyirəm. Unutmayın ki, dünya sərvətinə aldanıb başınız bir-birinizi qırmağa qarışarsa, bundan yalnız düşmənlər mənfəət götürər. Bir-birinizin əlini sıxmaqdan, utanmadan gözünün içinə baxmaqdan çəkinməyin. Başa düşün ki, bu

qədər malın-mülkün içindən özümlə o dünyaya heç nə aparmıram, hətta aparmaq istəsəm belə, yenə bacarmaram. Nə yaxşı ki, Allahın yaratdığı bəndələrdən bunu hələ heç kim bacarmayıb. Sizə ağıl öyrətməyim bu qədər, zətən bütün ömrüm boyu bu işlə məşğul olmuşam. Bilirəm ki, qorxumdan qabağında yalandan başınızı tərpədir, arxada isə öz bildiyinizi edirsiniz. Ona görə də sizə həmişə məsləhət yox, əmr vermişəm. Hələ ki, ölməmişəm və vəsiyyətimi də sağlığımda özüm elan edirəm ki, bunu əmr kimi başa düşəsiniz.

Rəhmətlik atam Hacı Əmiran məni öz qardaşının iki dəfə evlənsə də, dünyaya züryət gətirə bilməyən otuz üç yaşlı oğlu Kumara ərə verəndə on üç yaşımı təzə tamamlamışdım. Gəlinciyimi əlimdən alıb əynimə gəlin paltarını geyindirildilər. Xalalarım, bibilərim əlimə xına yaxıb gözüydünlüyü verirdilər. Özüm də sevinirdim, çünki o vaxta kimi sevinmək üçün heç vaxt nəsə bir əsasım olmamışdı. Mənə elə gəlirdi ki, evcik-evcik oynayıram, bəzəyib-düzədiyim gəlinciyimi bir evcikdən başqa evciyə köçürdürəm. Bunun uşaq oyunu yox, özümdən xəbərsiz mənim üçün seçilmiş tale olduğunu elə həmin günü anladım. Bu taledən bütün ömrüm boyu qaçmaq istəmişəm, lakin heç vaxt bacarmamışam. Əvvəllər uşaq idim, bütün əzablara qatlaşmaq zorundaydım, qaçmağa hünerim çatmırdı, qorxurdum. Öz ayaqlarım üzərində dayanıb, hiyləgər dünyaya hökm edəcək qədər gücləndikdən sonraysa sizi qoyub qaçmağa ürəyim gəlmədi. Heç qaçacaq yerim də yox idi. Mən öz gəlinciyimi hələ də saxlayıram. Hər axşam yatmamışdan qabaq onunla söhbət edirəm, saçını tumarlayıram, oynayıram, hələ də doya bilməmişəm. Məni torpağa tapşırمامışdan qabaq onu kəfənimin altından sinəmə qoyub bağlayarsınız. Molla etiraz eləsə, deyərsiniz, özüm belə istəmişəm.

Əmimoğlu, uşaqlarımın rəhmətlik atası öz atam kimi çox imkanlı idi. Dünyanın sərvətindən onun kimi beş əlli yapışan qeyri kimsəni təsəvvürümə gətirmirəm. Zalımlıq eləməzdi, söyüş söyüb, artıq-əskik danışsa da, heç vaxt mənə əl qaldırmazdı. Cəmi birçə dəfə üzü qibləyə tərəf tikdirdiyi otağında saxladığı xəzinəsini mənə göstərüb soruşmuşdu ki, bu sərvətə yiyə duracaq varis doğa bilərəmmi? Utandığımdan yanaqlarım pörtmüşdü, başımı aşağı salıb heç nə söyləməmişdim. O, hər gün ən azı beş dəfə üzü qibləyə olan otağımıza gedib, arxadan qapını bağlayardı. İnsanlar onun möminliyinə heyran idilər. Yalnız mən ərimin pulun qabağında ibadət elədiyini bilirdim. Bu dünyadan pulla ala bilmədiyini yeganə şeyi - övladı isə ona mən bəxş etməli idim. Əvvəlki iki arvadının dərdinə heç Hindistanın məşhur həkimləri də çarə qıla bilməmişdilər.

Nəhayət, həmin gün gəldi; dişlərimi qıcayıb gəlinciyimi əlimdə bərk-bərk sıxmışdım, mədəmi doğrayan sancı kürəyimi qarsırdı, uşaq kimi hönkürüb ağlayardım, uşaq idim də. Günəş qüruba enərkən çiskinli noyabr axşamı o dünyaya gəldi, mənim siftəm, gözləri gəlinciyimin gözləri kimi qaraya çalan Qaraca. Huşumu itirmişdim, nə vaxt özümə gəldiyimi bilmədim. Ayılanda qonşu arvadın körpəmə süd verdiyini gördüm. Bir həftə bundan qabaq onun oğlu olmuşdu, qəribə də ad qoymuşdular, deyirlər ulu babalarının adıymış - Lələ. Mənim, on üç yaşını təzəcə adlanmış qızcıqazın döşlərinə heç vaxt süd gəlmədi. Beləliklə, o, mənim körpəmin süd anası oldu. Allah ona rəhmət eləsin. Körpə qundaqda elə sakit dayanmışdı ki, hərdən bir kirpiklərini tərpətməsəydi, elə bilərdin ki, gəlinciyimin ekiz tayıdı, cıqqırın çıxarmaz, elə-hey gözlərini harasa zilləyib uzun-uzadı baxardı. Əmioğlum məni təbrik eləmədi, heç əmim də sevinmədi. Onun bu halı məni çox pərişan eləsə də, ürəyim istəməyən çox şeylərə alışıdığım kimi buna da dözüb, yola verdim. İndi əmrimi dinləyin – Qaracanı sevin, onun qaraqabaqlığına həqarət eləməyin, ona mənim nişanəm kimi hörmət edin! Mənim xatirəmə onun xətrinə dəyməyin!

Qaracadan sonra ard-arda dörd uşağım tələf oldu. Buna hamıdan çox mən özüm üzölsəm də, qayınatam məndən də betər dərd əlindən inləyirdi. Astma xəstəliyi yaxasından yapışıb nəfəsini kəssə də, o, daha çox oğul nəvəsini oynatmağın xiffətindən vəfat elədi. Onun ölümündən bir il keçməmiş yenə hamilə qaldım. Zətən həmin illərdə başqa bir işim də yox idi. Heç olmasa, bu dəfə dölünü qorumaq üçün Kumar xəsislik eləməyib Hindistandan məşhur həkimlər çağırıldı. Onlar mənim tam sağlam olduğumu, elə ərimdə də qeyri-adi bir şey olmadığını söylədilər. Bəs niyə uşaqlarımız qalmırdı? Bu dünyanın əzabına bundan sonra nə qədər tab gətirməli idim? İçimi yara eləmiş bu suallara hind loğmanlarının ən yaşlısı cavab verdi. “Övladınızın tələf olması qohum nikahın fəsadıdır”, - söylədi. Əmim oğlu bunun günah olmadığını deyib, onunla höcətləssə də, loğmanın sözləri qara daş kimi ürəyimdən asılı qaldı. Həkim bundan sonra övladımızın yalnız möcüzə nəticəsində dünyaya gələcəyini demişdi. Və həmin möcüzə baş verdi. Görünür, qismət beləymiş. Buna məndən çox ərim sevindi, evlənəndən bəri onun qırışığının açılıb bu qədər şadyanalıq elədiyini görməmişdim. Oğlu olmuşdu axı. Ona rəhmətlik atasının adını qoydu – Aşir. Qohumla ailə qurmağı qadağan elədiyimi bilirsiniz, bu qadağa mən öləndən sonra da qorunmalıdı – bu da ikinci əmrim. Uşaq yaşında qızlarınızı arvad eləməyə tələsməyin, bu da üçüncü əmrim - mənim nəslimdə erkən nikah qadağandı!

Kumar qara qızdırmadan yatağa düşüb can verəndə əlimi bərk-bərk sıxıb gözüylə üzü qibləyə olan otağımıza işarə eləyib cəmi bircə kəlmə deyə bildi: “yadımdan çıxarma hər şey pulun başındadı”. Uşaqlarımın atasını itirəndə iyirmi yaşımı təzə tamamlamışdım. Həddindən çox sərvətimin olduğunu və hər şeyin pulun başında cövlan elədiyini artıq özüm də dərk edirdim. Ərimi basdırandan qırx gün sonra məni təzədən ərə vermək istəyən atamı qapıdan qovdum. Bir-birlərindən xəbərsiz mənə elçi yollayan o biri əmimin uşaqlarını da rədd elədim. Artıq mən gələcəklə oynayan on üç yaşlı zavallı qızcıqaz deyildim, zalım dünyanın istənilən həmləsini dəf eləmək üçün hər şeyim vardı. Gövdəsi salamat ağacın çürümüş qol-budağını necə budayırlarsa, mən də nəslimin bütün tör-töküntülərindən eləcə imtina elədim. Ürəyimə daş bağlayıb onların qəddar kabusuna çevrildim. Öz dünyamı necə istəyirdimsə, elə də qurmağa başladım. Qarşıma çıxanları, yolumu kəsənləri qarışqa kimi tapdalayıb keçməkdən çəkinmədim. Övladlarımın gələcəyi, nəslimin sağlam böyüməsi üçün bunları eləməyə məhkum idim.

Altı yaşında Aşirin xəstələnməsi ərimin ölümündən də betər zərbə oldu. Onu dünyanın dörd bir yanına apardım. Oğlumun sağlması, tay-tuşlarından geri qalmaması üçün bütün var-yoxumu qurban verməyə hazır idim. Allah bilir həkimlərə nə qədər pul xərcləyirdim. Nəhayət, bir gün onlar mənə övladımın heç vaxt sağalmayacağını söyləyəndə dünya başıma hərləndi. Bax, o zaman yadıma qoca hind loğmanı düşdü. Uzun axtarışdan sonra onu tapanda kişinin gözlərinin işığı solmaqdaydı. O qədər qocalmışdı ki, heç yatağından qalxa bilmirdi. Lakin məni görəndə kimi tanıdı, sanki yolumu gözləyirmiş. Aşiri ona göstərib hönkürdüm, “nişan verdiyin möcüzə sağalmaz dərdə tutulub” dedim. Qoca loğmanın heç səsi də çıxmırdı, zorla qulağıma pıçıldadı ki, təlaşa düşməyə lüzum yoxdu, oğlunun azarı irsən keçib və bunu müalicə etdirmək yox, sadəcə, dözmək lazımdı. Çox şeylərə dözən ürəyim buna da tab gətirdi, şükür yaradana ki, qoca loğmanın söylədiyi kimi, zaman hər şeyi yoluna qoydu. Oğlumun qərarlılığına görə hər dəfə cəzalandırmaq istəyəndə ana-bala keçdiyimiz çətin günlər gözümün qabağına gəlir, heç nə edə bilmirəm. İrsən gələn bəlalər müalicə olunmur, yalnız zamanla təskinlik tapır - qoca loğman belə

deyərdi. O müdrik insan çoxdandı bizim dünyamızı tərk edib, qoy ona öz allahları yar olsun. Onun sonuncu pıçılısını isə heç vaxt unutmadım “möcüzə qabaqdadı”, söylədi. Mən oğlumu sevirəm. Siz də övladlarınızı sevin, onların arasında fərq qoymayın. Onları bir-birlərindən ayırmayın ki, hamısı bərabərcə məhəbbətinizdən dada bilsinlər. Hesab edin ki, bu da dördüncü əmrimdi.

Mən ölüm mələyinin ağışında nə vaxt canımı tapşıracağımı bilmirəm, ona görə də öz varisimi sağlığımda elan edirəm ki, nəsildeşlərim onun ardınca getməkdə tərəddüd etməsinlər. Bu gün iyirmi yaşını tamamlayan, ikinci nəvəm Səidi varisim elan edirəm! Qərarlarımın heç vaxt sizi karıxdırmadığını, ürəyinizə xal salmadığını bilirəm, lakin bu dəfə “nə üçün məhz o” sualı ətrafında özünü zəhmətə yormayın. Səid hamınızdan, hətta məndən də fərqli olaraq sevə bilir. Mən ona Səyavuşun hekayətini anladanda necə qızardığını görürdüm, özünün odlü məhəbbətlə sevməsini eşidəndə isə bunu möcüzə kimi qarşıladım. Mənim iradəmdən kənarında öz taleyinə özü qərar vermiş nəslimin nümayəndəsinə ilk dəfə rast gəlirdim. Müdrik hind loğmanının nişan verdiyi möcüzə budur. Bütün ömrüm boyu öz taleyimə özüm qərar vermək istəmişəm, bütün ömrüm boyu sevmək istəmişəm. Səid mənim nakam arzularımı yarımçıq qaldığı yerdən davam etdirəcək adamdı. Onu mənim varisim kimi tanıyın!

Unutmayın, əgər nə vaxtsa ürəyinizdə sevgi boy göstərmək istəsə, onu sərbəst buraxın. Mən sizə sevməyi əmr edə bilmərəm. Əgər sevirsinizsə və heç olmasa, buna cəhd göstərirsinizsə, hesab edin ki, sizin artıq əmrə ehtiyacınız qalmayacaq. Bir-birinizi sevməkdən yorulmayın!

Hamınızı sevirəm,
Nənəniz Yaxşı”.

* * *

Səid tir-tir titrəyirdi. İlin bu fəslində heç vaxt yorğanda yatmazdı, amma Səidi elə bil yatağı buz bağlamışdı. Evin içində əlini hara vururdusa, hansı tərəfə boylanırdısa, əti ürənirdi. Noyabrda dünyanın çox yerlərinə qar da yağar, çaylar aşıb-daşmış yolları, çıxırları basar, sunamilər şahə qalxıb şəhərləri viran qoya bilərdi, təkçə günəşli Kandidən savayı. İnsanlar bu şəhərə yalnız Dalada Milqava məbədidəki Buddanın müqəddəs dişlərinə baxmağa, kil ilə satılan manqonun, qırmızı bananın dadını çıxarmağa gəlmirdilər, həm də payızın son ayında Şərqdə heç vaxt tükənməyən günəşin nəfəsində qızınmaq üçün axışdırıdılar. Planetin dörd bir yanından sənəin doğma şəhərinə isinməyə gəlsinlər, lakin sən öz isti yatağında üşüyəsən. Səid sabahkı gününün yorucu olacağını, işin çoxluğundan başını qaşırmağa vaxt tapmayacağını bilirdi. Həmişə turistləri Siqiriya qalasına ekskursiyaya aparanda mütəlakə nəşə xoşagəlməz hadisə baş verirdi – kiminsə ayağı burxulur, kiminsə dizi sıyrılır, hələ qan təzyiqi olanları min iki yüz pillədən qalxdıqdan sonra aşağı düşürmək üçün nə qədər əziyyət çəkmək lazım gəlirdi. İnsanları min cür xəyanətəkar planların cızıldığı bu qalaya cəlb edən nə idi axı Səid başa düşmürdü. Bunu Müjdədən soruşanda qız gülərək çiyinlərini çəkməkdən savayı heç nə demirdi. Səid özlüyündə elə-hey götür-qoy edirdi ki, görəsən, Siqiriya xəyanət yox, xeyirxahlıq qalası olsaydı, insanlar yenədəmi onun zirvəsinə qalxmaq üçün bu qədər zillətə dözərdilər? Ağır keçəcək gün ərəfəsində yaxşıca yatmaq lazım idi, onunsa gözüne yuxu gətirmirdi.

Ailəsinə hər şeyi açıb danışmışdı; bibisinin zəhmindən, ata-anasının tənəsindən çəkinməmişdi, döyülüb, söyülməyi, evdən qovulmağı, hətta ölümü belə, gözaltına alaraq, sevdiyini etiraf eləmişdi. Bəs niyə üşüyürdü? Hər halda, sabah

Müjdəyə deməyə nəse sözü olacaqdı. Düzdü, bu, ürəkdən tikan çıxaracaq söz deyildi, amma hər halda o, bunu bacarmışdı. Atasının, qardaşının, elə babasının da bu vaxta kimi düşünə bilmədiyi, ağılından keçirmədiyi ilkə imza atmaq hər oğulun hünəri deyildi. Bibisinin cavabı yubatmasından, heç bir mənə ifadə etməyən müəmmalı baxışlarından nə qədər desən nəticə çıxarmaq olardı. Bəlkə, onun da verəcəyi qərar həyatının bir ilki olacaqdı, elə ona görə də hər şeyi dərinəndən götür-qoy etmək istəyirmiş. Məgər Qaraca bibi qərar verə bilirmi? Gecənin qaranlığında Səidin beynində közərən sual qəfil ildırım zərbəsi kimi soyumuş bədənini sızıldatdı. Bir gün nənəsi soruşmuşdu “işlətmədiyən günaha görə səni tonqalda yandırmaq istəsələr nə edərsən?”. “Deyərəm ki, belə etməyin. Əgər günahım varsa, sübut edin”, - Səid cavab vermişdi. “Bəs yaxşı, səni yandırmaq istəyənlərin özləri günahkardırsa necə? Öz işlətdikləri suçu sənin üstünə atarlarsa, nə edərsən?”. Səid, sadəcə, boynunu qısıb çiyinlərini çəkmişdi. “Əgər günaha batan hakim özündürsə və artıq tonqal qalanıbsa, öz təmizliyini sübut etmək üçün yanmaqdan başqa çarən qalmır”. Bunun ardınca nənəsi onun heyrdəndən bərəlməmiş gözlərindən öpüb növbəti dəfə Səyavuşun alovdan necə adlamasını anlatmışdı.

O, beynini yağır eləyən qarmaqarışlıq düşüncələrin ağırlığına dan yeri sökülənə kimi tab gətirə bilmədi. Kirpikləri səyriyib qapananda Səidə elə gəldi ki, yuxuya gedir. ...nənəsinin üstü açılmış qaranlıq çuxura bənzəyən məzarından qalxan qatı tüstünün ətrafı sarıb zülmət dumana çevrilməsi bir an çəkdi. Səid bu yerlərin yazın ortasında, payızın sonlarında hər yanı ağuşuna alan sərin dumanından sonra çəmənlərin canına hopdurduğu şəhin üstündə ayaqyalın gəzdirdiyi günləri xatırladı. Bu, o dumandan deyildi. Siqiriyadan üzü aşağı baxanda ucsuz-bucaqsız azman okeana bənzəyən yaşıl ormanların başı üzərində daim asılı qalan topa buludlar da yığılsaydı, yenə belə bir qatı dumana çevrilə bilməzdi. Göz qamaşdıran bəyazlığın ortasında Səid hara gəldiyini, hansı məkana düşdüyünü unutsa da, qorxmurdu. Ehtiyatla ayağını basdığı yerdə torpaq yumşaq qar kimi xartıldaırdı və özündən irəlidə nə bir iz, nə bir cığır gözüne dəyirdi. Geriyə boylananda yalnız özünün ürəkək ləpirlərindən, ehmalca açdığı cığırdan başqa bir şey görsənmirdi. Uzaqdan, kor dumanın dərinliyindən qulağına dəyib qayıdan canavar ulartısını, hərdən də ney naləsinə bənzəyən səsi tutub səksəkədə irəli addımlayırdı. Pəri çınqılının üstünə gəlib çıxanda duman bir az seyrəkləşmişdi. Uzaqdan nənəsinin qara ağızlı, sarı başlı bir qurdun başını tumarlaya-tumarlaya ona baxıb gülümsədiyini gördü. Onlara yaxınlaşmaq üçün addımlarını yeyinlətsə də, çata bilmədi, sanki onlar qayalığın ucunda kölgə kimi ilişib qalmışdılar, əl yetməz, ün çatmazdılar.

***Mən aşiq, dərdiməndə,
Hər dərdin dərdi məndə.
Eşqdən cünun olanın,
Tapılar dərdi məndə.***

Səid yana çevriləndə gördü ki, yanında sərv qamətli, əynində bərq vuran uzun sarı əlbisəsi, buxara papaqlı, mavigözlü bir aşiq sazını köksünə basıb bayatı deyir. Qəribə görüşdən heç biri təəccüblənmədi, elə bil, köhnənin tanışları idilər, elə bil, fərqli zamanlarda boy göstərmiş eyni ömrün yolçuları idilər. Kor duman çəkilən kimi məhz burada – Pəri çınqılının üstündə Yaxşı nənənin və sarıbaş qurdun gözünün qabağında görüşməli imişlər. Aşiq əlini onun gəldiyi səmtə uzadıb “Axır ki, yetişə bildin, Səid. Gözüm yolunda qalmışdı”, - söylədi. Səid qayalığa çatana kimi bir dəfə də olsun geriye boylanmamışdı və indi arxaya

baxanda meşənin dərinliyini kəsib-keçən sarıtanların, pişpişələrin, yulğun kollarının arasıyla Pəri çınqılına tərəf uzanan ensiz bir çığır gördü. “Ay Sarı Aşıq”, - pıçıldadı, “bəs dumanın içində naümid qalanda, heç bu yol rastıma çıxmamışdı?” - soruşdu. “Çünki bu, sənin öz yolundu. Bu iz sənin izindi. Əvvəllər bu çığırda heç kim addımlamayıb. Burdan o tərəfə isə mənim izimi tutub gedərsən”, - Sarı Aşıq dedi. Səid təzədən yana çönəndə onu bir də görə bilmədi. Aşığın nişan verdiyi çığırın davamı çayırın, kolluqların arasından sıyrılib düz Pəri çınqılının başına tərəf yön alırdı. Yenə də uzaqdan qulağına canavar ulartısını deyim, ney naləsini deyim, səs toxundu “bəri gəl... bizə sarı gəl...”

Qayanın başına dırmaşanda nənəsiylə sarıbaş canavarın yerində Qaraca bibisi və Lələ dayısının oturduğunu görəndə təəccübdən daha çox özünü gülməkdən zorla saxladı. Ha çalışdı əliylə ağaran dişlərinin üstünü örtün, bacarmadı, elə bir şaqqanaq çəkdi ki, daşlar, kəsəklər də hırıldaşdı qayadan aşağı sürüşdülər. Çox gülməli idi; Qaraca bibinin saqqalı çıxmışdı, özü də kişi paltarında idi, yəni dayısının şalvarı, köynəyi əyninə elə qutu kimi oturmuşdu ki, sanki məxsusi onun üçün tikilibmiş, dayısınınsa, əksinə, saqqalı tökülmüş, saçları uzanmışdı, əynində də bibisinin şam yeməyində geyindiği əlbisə vardı. İş orasındadı ki, kişilik bibisinə, arvadlıq da dayısına çox yaraşırı. Lələ eynən sarıbaş canavar sayaq bibinin dizinin böyründə çöməlmişdi, Qaraca isə onun başını tumarlayırdı və heç bir ifadə sezilməyən mal baxışlarını bu dəfə məchul nöqtəyə yox, düz Səidin gözlərinə zilləyib dayanmışdı.

- Qaraca dayına biət elə, - Lələ canavar başını naz-qəmzəylə yellədə-yellədə nəvazişli, incə səslə dilləndi. Səid bu dəfə elə möhkəmdən qəh-qəhə çəkdi ki, deyəsən, bir balaca tumanını islatmış kimi oldu. Özünü heç cür ələ ala bilmirdi, axı bu necə olur – bibim dayı imiş, dayımsa bibi?

- Biz xoşbəxt olmaq istəyirik, Səid, - Qaraca dilləndi, – “eynən sən kimi. Həmişə bunu istəmişik. Məni görüdüyüm kimi, olduğum kimi qəbul edərsənmi? Biz xoşbəxt olmaq istəyirik”. O, bu sözləri gözləri dolaraq söyləyirdi, üzündə elə yazıq, çarəsiz ifadə var idi ki, Səid “yox” cavabını versəydi əgər, özünü qayadan aşağı ata bilərdi.

- Qaraca dayına biət elə, - Lələ canavar bu dəfə elə yaxından pıçıldadı ki, onun nəfəsinin qoxusunu belə duya bildi.

- Xoşbəxt olmağı kim istəməz ki? - Səid özü də istəmədən bibisinin şam yeməyində söylədiyi sözləri təkrarladı – “bizim adətımız var, onları ayaqlayıb keçərək necə xoşbəxt ola bilərsiniz ki? Qadınla kişinin cinsini dəyişdirməsinin günah olduğunu bilmirsinizmi? Belə şeylər bizim kitabımızda yazılmayıb. Bizi rüsvay eləməyin. Nəslimizin adını batırmağınıza icazə verə bilmərəm!”

- Deməli, belə! - Qaraca başı tumarlanmaqdan gözləri xumarlanmış Lələni bir kənara itələyib yerindən dikəldi, - “Eşidirsənmi, o, nələr dedi? Qulaqların duydu mu, Lələ!? “Rüsvay elmə!”, “Nəslimizin adını batırma!”, “Adətımız var” - biz axı bunları haçansa eşitmişik. Hamısı gorbagor anamın sözləridi! Onun qabağında diz çöküb yalvaranda, göz yaş tökəndə, bax, beləcə amansızcasına üstümə bağırmışdı – “İcazə vermərəm!” Yalvardım ki, məni Hindistanın həkimlərinə göstər. Axı dünyaya bədbəxt gəlmək mənim günahım deyildi. Bəs o, nə etdi? Öz evimizdə məni dustağa çevirdi. Bağlı qapılar arxasında saxlayıb gün işığına həsrət qoydu. Məgər nə istəyirdim? Sadə, bapbalaca bir şey – xoşbəxt olmaq... Bəs sən özün – əziz qardaşoğlu, başqa tayfadan, hətta başqa dindən olan qızla evlənilib necə xoşbəxt ola bilərsiniz? Başqa dinə iman aparıb bizi rüsvay elmə! Səni daş-qalaq edərlər. Nəslimizin adını batırmağınıza icazə verə bilmərəm! Sən başqa yolla gedə bilməzsən! Yalnız mənim icazəmlə, yalnız mənim izimlə”.

- Qaraca dayına biət elə, - Lələ canavar onun boynunun arxasından pıçıldadı, nəfəsinin ağırlığı bütün kürəyini qarşdı.

- Heç vaxt! - Səid Lələnin ulğumundan yapışıb Qaracanın ayaqları altına qolayladı, "mən öz yolumla gedəcəm!", - deyərək bağırırdı. Pəri çınqılının arxasında üfünü qızartmış günəş yeni günə başlamaq üçün boylanmağa hazırlaşırırdı. Duman da çəkildiyindən Sarı Aşığın Səidə nişan verdiyi yol lap aydın görünürdü. Qaracayla Lələ vəhşi ehtirasla bir-birlərinə sarılıb buruldular və Səidin yolunun üstündə ikibaşlı bədheybət ilana çevrilib fısıldamağa başladılar – Ölüm! Ölüm! Ölüm!

...Səid qan-tər içində ayılarda günün elə vaxt idi ki, zəngli saat səsini başına atıb cingildəməkdən yorulub səssizliyə qapılmışdı. Yenə də yatıb qalmışdı və tələsmək lazım idi. Səid bir balaca tumanını islatdığını şalvarını tələsik əyninə keçirəndə fərq etdi. "Lənət şeytana"- deyib vanna otağına keçdi. O, gördüyü, yaxud da yaşadığı yuxunu krandan axan suya danışmaq istəyərdi, lakin hardan başlayıb, harda qurtarmaq lazım gəldiyini bilmədi. Yubanmaq da olmazdı. Bu gün o, turistləri Siqiriya qalasında müşayiət etməliydi. Ora gedəndə həmişə xoşagəlməz nələrsə baş verirdi...

* * *

"Əziz dostlar, nəhayət, sizi Şri-Lankadan salamlayıram! Ona görə "nəhayət" deyirəm ki, Hindistanın cənubundakı bu, armuda oxşayan ölkəyə çatana kimi başımıza nələr gəldi, nələr... Hətta ölümdən döndük. Bəli, inanmayacaqsınız! Nağıl kimi gəlir, amma həqiqət belədi. Elə deyilmi, Cek?

"Əlbəttə elədi", (kameranın arxasından Cek Kruzun şaqraq səsi eşidildi).

Bu Cekdi, biz burada dostlaşmışıq, özü də, deyəsən, həmişəlik.

İndi mən sizə bu armudvari ölkədən banışım. Getdik.

Buralar çox gözəldir, dostlar, çox gözəl. Şri-Lanka sinq dilində "xoşbəxt torpaq" deməkdi.

Hamı elə bilir ki, ölkənin paytaxtı Kolombodu. Amma bu, belə deyil, bağışlayın ki, rəsmi paytaxtın adını sizə söyləyə bilməyəcəm, elə çətindir ki, tələffüz edəndə adamın dili dönmür.

Yanımızdan sürətlə ötüb keçən, içi adamlarla dolu avtobuslara diqqətlə baxın. Cek, çəkə bilirsənmi? Dostlar, bu ölkəyə gələndə avtobuslardan ehtiyatlı olun. Mənə elə gəlir ki, buranın avtobus sürücüləri "Formula-1" yarışlarında iştirak etmək üçün hər gün məşq edirlər. İçi adamlarla dolu avtobusların əyləcinin qəflədən basılması və ya sərt döngələrdən bir-birlərinə yol vermədən sürətlə ötüb keçmələri, bir növ yazılmamış qaydadı.

Baxmayaraq ki, biz indi məscidin qarşısında dayanmışıq, amma ölkənin əsas dini buddizmdir. Cek öyrənib ki, camaatın yetmiş faizi buddizmə, iyirmi faizi isə iudizmə sitayiş edir. Yerdə qalan iyirmi faiz isə müsəlman, xristian və başqalarıdır.

Dostlar, inanmayacaqsınız dünyanın 145 ölkəsinə çay Şri-Lankadan gedir. Bu balaca ölkə ildə neçə milyon ton çay istehsal edir? "305", - kameranın arxasından Cekin səsi eşidildi. Bəli, bəli 305 milyon ton! Cek, yalan demirsən ki?

Ən nəhayət, kriket! Kriketsiz Şri-Lanka yoxdur. 1996-cı ildə, bizim sevimli gidimiz Səidin anadan olduğu il bu ölkənin komandası kriket üzrə dünya çempionu olub. Hələ ki, bu qədər. İndi biz Siqiriya getmək üçün avtobusumuzu gözləyirik. Biz azdan sizi Şri-Lankanın ürəyi ilə tanış edəcəyik. Kanalımıza abunə olun, "kommet" yazın, "layk" qoyun. Sizin hər bir "layk"ınız bizi yeni videolar hazırlamağa həvəsləndirir".

Vəli Özdəmir rolükini yükləyən kimi “layk”dan daha çox dünyanın müxtəlif yerlərindən adamlar çeşidli suallar yağdırmağa başlamışdılar. Onlar hər şeylə maraqlanırdı; münasib turu necə tapmaq olar, avto-stopla oraları gəzmək mümkündürmü, Kandi şəhərində doğrudanmı Buddanın dişinə sitayiş edirlər, Buddanın dişini yaxından göstərə bilərsənmi? Doğrudanmı Şri-Lankada paltarları qadınlar yox, kişilər yuyurlar... və sairə və ilaxır. Hətta kanalın abunəçilərindən biri lap ağını çıxarmışdı “Vəli, gop eləmirsən ki?” - yazmışdı. İş orasındadır ki, hansısa axmağın verdiyi bu sualı Vəlinin rolükündən çox “layk” etmişdilər.

“Bu qədər suala necə cavab vermək olar? Lap başımı itirmişəm”, - məscidin qabağında Siqiriya qalasına getmək üçün yığılmış qrup üzvləri arasında hamıdan həyəcanlı və nigaran görünən Vəli Özdəmir elə hey dodaqaltı mızıldanırdı.

“Sən nədən narahatsan ki?” - Cek Kruz yenə də ona təskinlik verməyə başladı, “yaz ki, “bizi izləməkdə davam edin, bütün suallarınıza cavab verəcəm”.

“Yalan danışım deyirsən?”

“Vəli, sənün saflığın bəzən adamı özündən çıxardır. Bax, gör, “gop eləmə” cümləsinin “layk”ları bizim alın təri töküüb çəkdiyimiz rolükəndən çoxdu. Özün gördün ki, şütüyən avtobusları çəkəndə az qalmışdı maşının altına yığılım. Sən mən dediyimi elə”, - Cekin səsindeki ötkəmlik öz işini gördü və tədricən Vəliyə də sirayət etdi. O, dinməzəcə dostunun məsləhət gördüyü kimi də elədi. İnanılmaz idi ki, elə bundan sonra rolükün baxış sayı əvvəlkindən daha sürətlə artmağa başladı. “Qəribədi”, - Vəli fikirləşdi, “dünya yalana nə tez inanır?”

Səid gözə dəyməsə də, Müjdə artıq qrup üzvləri ilə hal-əhval tutub Kandinin görməli yerləri barədə danışdı. Uilyam rahat uçuşdan sonra yerləşdikləri xudmani mehmanxanada gecəni də rahat yatdığından şux görünürdü, hətta eynini açma bilməsə də, bir-iki dəfə atasına zarafat da eləmişdi. Endryu Kruz buddist ölkəsində avtobusu niyə məhz məscidin qarşısında gözləyəcəkləri barədə bütün gecəni fikirləşmiş və nəhayət, bunu Səidin müsəlman təəssübkeşliyi ilə əlaqələndirmişdi. Hətta Müjdə şəhərdən Siqiriya istiqamətinə gedən avtobusların otelə yaxın yeganə dayanacağına məhz bura olduğunu söyləyəndə də o, ağlına saldığı qənaətdən vaz keçməmişdi. Tomas əmiylə Merio xala yenə də hamıdan əvvəl toplanış yerinə gəlmişdilər və həmişə olduğu kimi gülümsəyirdilər. Onların bu nikbinliyi Banqokdakı söhbətlərindən sonra artıq Mariyaya da sirayət etmişdi.

Merio xalanın bağışladığı dördkünc miniatür kitaba bənzəyən, qızılı suya salınmış medalyon onun sinəsinə elə yaraşırı ki, sanki həmişə onunla olmuşdu. Bəxtəvərcəsinə gülümsəyirmiş kimi qollarını yana açmış Sakuranın əksi o qədər canlı idi ki, hətta balaca medalyondan belə, onun ətrini duymaq olurdu. “Uğur”, “oyanış”, “gümrahlıq”, “sevinc” və “sülh”, - bu beş kəlmənin məhz Sakuranın əlamətləri olduğunu dəqiqləşdirmək Mariya üçün elə də çətin olmamışdı.

“Sabahınız xeyir, bratva!”, - Seryojanın gümrah səsi eşidiləndə inanılmaz sürətlə tını burulan avtobus da dayanacağına sarı yaxınlaşırdı. Turistlər rüqzaqlarını götürüb ona tərəf getmək istəyəndə avtobus elə şütüdü ki, ətraf bir anlıq toz dumanına büründü. “Bu lap cəhənnəm maşınıdır ki... Belə də adam daşıyarlarmı?”, - Endryu Kruz öskürə-öskürə bağırırdı, - “Lənətə gəlsin belə istirahəti!”, - deyərək, ardınca da bir neçə yağlı kəlmə işlətdi. Uilyam atasının əvəzindən üzr istəyirmiş kimi az qala hamının üzünə baxaraq acizənə qımışdı. “Sabahınız xeyir, dostlar!”, - Seryoja toz dumanı çəkilər-çəkilməz yenə də salam verdi və ağzını Müjdənin qulağına dirəyərək “nə əcəb toplanış yerini məscidin qabağına salmışınız? Bəs birdən azan veriləndə qorxudan kimsə infarkt keçirsə, zibilə düşməzsiz?” - , hırıldayaraq pıçıldadı. Müjdə ağzını açmağa macal

tapmamış Saşa onu dümsüklədi “bəsdi də, axı söz vermişdin ilişməyəcəksən?”. “Mən nə deyirəm ki, əzizim, sadəcə, soruşuram kiminsə ürəyi getsə, kömək eləməyə hazırım”. “Sergey, xahiş edirəm, Endryu Kruzdan uzaq durun. Səfərimizin sonuna yaxın istəmirik ki, nəşə qanqaraldıcı hadisə olsun. Onsuz da menecerimiz maaşımızı kəsmək üçün fürsət axtarır”, -Müjdə yavaşdan dilləndi. “Sən heç nigaran qalma, canım. Seryoja bir də şuluq salmaz”, - nəvazişlə qoluna girmiş Saşanın sözlərindən sonra Seryoja barmaqlarını dodağının üstünə qoyub başını tərپətdi.

“Çatırım”, - Səid az əvvəl Müjdəyə tələsik bir mesaj atmış, sonuna da təbəssüm bildirən üç dənə “smaylik” qoymuşdu. Turistlərin Səidin gecikməsindən və avtobusun yubanmasından xəbərləri yox idi. Lakin heç kim darıxmırdı, sanki dayanacaqda dayanıb kinoteatrın iri ekranında ekzotik Şərq ölkəsi haqqında filmə tamaşa edirdilər. Yalnız bir balaca fərq vardı, çünki özləri də bu filmin iştirakçısı idilər. Kandidə adi günlərdən biri idi; səhərin gözü açılan kimi Daqqanın üç təkərli rikşalarına oxşayan “tuk-tuk”lar - gəlmələr onları belə adlandırırırdı, növbəyə dayanmışdı, qarayanız, çəlimsiz, məktəb yaşlı uşaqlar yalın ayaqları günəşin qızdırdığı torpaqda yanmasın deyə bu arabacıqların qaraltı kimi düşən kölgəsində dayanıb müştəri haylayırdılar. Və bu prosesin əsasən saatlarca davam etməsi kənardan baxan əcnəbilər üçün həmişə gülməli görünərdi. Gülməliydi ona görə yox ki, onların ölkəsində və ya dünyanın başqa bir yerində belə mənzərəyə rast gəlmək mümkün deyildi. Gülməli həm də o idi ki, bu sınıq-salxaq üç təkərli arabaların hamısına bahalı avtomobillərin markaları yapışdırılmışdı – “Mercedes”, “BMW”, “Ford” və hətta “Volqa” - görünür axırıncını getdikcə sayları artan rus turistlərinin diqqətini cəlb etmək üçün hansısa yerli “piar-menecer” düşünmüşdü. Əcnəbilərin tez-tez axışdığı ölkələrin sakinlərinin sonradan instinktə çevrilən fəvqəladə işgüzar qabiliyyətləri formalaşır, belə ki, onlar vətənləri haqqında formalaşmış təəssüratları pula çevirmək üçün nə lazımdırsa edirlər. Məsələn, əgər sən Şri-Lankadasansa, deməli, mütləq nəhəng filləri görəəcəksən, aha, deməli, təəccübdən ağız açıla qalan turistləri küçə boyu qocalıqdan xortumu sallanan filin üstündə gəzdirməklə yaxşı pul qazanmaq olar. Kandinin ensiz səkilərini başdan-ayağa bəzəyən suvenir mağazalarının satıcıları da səhər o başdan iş başındadır. Bu mağazaların vitrinlərinə baxa-baxa gəzib dolaşmaq və xatirə üçün balaca da olsa nəşə almaq istənilən turistin sevimli məşğuliyətidir. Çoxuna elə gəlir ki, bahalı zinət əşyaları, daş-qaşlar bu adanın başına yağış kimi yağır, hansı qarış torpağı qaldırsan altından qızıl çıxacaq. Turistlər bilsəydilər ki, onların aldıqları ən yaxşı suvenirler əslində kustar üsulla emal olunan fil nəcisindən hazırlanır, görəsən, nə edədilər? Seylon adasına gəlib çayın dadına baxmamaq mümkündürmü, əlbəttə mümkündür. Ölkəsi haqqında təəssüratları pula çevirməkdə pərgar olan, Səidlə Müjdənin çalışdığı turizm agentliyinin meneceri cənubdakı çay plantasiyalarına baş çəkməyin yorucu və bir qədər çox xərc tələb etdiyindən heç vaxt səyahət proqramına daxil etməzdi.

“Unutmayın, dünyanın hər yerində turistlər iki şey axtarır; geniş qumlu sahillər və bir də tarixi abidələr”, - deyərdi. İş orasındadır ki, Hindistanın cənub burnunda göz yaşlı kimi duyünlənmiş bu “xoşbəxt torpaq” menecerin söylədiyi hər iki cəhətdən zəngin idi; dörd bir yanını okeanın səxavətlə yuduğu geniş qumlu sahillər, Hollandiya, İspaniya müstəmləkəçiliyinin izlərindən tutmuş insanlığın yaranışına qədər tarixi izləmək üçün çeşidli məbədlər, kilsələr, nəhəng qayalardan yonulmuş əzəmətli abidələr və bir də Siqiriya. Sanki İlahi bu torpağı insanın özünü xoşbəxt hiss etməsi üçün yaratmışdı, bəs insanlar necə xoşbəxt idilərmi?

Yolun kənarında hardansa peyda olan çiyində meymun gəzdiren çəlimsiz kişi dayanacaqda dayanmış turistlərə sarı çevrilərək, sifətinə üzərində acizane

təbəssüm sezilən maskasını taxdı. Meymun da sahibi kimi diqqəti cəlb etmək üçün sortuqladığı banan qabığını havada oynadırdı, əcnəbilərin hələ qımıldanmadığını görəndə isə cingiltli səslər çıxardaraq insafsızcasına kişinin başına qaval kimi döyəcləməyə başladı. Çəlimsiz kişi də eynən meymun kimi ayaqlarını oynada-oynada onlara yaxınlaşdı və arıq barmaqlarını qoşalaşdırıb avropalıların “Viktoriya” kimi başa düşdüyü işarəni göstərdi. Elə buna bəndmiş kimi hamının, hətta qaş-qabağı yer süpürən Endryu Kruzun da eyni açıldı. Meymunun zərbələri altında hoqqabazlıq eləyən, arıqlıqdan qara dərisinin altından az qala bütün sümükləri sayılan kişiye isə “Viktoriya” yox, cəmi ikicə rupi lazım idi. Yəni günəşin altında bütün bu məzhəkə və müsibət ikicə rupinin üstündə idi. Seryoja əlini onun boynuna salıb selfi çəkirdi, sonra Saşa meymunu çiyinə alıb belini tumarladı, Cek kişinin başının arxasında buynuz tutub şəkil çəkirdi, o biriləri isə, sadəcə, qəh-qəhə çəkib gülürdülər, heç şübhəsiz bu, baməzə mənərə Vəli Özdəmirin kamerasından yayınmamışdı. Hamı bir anın içində xoşbəxt olmuşdu. Xəsis gəlmələrdən öz istədiyini qopardıqdan sonra iki rupilik məzhəkənin müəllifi dayanacaqdan uzaqlaşdı. Meymun da səsini kəsmişdi, indi o, bayaqdan həyasızcasına döyəclədiyi sahibinin başını tumarlayırdı. Onların ikisi də “xoşbəxt torpağın” yerli sakinləri idilər.

Onlar üçün nəzərdə tutulan avtobusun yaxınlaşdığını görəndə Müjdə elə zənə elədi ki, Səid də sürücüylə birlikdə gəlir. Lakin axırıncı mesajın üstündən iyirmi dəqiqəyə yaxın vaxt keçsə də, ondan, hələ də bir xəbər yox idi. Müjdə qrup üzvlərini avtobusa dəvət edib siyahısını çıxardı. Daqqanın qırmızı torpaq yollarında şütüməkdən həmişə toz içində olan ictimai nəqliyyata baxanda Kandinin yolları və avtomobilləri öz səliqə-sahmanı ilə fərqlənirdi. Endryu Kruz bu fərqləndirici cəhəti Şri-Lankaya ayaq basan kimi hamıdan qabaq hiss etmiş və qəti hökmünü vermişdi, - “Avropa müstəmləkəsi olmaq başqa şeydi. Mədəniyyət budu”. Ölkənin Hind okeanının cənub və şərq sahilləri boyu uzanan şəhərlərində hollandların və ispanların tikdikləri kilsələr, ictimai binalarla rastlaşanda baba Kruz öz qənaətində yanılmadığını dəfələrlə söyləyirdi, onunla mübahisə etməyin mənasız başağrısı olduğunu çoxdan anlamış qrup üzvləri isə, sadəcə, başlarını tərپətməklə qocanı yola verirdilər.

Hamı yerində olsa da, Müjdə sürücüdən bir az da gözləməyi xahiş edib saatına baxdı. Gecikmək Səidin köhnə adəti idi, amma öz doğma şəhərlərində və bu qədər də yox. İkisi də yaxşı bilirdi ki, həmişə hansısa xoşagəlməz macəranın baş verdiyi Siqiriya gəzintisi günorta saatlarında daha dözülməz olur. Cəngəlliyin ortasındakı qayanın başına qalxmaq üçün istiyə, rütubətə, insanların basmasına dözmək lazım gəlirdi, hələ yan-yörədə atılıb-düşən oğru meymunların yaratdığı maneələri dəfə etmək, burnunu hara gəldi soxmaq istəyən naşı turistləri zəhərli ilanlardan, xoruldayan yarasalardan qorumaq lazım idi. Qarşıda hansı çətinliklərin onları gözlədiyini, ikisi də yaxşı bilirdi, amma Səid yenə də gecikirdi.

“Dostlar, bir balaca da səbr edək, artıq yola çıxmağımıza az qalıb”, - Müjdə qrup üzvlərinin hamısının gəldiyini dəqiqləşdirəndən sonra dilləndi. Adamlar macara dolu gəzintiyə hazır olsalar da, hələ ki, heç kim darıxmırdı. Bəlkə də elə bilirdilər ki, turizm firması onların rahatlığı üçün bir qədər yubanmağı əvvəlcədən planlaşdırıb.

“Müjdə xanım”, - Vəli Özdəmir gözünü smartfonundan ayırmadan bələdçiyə hamıda gülüş doğuran naqolay bir sual verdi, - “bəs biz Buddanın dişini görə biləcəyik?” Avtobusun sürücüsü yumruğunu düyünləyib öz dilində nəse mızıldandı. Müjdənin ona göz ağardıb nəse pıçıldamasından belə başa düşmək olardı ki, kişi möhkəmce əsəbləşibmiş. Yerdə qalanlar isə bu qeyri-adi sualdan

uğunub getmişdilər. “Kanalımın abunəçilərindən biri maraqlanır, ona görə soruşuram. Onu bizə göstərəksiniz də? Çəkə bilərəmmi?”

“Hörmətli Vəli Özdəmir, marağınızı başa düşürəm. Siz də anlayın ki, Buddanın dişi bizim üçün müqəddəsdir, insanlar ona sitayiş edirlər. Dışın qorunduğu müqəddəs Dalada Milqava məbədinə ziyarət etmək səfər proqramımıza daxildir. Siz məbəddə gəzişə bilərsiniz, lakin Şri-Lankanın müqəddəs əmanətinin qorunduğu otağa heç kimin, hətta bizim də daxil olmağımız mümkün deyil. Bu, bizim inancımızdı, başa düşürsünüz mü?”

“Hardan başa düşsün ki, indiki gənclərdə baş nə gəzir. Ağızlarına gələnə danışirlər, ağıllarına nə gəldi edirlər. İndiki gənclər üçün müqəddəs heç nə yoxdu. Onlar yalnız pula sitayiş edirlər, başqa heç nəyə. Onlar...”, - heç şübhəsiz ki, bu, baba Kruz idi. Atasının yenə də özündən çıxdığını gören Uilyam çiyinlə onu dümsükləməsəydi, öyüd-nəsihət dolu monoloqunu Siqiriyanın başına çıxana kimi davam etdirəcəkdə.

“Vəli, sən də sual tapdın da verməyə”, - Seryoja hırıldayaraq dilləndi, “ürəyini sıxma, brat, istəyirsən mənim dişlərimi çək, tər-təmiz yumuşam”, - onun pıçılıyla dediyi sözləri Vəli, Cek və Saşadan başqa heç kim eşitmədi, amma deyəsən, Mariyanın da qulağına nəse toxunmuşdu, çünki dördü də birdən qəh-qəhə çəkdi. Elə bu vaxt Səid qaranəfəs özünü avtobusa çatdıra bildi. Onu gören qrup üzvlərinin hamısı əl çalmağa başladılar. Elə gurultu qopdu ki, incikliyinə baxmayaraq hətta Müjdə də onlara qoşuldu. Səidin üzrxahlıq üçün dediyi sözləri heç kim eşitmədi, hamıya elə gəlirdi ki, istiqanlı bələdçilər məhz onların rahatlığını düşünərək bir az gözletmişlər.

“Dostlar”, - avtobus tərpenən kimi Səid azacıq nəfəsini dərib yol boyu davam edəcək söhbətin bünövrəsini qoydu. Onların peşəsinin xüsusiyyəti beləydi; mütləq nədənsə danışmaq, zarafatlaşmaq, yeri gəldi gəlmədi hırıldamaq və turistlərin bütün kaprizlərinə dözmək lazım idi - , “Yolumuz Şri-Lankanın düz mərkəzinə, keçilməz cəngəlliyn ortasında ucaldılmış sirlər və əfsanələrlə dolu Siqiriya qalasınadı. Siqiriya haqqında məlumatı olan varmı?” Gülümsəyərək əlini qaldırmış Tomas əmi və Merio xaladan başqa hamı çiyinini çəkdi. “Ah əziz Tomas əmi, Merio xala, belə də güman edirdim. Yaxşı olardı ki, bildiklərinizi bizimlə bölüşəsiniz, amma çox təəssüf. Onda icazə versəydiniz özüm danışardım”. Səid danışmağa başlayanda Tomas əmi göy üzlü dəftərçəsinin arxa səhifələrini vərəqləyib sadə qara karandaşla çəkdiyi Siqiriya miniatürlərdən birini tapıb ona uzatdı. “Çox gözəldi, Tomas əmi, bu qalanın güzgülü divarında olan rəsmlərdən biridi. Bir azdan onu əyani görə biləcəksiniz. Siz yaqın orda olmusunuz?” - Tomas əmi gülərək başını yellədi, - “Heç vaxt üzünü görmədiyiniz rəsmi necə dəqiq çəkə bilmişiniz? Gəlin Tomas əmini alqışlayaq”, - dəftərçəni qrup üzvləri bir-birlərinə ötürməyə başladılar. Növbə Cekə çatanda heyrətini gizlətməyərək “Vau! Bu ki əsil “Kama-sutra”dı” dedi. “A, yox e, bu, əsil erotikadı. Tomas əmi, sənə belə işlərin də varmı?”, - Seryojanın atmacasını hamı eşitdi. “Verin bura onu”, - Mariya qaş-qabağını sallayıb dəftərçəni uşaqlardan aldı, - “məzələnəməyə bir cansınız”.

Dəftərçədə sinəsi açıq iki əndamlı qadın təsvir olunmuşdu; çiyinləri mütənasib formada hamar, baxışlarından qeyri-adi məmnunluq yağan qadınlar bir-birlərinə bənzəyirdilər, bədənləri qurşaqdan yuxarı təsvir olunsa da, iri açıq sinələrinə və ətli döşlərinə baxanda onların böyük ehtimalla kök və hündür olması qənaətinə gəlmək olardı. Şəkil profildən çəkildiyindən enli dodaqlarından daha çox toppuş yanaqlarını, sivri və dik qalxmış incə burunlarını daha aydın fərq etmək olurdu. Onlar bir-birlərinə elə bənzəyirdilər ki, sanki məşhur kosmetik cərrah hansısa möcüzə nəticəsində orta əsrlərə getmiş, Siqiriya qalasıdakı

hərəmləri bizim dövrün xanımlarına bənzətmək üçün uğurlu əməliyyat keçirib geri qayıtmışdı. Təsvir olunan iki qadının nəyə sevindikləri məlum deyildi, sadəcə, çox xoşbəxt görünürdülər və onlar arasında yeganə fərq diqqətlə baxanda birinin əl barmaqlarının beş yox, altı olması idi, amma bu elə bir incə fərq idi ki, belə mükəmməl gözəlliyin qabağında heç də hamının diqqətini cəlb etmirdi.

“Siqiriya qalasının başında hökmdar Kasapın beşinci əsrdə inşa etdirdiyi əzəmətli sarayın xarabalıqları yerləşir”, - Səid turistlərin marağını artırmaq üçün getdikləri yer haqqında məlumat vermirdi, – “Zaman öz işini görüb, hər şeyi dağıtsa da, abidə hələ də insanları heyrətə salmaqda davam edir, xarabalıq belə əzəmətli görünür. Sarayın yerləşdiyi qalanın yuxarı qatı dəniz səviyyəsindən 370 metr hündürlükdədir. Bəri başdan xəbərdarlıq edim ki, qan təzyiqi olanlar, ya da özünü əziyyətə salmaq istəməyənlər, Pələng pəncəsi darvazasının yanında dayana bilirlər. Orada maraqlıdır və cəngəlliyin bir hissəsini görmək mümkündür. Darvazanın arxa tərəfində isə Tomas əminin çəkdiyi rəsmlərin olduğu güzgülü divarlar yerləşir. Yox, əgər sarayı görmək istəyirsinizsə, oradan başlayaraq gərək min iki yüz pilləkan qalxasınız”.

“Beşinci əsr? Mən düz eşitdim, beşinci əsr dediniz, Səid?” - Mariya sual verdi.

“Bəli, düz eşitmisiniz. Alimlər indi də təəccüb edirlər ki, o vaxtın texnikasıyla belə hündürlükdə qalanı necə inşa etmək olardı. Ortada yalnız əfsanələr və alimlərin versiyalarından başqa heç nə yoxdur”.

“Yeni Misir ehramları kimi”, - Uilyam dilləndi.

“Hə, tamamilə doğrudur. Siqiriyanın daha mürəkkəb quruluşu var. Görəcəksiniz, qalanın üç yarusunda bir-birini təkrarlamayan, lakin həm də bir-birinə bağlı saysız-hesabsız hovuzlar, fontanlar və bağlar da var”.

“Orada çəkiliş aparmaq olacaq də, Səid?” - Vəlinin sualı heç də təəccüblü olmadı.

“Əlbəttə, üreyin istəyən qədər çəkə bilərsən. Hamınızdan bir xahişim var, yuxarı kim qalxacaqsa, ehtiyatlı olsun. Sıldırımlardan, sürüşkən divarlardan, bir də meymunlardan özünüzü qoruyun. Meymunlar zərərli deyil, yalnız əl-ayağa dolaşırlar, bir də çantalarınızdan yemək qoxusu alsalar, oğurlayacaqlar. Hələ ki, bu qədər. Başqa məlumatları yerində alacaqsınız. Sualı olan varmı?”.

“Mən, mən...”, - Seryoja nəse vacib şeyi xatırlayırmış kimi qəflətən əlini qaldırıb ayağa durdu, “bəs Tac-Mahala nə vaxt gedəcəyik?” Onun sualına bəndmiş kimi maşının salonuna anidən ölü bir sükut çökdü, hətta deyəsən, sürücü də əyləci basıb avtobusu saxladı.

“Seryoja, nə danışırsan? Tac-Mahal Hindistandadı?” - Səid səsinə heyrət yapışmış pıçiltıyla cavab verdi.

Seryoja sanki haqlıymış kimi gözlərini bərəldərək, - “A... bəs bura Hindistan deyil?..” - söylədi. Bir neçə saniyəlik sükut, arxasınca isə hətta səkilərdən keçən adamların da eşidəcəyi qəh-qəhə ətrafı başına götürdü. Tomas əmi və Merio xala bu dəfə tək-cə əl-ələ tutmamışdılar, həm də başlarını bir-birinə toqquşdurub səssizcə uğunub getmişdilər, Mariyanın sifəti gülməkdən göyərmişdi və alnını pəncərəyə dayayıb gözünün yaşını silirdi, Vəli özünü necə itirdisə, az qalmışdı kamerasını əlindən yerə salsın, Cek isə qarnını tutub xoruzvari səslər çıxarırdı, Səid gülməkdən sanki ağzı əyilmiş Müjdənin sifətinə baxanda artıq özünü saxlaya bilmədi, qəşş eləməkdən az qala ürəyi dayanmış Uilyam birdən fərqi nə vardı ki, atası hamıdan betər gülür, Seryojanın yanında oturmuş yarıyuxulu Saşa səs-küyə diksinəndə baba Kruz başını əlləri arasında sıxıb artıq dəqiqə yarım idi ki, uğunmuşdu. Bircə avtobus sürücüsü qaşlarını çataraq sinq dilində nələrsə deyirdi, özünü bir təhər toparlayan Müjdə ona sarı baxıb əvvəlcə gözlərini

ağartdı, bunun işə yaramadığını gördükdə isə əlini kişinin çiyinə vurub özünü ələ almasını xahiş etdi. Həmin an sürücünün nəyə qəzəblənməsinin tərcüməyə ehtiyacı yox idi, çox güman ki, öz ana dilində Seryojanın anasını, ya da nəslində gəlmiş-getmiş digər nümayəndələrini xatırlayırdı. “Seryoja, yenə neylədin?” - Saşa ağlamsınırmış kimi soruşdu. “Heç nə, əzizim, mənlik bir şey yoxdu. Camaatın başı xarab olub”. Hamının əhvalı durulmuşdu. Səid əlavə sualların olmayacağını yəqinləşdirdikdən sonra nəhayət, qabaq sırada Müjdənin yanındakı yerində otura bildi. Yol Siqiriyaya – xəyanətlər qəzasına idi.

“Bilmirsən, yuxuda sarıbaşlı canavar görmək nə deməkdir?” - Səidin gözlənilməz sualından gözləri yol çəkən Müjdə təzədən gülümsəməyə başladı.

“Nədi, yuxuna canavar girib deyə bu qədər gecikdin?”

“Əslində yuxuma Sarı Aşiq girmişdi mənə yol göstərirdi –dumanlı dərələrdən keçən uzun bir yol. Lakin sarıbaşlı canavarı da gördüm, hələ üstəlik ikibaşlı əjdahanı da, nənəm də onların arasındaydı, bibim də, dayım da...”

“Səid, axşam deyəsən, dəhşət filminə baxmısan? Yuxun qarışıb...”

“İnanmırsan, Müjdə, mən bunları təkçə görmədim, yaşadım. Gülməli gəlir, eləmi?”.

“Bəs o sarıbaşlı canavarların, ikibaşlı əjdahaların arasında mən yox idim?”

“Sən... yox, yox idin. Ola da bilməzdin. Axı mən sənə sarı gəlirdim, səni axtarırdım. İnanmayacaqsan, amma, nəhayət ki, bibimlə danışdım, səni sevdiyimi dedim. Hər şey gözlədiyimin əksinə oldu”.

“Nə qəribə yuxu imiş bu?”.

“Yox, bu, yuxu deyil, bibimlə həqiqətən danışdım, hələ məndən düşünmək üçün vaxt istədi. Üzümə demək istəməsə də, hiss elədim ki, ürəyində razıdı. Bibim heç də düşündüyüm kimi çətin adam deyilməmiş, nahaq bu vaxta kimi ondan saxlamışam. Hər şey yaxşı olacaq, Müjdə. Başqa cür olması da mümkün deyil”.

“Siqiriyaya gedərkən bir yaxşı xəbər eşitmək nə qədər xoşdu. Başqa cür olması mümkün deyil, əlbəttə, ola da bilməz”.

“Siqiriya... heç vaxt sevmədim oranı. Turistlər nə görüb o xarabalıqda başım çıxır”.

“Özün dedin ki, “sirlər və əfsanələrlə dolu qala”, bundan artıq cəlbedici nə ola bilər ki?”

“Tələsmək lazımdı!”, - avtobus sürücüsü gözünü yoldan ayırmadan dilləndi.

“Hə, bağışlayın sizi də yubatdım. Özümdən asılı deyil, qalaya gedəndə həmişə yatıb qalırım”, - Səid üzrxahlıq elədi.

“Mən ona görə demirəm, Səid, birinci dəfə deyil ki, gecikirsən. Qaladı də durub yerində, qaçmır ki? Mən yuxunu deyirəm, əgər yol görmüsənsə, deməli, tələsmək lazımdı, uzaq səfərə çıxacaqsan”, - sürücü gözünü yoldan ayırmadan başqasının söhbətinə qulaq asmaqda ayıb heç nə olmamış kimi dilləndi. Səid yuxusuna girmiş sarıbaşlı canavarın, ikibaşlı ilanın da nə demək olduğunu soruşmaq istədi, amma soruşmadı.

Səidin və Müjdənin müşayiətiylə qrup üzvləri bir vaxtlar insan ayağı dəyməyən keçilməz cəngəlliğin ortasından uzanan cığırla addımlayıb “Pələng pəncəsi” darvazasına çatana kimi hər şey öz yolunda gedirdi. Kürək-kürəyə söykənmiş min illik ağacların sıx yarpaqları arasından qalanın yalnız zirvəsi görünürdü, meşə seyrələndə isə onun əzəməti qismən də olsa özünü hiss etdirdi – bütün nəhənglər kimi o, da günəşin qabağını kəsib dünyaya meydan oxuyurdu. Bu torpağın düz göbəyinə sancılmış Şri-Lanka piramidası min illərdi insanın zəkasına özünün vüqarını və vahiməsini dolduraraq, nəyəsə işarə edir, nəsə söyləmək istəyirdi. Qorxusunu yenmək üçün hər şeyi dəyişdirib, özünü küləşdirən insan isə arzularının girovudu və yalnız çırpınmağı bacarır,

bir dəfə də olsun qalaların pıçılısına qulaq vermək haqda düşünmür. Siqiriya isə pıçıldamaqda davam edir və heç vaxt heç nəyə təəccüblənmir: atasını öldürən qaçaq şahzadə gizlənmək üçün onun sıldırım qayalığına pənah gətirəndə də, qardaş qardaşa qılınc çəkib cəngəlliyi qan gölünə döndərəndə də, hərəmxanalardan qalxan iniltildəndə, göz yaşından ürpənəndə də, ispanlar, ingilislər, onların da dalınca hollandlar var-yoxunu talayanda da qala indiki kimi əzəmətli sükutuna qısılmışdı. Siqiriya təəccüblənmir, çünki insanı yaxşı tanıyır, illər, nəsillər dəyişilir amma hər dəfə onu görəndə insan heyrətini gizlədə bilmir. Əvvəllər hər kəsə qalanın başına qalxıb atasını öldürən qaçaq şahzadənin əzəmətli sarayının qalıqlarını görmək müyəssər olmazdı, lakin dünyanın dörd bir yerindən axışan turistlərin marağını qarşılamaq üçün yerli hökumət qalaya dəmir pillələr bərkitdi. İndi Tomas əmi kimi yaşı səksəni haqlamış, hətta ondan da yaşlı qocalar inad etsələr, min iki yüz pillənin qalxandan sonra nə zamansa günəşə meydan oxumuş sarayın cazibədar xarabalıqlarının şahidi ola bilərlər.

“Qədim Siqiriya və onun ətrafındakı tarixi abidələrin hamısı 1982-ci ildə YUNESCO-nun Dünya mədəni irs siyahısına daxil edilib”, - Səid buranın hər cığırına əlinin içi kimi bələd idi və giriş qapısından ta qalanın başına kimi harda danışmaq, harda susmaq lazım gəldiyini yaxşı bilirdi. Əvvəllər ona elə gəlirdi ki, tarixin seyrinə düşmüş turistlər heç ona qulaq asmırlar və o da ağılına nə gəlsə danışa bilərdi, lakin bəzən elə çətin suallar eşidərdi ki, cavab tapa bilməyəndə, ya da sualdan yayınanda qulağına kimi qızarırdı. Ona görə Siqiriyanın tarixini bacardığı qədər əzbərləmişdi. Amma içində göyərən bir suala heç vaxt cavab tapa bilmirdi: “bu, xəyanətlər qalasını insanlar üçün cəlbədicə edən nədir?” Fontanlar, enli və dibi görünməyən hovuzlar, bir də budaqlarından iri, ətli yarasaların sallandığı nəhəng ağaclarla əhatə olunmuş qalanın birinci yarusu başa çatan kimi iki sıldırım qayanın baş-başa dayandığı ensiz qapı göründü. Daşların yan-yörəsində hərələnən təkəmsəyrek meymunlar adamları görcək civildəşərək, atılıb-düşməyə başladılar. Tomas əmi ensiz qapıdan keçə bilmək üçün Merio xalanın əlini buraxmalı oldu, onlardan yarım addım arxada gələn Mariyanın fikri tarixdə qaldığından çantasının ağırlaşdığını hiss etmədi, yalnız Vəli Özdəmir kamera arxasından onu haylayanda nəyin baş verdiyini anladı. Yemək iyini alan sırtıq meymun balası onun ağızı açılmış çantasından yol üçün götürdüyü buterburodunu əkişdirmişdi. Mariya diksinib qışqırsa da, artıq gec idi, bala meymun anasının qarına sığınıb ləzzətli buterburodu bir göz qırpımında içəri ötürdü. Avtobusda gələrkən Səidin meymunlar barədə xəbərdarlıq etməsini xatırlayan olmadı. Qalanın zirvəsindən yaşıl okeanı xatırladan dumanlı cəngəlliyi seyr edəndə, Saşa da çantasındakı peçenyə qutusunu tapa bilməyəcəkdi və elə güman edəcəkdi ki, onu oteldə unudub, əslində peçenyə də başqa bir meymunun zavalına gəlmişdi. “Pələng pəncəsi” darvazasının qarşısına çatana kimi qrup üzvlərinə qaladan enən az sayda yorğun adamlardan başqa kimsə rast gəlmədi. Darvazanın arxa hissəsində isə qayalığın dumanlı təpəsinə kimi uzanan ensiz dəmir pələkanların üzəri dolub daşırdı. Kənardan qarışqa sürüsünə oxşayan adamlar sanki qara sarmaşıq kimi Siqiriyanın gövdəsinə sarılmışdılar, hamı min iki yüz pilləni ehtiyatla addımlayaraq yuxarıya - qaçaq şahzadənin sarayına can atırdı. Min illərin rütubətini canına hopdurmuş qala divarları çox sürüşkən olduğundan ehtiyatsız bir hərəkətin xoşagəlməz sonluğu ola bilərdi. Müjdənin qrup üzvlərini təzədən təlimatlandırmaq üçün bir araya gətirməsi çox sürmədi, onların hamısı heyrətdən bərəlməmiş gözlərini “Pələng pəncə”lərinə zilləmişdilər. Pələngin iki nəhəng pəncəsi torpağın köksünə elə inamla pərçimlənmişdi ki, sanki qalanı əzəmətli çiyinləri üzərinə alıb, ona yaxınlaşanı parça-parça etməyə hazırla-

şirdilər. Elə qaçaq şahzadə də görünür bu mülahizələri əsas götürüb sarayının girişində daşdan belə bir bədheybət yondurmuşdu ki, onu öldürmək istəyən saysız-hesabsız sui-qəsdçilərin canına vəlvələ sala bilsin. Qorxunun və bir də heyretin yaşı olmur; beşinci əsrin adamları qara daşdan yonulmuş “Pələng pəncəsi”ni görəndə hansı hisslər keçirirdilərsə, iyirmi birinci əsrin adamlarını da həmin hisslər çulğamışdı. Hərçənd ki, pələngin başı ya zamanın sınağından, ya da soyğunçuların qəsdindən xilas ola bilməmişdi, amma pəncələr yerində idi və xof yaratmaq üçün elə bunlar da bəs edirdi.

“Dostlar, bəzi şeyləri xatırlatmağın vaxtıdır. Əvvəla deyin görüm, yorulmamısınız ki?” - Səidin sualını hamı gülərək “yox, yox” deyə cavablandırdı, - “Pələng pəncəsi” darvazasının arxasındakı güzgülü qayalıqda orta əsr rəssamlarının çəkdiyi rəngli freskalarla tanış olacaqsınız. Ondan yuxarıda isə qalanın başına qalxmaq üçün pilləkən başlayır. Sürəhdən tutmağı unutmayın, ayağınızı qoyduğunuz hər yer sürüşkən ola bilər. Və nəhayət, Siqiriya! Əfsanəyə görə, Anuradxapur krallığının şahzadəsi Kasap hakimiyyətinə ona yox, balaca qardaşına veriləcəyi xəbərini eşidən kimi atasını öldürür və qisasçılardan yayınmaq üçün bu yerdə özünə saray tikdirib dövlətinin paytaxtını da bura köçürür. Bu hadisənin 477-ci ildə baş verdiyi ehtimal edilir. Lakin qisasçılardan gizlənmək olmur. 18 ildən sonra taxtın əsl sahibi olan Kasapın balaca qardaşı gizləndiyi ölkədən - Hindistandan qağıdır və qardaşını açıq döyüşdə məğlub edib atasının qisasını alır. Siqiriyada yeni hökmdarın qəzəbinə gəldiyindən uzun illər baxımsız qalır, XII əsrə kimi burada yalnız ara-sıra rahiblər yaşayıb, XIX əsrdə isə qalanı avropalı işğalçılar yağmalamağa başlayıb. Bu qədər, qabaqda uzun yolçuluğumuz var, yəqin sualı olan yoxdu?” - Səid bilərəkdən izahatının axırını belə formada qurtarırdı ki, turistlər təkrar-təkrar zəhlə tökən sualları ilə vaxtı uzatmasınlar. Hərçənd qalanın başından günəşin qürubunu seyr etməyin ayrı zövqü vardı, lakin bu romantik təəssüratdan sonra pilləkənləri aşağı düşərkən qayaların dəlmə-deşiklərindən hara gəldi şığıyan yarasalardan qorunmaq lazım idi.

“Səid, tarixi elə izah elədin ki, elə bil vurma cədvəli danışırısan?” - Mariya dilləndi “nəsə mənə elə gəldi ki, arada çoxlu “probel” buraxdın”.

“Sualınız varsa, buyurun, istəyirsiniz yolüstü danışa-danışa gedək”, - Səid də öz növbəsində dodaqaltı mızıldandı.

“Ay camaat, hərəkət edin də, bura tarix dərisinə gəlmisiniz?” - Seryojanın atmacasından sonra bu dəfə Saşa da ərinə qahmar çıxmaq üçün gülümsəyərək başını tərpətdi.

“Yaxşı, davam edək”, - Endryu Kruz döyüşə apardığı dəstəsinə əmr vermiş kimi dilləndi, - “başını ağrıtmı, Mariya, bunlar üçün heç bir fərqi yoxdu, nə vurma cədvəlindən, nə də tarixdən başları çıxır”. Dəstə üzvləri qımışaraq sıraya düzüldülər, bir azdan onlar da Siqiriyaya sarmaşığı kimi sarılmış qarışqa sürüsünə çevriləcəkdilər.

“Pələng pəncəsi”nin arxasındakı güzgülü divar doğrudan da heyretamiz idi; hər tərəfdə şərqli rəssamların yüz illiklər boyu qayalara həkk etdiyi rəngli freskalar o qədər canlı idilər ki, sanki nəsə demək istəyirdilər. Tomas əminin üzünü görməyib şəklini çəkdiyi freska hamıdan qabaq Merio xalanın gözüne sataşdı və ərinin əlindən darta-darta ona sarı apardı. Hər şey dəftərçədə çəkildiyi kimi idi – profildən divara həkk olunmuş iki əndamlı xanımın çöhrəsində təbəssüm donmuşdu. Qadınlardan birinin əl barmaqlarının beş yox, altı olmasına gəlincə isə Mariya az qalmışdı bunu hansısa qədim Şərq mifoloji elementi ilə bağlasın, lakin bələdçinin açıqlaması hər şeyi alt-üst etdi.

“Altıncı” barmaq bərpa vaxtı hansısa başdanxarabın səhvi nəticəsində peyda olub. Bunun nəsə başqa izahı yoxdu, Siqiriya freskalarının hamısı eyni dövrdə

çəkildiyindən vahid kompozisiya təşkil edir”, - yaşlı bələdçi eynəyini düzəldib növbəti sualı gözləyirmiş kimi işgüzar formada turistlərin üzünə baxdı. O, nə indi, nə də bundan sonra heç vaxt fərqi olmayacaqdı ki, belə quru və işgüzar açıqlaması kimlənsə xəyallarını alt-üstə edə bilərdi. Ona görə qalanın Qərb divarlarına min beş yüz il əvvəl həkk olunmuş şəkillər də, elə bu nəhənglikdə qalanın özü də turizm obyektinə idi – girişi hələ ki, otuz dollar olan Şri-Lankanın ən bahalı muzey kompleksindən başqa bir şey deyildi. Onun üçün məsələn, həyatın hər xırda detalında, hətta qadının təsadüfi peyda olmuş altıncı barmağında belə fəlsəfə axtaran Mariya kimi, heç vaxt reallıqda görmədiyi freskanı riyazi dəqiqliklə dəftərçəsinə hopdurmuş Tomas əmi kimi adamlar, sadəcə, otuz dolların sərhədləri daxilində başı görünən qaraltı idi. O, ömrünün tərəvətini cazibədar əzəmətiylə insanları heyrətə salan qala divarları arasında xərcləmiş qoca bələdçi idi və bu torpağın sahibi olan milyonlarca soydaşı kimi o da çörək puluna çıxmışdı. “Freskaların əks olunduğu güzgülü divarlar hardasa beş min altı yüz kvadrat metr ərazini əhatə edir”, - deyə qoca bələdçi davam edirdi. Səidlə Müjdənin qrupundan əlavə pilləkənlərdə yuxarı qalxmaq üçün növbəsini gözləyən digər turistlər də vaxt öldürmək üçün burada gəzişirdilər. Maraqlı idi hamı öz arasında, öz dilində nəsə danışsa da, divarlarda yalnız qoca bələdçinin səsi əks-səda veriyindən, istənilən şəxs onun yerli ləhcədə bir az gülməli, bəlkə də, daha şirin səslənən ingiliscəsini eşidirdi. “Əvvəllər burada beş yüzdən çox qadın rəsmi olub, bizim günümüzə isə onlardan yalnız iyirmi bir dənəsi gəlib çata bilib. Kasapın qardaşına məğlub olmasından sonra paytaxt buradan köçürülür. Siqiriyada yüz illiklər boyu ara-sıra rahiblər yaşayıblar. Onlar da şəkillərin əksəriyyətini siliblər”, - qoca bələdçi izahatında heç bir mübaliğədən, şişirtmədən istifadə etmir, sadəcə, hamının gördüyü quru faktdan danışırdı. Onun quru, rəngsiz, boyasız danışığı belə kifayət edirdi ki, tarixin ruhunu duyub sehrinə düşsən. Qrup üzvləri növbəsi çatdığından hamı kimi sürüşkən pilləkənlərlə yuxarıya dırmaşmağa üz qoydular. Sıldırımın böyrünə soxulcan buğumları kimi pərçimlənmiş yol uzun, ensiz və təhlükəli olsa da, zirvəyə çatmaq marağı hamının içindəki qorxuya güc gəlmişdi. Vahiməli “Pələng pəncəsi” darvazası, onun arxasındakı əndamlı xanımların freskaları və səsi divarlardan əks-səda verən qoca bələdçi artıq aşağıda qalmışdı. Saqqız çeynəyə-çeynəyə güzgülü divarlara gözlərini bərdən növbəti turist dəstəsini görcək, o, rəngsiz-boyasız, quru nitqinə yenidən başlamaq zorunda qalacaqdı: “Əvvəllər burada beş yüzdən çox qadın rəsmi olub, bizim günümüzə isə onlardan yalnız iyirmi biri gəlib çata bilib. Kasap qardaşına məğlub olandan sonra...”.

* * *

“Yaman fikirlisən? Yenə də sarı canavarı, ikibaşlı əjdahanı düşünürsən?”, - Müjdənin mülayim səsini eşitcək, Səidin qara bulud çökmüş sifəti nəhayət, öz rənginə gəldi, başını bulayıb gülümsündü. “Siqiriyada həmişə məni qara basır”, - söylədi. Sonra sürüşkən pillələrin arasından nəsə tapmış kimi gözləri parıldadı. “Nəhayət ki, anladım. Bu qalanın nədən milyonlarla turisti özünə cəlb etməsinin səbəbini başa düşdüm. Xəyanət!”, - və dərhal da geri çevrilib özündən bir qədər aşağıda, tənəffüs olmuş qadından “Mariya, sizcə, xəyanət maraqlıdı, eləmi”, - deyə soruşdu. Yersiz sualdan qadının ayaqları yerə kilidləndi, başını yuxarı qaldıraraq cavabını gözləmədən yuxarıya dırmanmaqda davam edən Səidin arxasınca, “niyə elə fikirləşirsən ki, sevdiyinə xəyanət etmək maraqlı məşğuliyyətdi?”. “Yox, mən məşğuliyyət demədim”, - Səid arxaya boylanmadan cavab verdi, - “yəni hər şeyi xəyanətlə müqayisə eləyəndə və ya ondan

qorxanda sevginin qədrini daha çox bilirsən. Amma xəyanətin cazibəsi də güclü olur, elə deyil, Mariya?”. “Yox, elə deyil! Bütün xəyanətlər günahdır və bütün günahkarları bağışlamaq yox, cəzalandırmaq lazımdı”, - qadın bir az məyus, bir az qəzəbli formada cavab qaytardı, aşağı baxanda gözü qaraldığından titrəyən əllərini sürüşkən sürahidən çəkə bilmirdi, bir tərəfdən də Səidin onu axmaq sual yağışına tutmasını heç cür anlaya bilmirdi. Niyə axı, yanında bələdçi həmkarı ola-ola xəyanətlə bağlı sualları məhz ona ünvanlayır? Bəlkə, qulağına səs deyib? Bu suallar qadının titrəyən ürəyinə yuva salmamış Səid özü hər şeyə aydınlıq gətirdi, - “Heç sizdən belə cavab gözləmədim. Mariya, axı siz bizim filosofumuzsunuz?” - deyib nəhayət, geri boylanmasıyla qadının kinayəylə, “çünki mən Mariya deyiləm”, - deməsi bir oldu. “Oy Saşa, sizsiniz? Bağışlayın siz Allah, axı Mariya mənim arxamca gəlirdi?”. “Xeyir, onlar bizdən xeyli qabaqdadırlar”, - Müjdə Saşanı qabaqladı, - “Seryoja da onlarladı. Deyəsən, quyruqda qalan ancaq bizik”, - dedi.

Qalanın başına hamıdan qabaq qrupun gənc üzvləri çatmışdı. Vəli Özdəmir yol boyu meymunların şıltaqlığından, ətli-canlı yarasaların fısıldaşmasına qədər bütün təfərrüatları çəkmişdi, indisə sanki göylə yerin birləşdiyi məkanın düz ortasında heyrətamiz təbiət mənzərələrini kamerasının yaddaşına köçürürdü. Roliklərində onun siması nadir hallarda görünərsə də, şəhər, həyat eşqi qaynayan səsi bütün kadrları müşayiət edirdi. Vəli çalışdığı firmanın qarşısında yeganə bir öhdəliyinin olduğunu dünyanın harasına gedirsə-getsin yadından çıxarmazdı – hər yanda yalnız pozitiv axtarmaq və hətta tapmadıqda belə onu mütləq uydurmaq lazım idi. Min iki yüz pilləni qalxdıqdan sonra ayaqları taqətdən düşsə də, yorğunluğunu səsində bürüzə verməmək üçün uca səslə və gülərək danışdı. Sıx dumanın qalanın başına əyildiyi yerdə, qaçaq şahzadənin uçulub-dağılsa da içi hələ də lilli suyla dolu olan iri hovuzunun kənarında Cekin fikirli-fikirli gəzişdiyini gördü. Əla kadr idi – “dostlar, bu hovuzda bir vaxtlar kralın hərəmləri çimiblər. Deyilənlərə görə, Kasapın doqquz yüz doxsan doqquz arvadı olub. Ey Cek, sən Amerika prezidenti olanda Ağ Evdə hərəmxana açacaqsan?” - sual nə qədər bəmərə səslənsə də, Cek üçün, elə ətrafda var-gəl edən turistlər üçün də aydın səmada qəflətən parlayan ildırım effekti verdi. Cek kameraya sarı gözlərini bərəldib heykəl kimi yerə mıxlanmışdı, ürəyində Allahına şükür edirdi ki, babasıyla atası qalanın başqa səmtində idilər. “Vəli, dəli olmusan? Axı bu, bizim sirmimizdi. Bu hissəni kəşib çıxararsan”. “Yaxşı da montajda qayçılayırıq. Yaxşı bəs səndən nə soruşum?”. “Nə bilim soruş ki, necəsən? Özünü necə hiss edirsən?” Vəliyə bir az gülməli, bir az da şit cavab lazım olduğundan bu dəfə də sualı öz bildiyi kimi qoydu - “Ey Cek, de görüm ürəyindən nə keçir?”. “Pivə!” - çoxdan suyunu içib qurtardığı boş plastik butulkanı havada yelləyərək dişlərini ağartdı. “Doğrudan e, pis olmazdı”, - deyən Vəli gülə-gülə dostuna qoşuldu.

Onların gülüşü fonunda Tomas əmi və Merio xalanın ardınca isə Mariyanın qalanın başına çatdıqları görünürdü. Uzaqdan sıx buludların qucaqlaşmış harasa yağış ələməsindən tutmuş, yaşıl okeana bənzəyən keçilməz cəngəlliyin rütubətli payız havasında necə yırğalanmasını da yuxarıdan seyr etmək mümkün idi. Bu, Vəlinin indiyə kimi çəkdiyi rolidlərin ən yaxşısı olacaqdı və bəri başdan “layk” yağışına tutulub rekord qıracağını da söyləmək olardı. Bayaq dostunun sualına etiraz etsə də, hərəmxana söhbəti Cekin beynində olduqca qərribə və cəlbedici ideyanın cücərməsinə səbəb olmuşdu. “Gəl rolidin adını qoyaq – “Şərq hökmdarının gizli hərəmxanasından reportaj””, - demişdi. Vəli Cekin abıvatəli barmağına dolmaq kimi fitri istedadla malik olmasına artıq şübhə eləmədi “Banqkokda sevgi etirafı”ndan sonra “hərəmxana” söhbəti sosial şəbəkələrdə

partlayış olacaqdı. Cek doğrudan da dahi idi, onun nə vaxtsa Ağ Evdən parlayacaq zəkasının planet sakinlərinin gözünü qamaşdıracağı gün uzaqda deyildi. Milyonlarla insanın ürəyindən keçənləri duymaq, onların nəyi necə görməyə çalışmasına əmin olmaq, bir sözlə, insanların arzu və cəhdləriylə bazarlıq eləməyin özü də hardasa əla biznes növü idi. Elə kreativlik budu və Cek onu gözəl bacarırdı. Vəli isə, sadəcə, ona heyran qalmışdı, daha mükəmməl başqa variant ağılına gəlmədiyindən yenə də razılaşmaqdan savayı yolu qalmırdı.

Tomas əmi və Merio xalanı gözdən qoymayan Mariya öz pragmatik zəkasıyla hər şeydə səbəb-nəticə əlaqəsi axtardığından cəngəlliyin ortasında, xüsusən də sıldırım qayanın başında belə bir kompleksin necə tikilməsinin məntiqi izahını verməyə çalışırdı. Hökmdara sui-qəsd etdikdən sonra qaçaq şahzadə burada gizlənir - bu olub 477-ci ildə, yəni beşinci əsrdə. Axı belə mürəkkəb memarlıq harmoniyasını erkən orta əsrlərin adamları necə inşa edə bilərdilər? Bəlkə, bu, insan zəkasının və əməyinin məhsulu deyil, sadəcə, bizə belə gəlir? Bəlkə, yenə də tarixin elə bir mərhələsi gələr ki, biz də qədim əcdadlarımız kimi təzədən qalalara sığınmalı olarıq? Ağ buludlar Siqiriyanın üzərində baş-başa gəlib dövrə vurduqca, Mariya da düşüncələrindən asılmış ağır sualların hər birinə məntiqlə cavab tapmaq kimi çətin, daha doğrusu, mümkünsüz işlə məşğul idi. Tomas əmi və Merio xala şəkil çəkdirirmiş kimi qol-boyun dayanıb əngin səmanın gözəlliyini, aşağıda isə min illik tufandan sonra nəhayət, öz məcrasına çəkilmiş azman okeanı xatırladan cəngəlliyin yaşıl hüdudlarını müşahidə edirdilər. Onlar hər şeyin cavabını bilirdilər; alovlar içərisində qıvrılan Elba sahilindəki Florensiyadan ayaqyalın qaçan iki uşağın qəlbində boy göstərən qıgılımlar Siqiriyanın zirvəsində yanaşı dayanmış nurani qocaların da qəlbində heç vaxt sönməyəcək kimi közərməkdəydi. Onlar uzun ömürləri boyu hər dəfə yol ayrıcında dayanmağa məcbur olanda seçimlərini məntiqlə yox ürəklərinin səsiylə etmişdilər. Onlar yersiz sualların əlində əsir-yesir qalmış istənilən kəsin narahat ruhunu ovunduran lazımı sözləri bilirdilər, ancaq heç kim əbədi sükutla baş-başa qalmış iki müdrikin qəlbinin səsinə qulaq asmağı ağılından keçirmirdi. Banqladeşdə, Tailandda çəkdiyi fotolarla az qala telefonunun yaddaşını doldurmuş Mariya qol-boyun dayanmış qocaları görcək yadına düşdü ki, Şri-Lankaya gələndən bəri hələ bir dənə də olsun şəkil çəkməyib. Smartfonunu çıxarıb qocaları səslədi, hər ikisinin üzündə əbədi təbəssüm yuva qurduğundan "kameraya baxın, gülümsəyin", - deməyə ehtiyac qalmadı. Mariyanın sual yağan işıldayan gözləri Tomas əmi və Merio xalanın nurani gülüşləri fonunda qəşəng bir selfi alındı. Siqiriya düşən kimi internetin işlədiyi istənilən yerdə Mariya bütün şəkillərin arasından məhz bunu seçib "həmkarlarımla tarixin ortasında" sözlərini yazaraq İnstaqram hesabına yükləyəcəkdi və elə bunu gözləyirmiş kimi Kiyev Universitetindəki tələbələrinin "layk"ları yağacaqdı. Şəkilin lap aşağısında – sanki ağappaq buludların arasından sıyrılmış kimi boy göstərən üç insan silueti də gözə dəyirdi; onların Endryu və Uilyam Kruz, həmçinin arvadını pilləkənlərdəki basabasda arxada buraxmış Sergey olmasını heç kim fərqlətməyəcəkdi.

Ata-bala Kruzlar, demək olar ki, heç nə danışmırdılar; baba uzaqdan buludların toqquşmasını seyr edir, ətrafda tarixə şahidlik edərək, dağılıb tökülmüş hasar izlərinə baxıb nəsə demək istəsə də, dillənirdi. Oğul atasının elə bil nəsə demək istəyirmiş kimi dodaqlarını gəmirməsinə alışırdı, əvvəllər düşünürdü ki, nə vaxtsa elə bir gün gələ bilər ki, atası dişinin dibindən çıxanı onun üzünə deyib nəhayət, dilinin ucunda düynələnmiş sözlərdən yaxasını qurtara bilərdi, lakin o gün heç vaxt gəlmirdi. Endryu Kruz Siqiriyanın başını almış qara buludlar kimi həmişə bozarmış və qaşqabaqlı olardı, buludlar toqquşanda

ıldırım çaxar, yağış yağar, göy üzü açıları, baba Kruz isə bütün ömrü boyu bozara-bozara gəlib bu yaşa çatmışdı. Uilyam isə komforta öyrəşmişdi və səyahət elədiyi bütün ölkələrin otellərində fikir verdiyi yeganə detal dəbdəbə və yeməklərin çeşidli, həmçinin dadlı olması idi. O, Şri-Lankanın göbəyindəki başı göylərdən nəm çəkən qalada özünü ağ qarğa kimi hiss edirdi, lakin hər şeylə maraqlanan oğlunun və qaradınməz atasının yanında bunu bacardıqca pərdələməyə çalışırdı. Kruzlar ailəsinin üç nəslini təmsil edən kişiler ilk dəfəydi ki, birlikdə səyahətə çıxmışdılar və elə təyyarənin trapına ayaq basan kimi də anlamışdılar ki, genetik bağları nə qədər möhkəm olsa da, onlar heç vaxt vahid komanda ola bilməyəcəklər. Hamısı bunu bilir və susurdu, heç vaxt da bu barədə danışmadılar.

Uilyamın əlini divarların ovulub dağılmaqda olan nəmli kərpiclərinə sürterek ora-bura vurnuxduğunu görəndə Seryojanı gülmək tutdu. Qrup üzvləri arasında yalnız Uilyamla söhbətləri tutduğundan yenə də onunla zarafatlaşmaq istədi. Gözləri baba Kruzun təkəbbürlü baxışlarına sataşanda isə “lənət şeytana” deyib fikrindən daşındı. Seryoja qocanın niyə məhz onu qaraladığının səbəbini anlamırdı, lakin bilirdi ki, heç özünün də Endryu Kruzdan ötrü ürəyi getmir. Onu görəndə elə ilk baxışdan dalağı sancmışdı ki, bu Vyetnam müharibəsinin məğlub əsgərindən nə qədər uzaq dursa yaxşıdı. Daha doğrusu, Saşa dönə-dönə xahiş etmişdi ki, Endryu kimi başında “soyuq müharibə”nin havası qalmış qocayla işi olmasın. Axı hər nə olsa da, onlar bal ayına çıxmışdılar və sonradan adamın qanını qaraldan hansısa xatirənin yaddaşda ilişib qalması yaxşı əlamət deyildi, həm də kimə gerek idi axı? Seryoja nədənsə Daqqadan aeroporta gələrkən qatara minməyə tələsən kütlənin avtobuslarının qarşısını kəsməsi səhnəsini xatırladı və elə bu zaman da başında axmaq bir ideya göyərdi. İstədi ki, baba Kruzun qulağının dibində var gücüylə “Allahu-əkbər” qışqırsın və qorxudan əsməcəyə düşən qocanın tumanını islatmasına ləzzətlə tamaşa eləsin. Bəlkə də, içkili olsaydı, bu ekstravaqant ideyasını heç kimdən qorxub çəkinmədən məmnuniyyətlə həyata keçirərdi, lakin Endryu Kruz hər nə zibil olsa da Uilyamın atasıdı deyə düşündü. Amma ağılına gələn fikir əla idi, indən belə baba Kruz onun üstünə bozarmaq istəyəndə bircə dəfə “Allahu-əkbər” deyəcəkdə, vəssalam. Artıq Tomas əmi və Merio xalanın kölgəsinə çevrilmiş Mariyaya uzaqdan əl elədi, qadın da gülümsəyərək başını tərپətdi. “Saşa lap kütbeyin imiş”, - Seryoja özlüyündə fikirləşməyə başladı, - “adam nə qədər ağılsız ola ki, mənim Mariya ilə eşq yaşadığım haqqında düşünə. Kimsəsiz adada ikimiz qalsaq belə, əsla bu satqın fahişəyə tərəf baxmaram. Özünü hamıdan ağıllı hesab edir. Saşa isə az qala hər şeyi korlamışdı. Yox, Sergey, ehtiyatlı olmalısən. Hamının səninlə hesablaşacağı günə qədər ehtiyatı əldən vermə. Arvad tayfasının ürəyindən keçəni bilmək olmur. Hər halda, anası Saşadan daha ağıllı qadındı”. Müjdə, Saşa, onların ardınca Səid artıq Siqiriya sarayının xarabalıqlarına yetişmişdilər. Turistlərin hərəsi özünə maraqlı gələn səmtdə dayandığından Səid onları təzədən bir yerə toplayıb min beş yüz il bundan qabaqki tarixi xatırlatmağa ehtiyac duymadı. Göyün ənginliyində qərar tutmuş azman sarayın hər xırda daşı özü dil açıb danışdı. Siqiriya həmişə olduğu kimi onun köksünə ayaq basan əcnəbiləri xəyallar aləminə aparmışdı.

* * *

Səid dumanın arasından sıyrılib saray xarabalığının arxa tərəfindən qayalığın cənub ucuna tərəf sürünən insan siluetini uzaqdan fərq etsə də, bunun adam olması ilk baxışda ağılına batmadı. Əgər hamı kimi pilləkənlə

qalxmışdısa, onların yanından adlayıb qabağa çıxması mümkün deyildi, ən azından bunu fərq edərdi. Qalanın başına dırmanmaq üçün başqa bir yol da vardı, lakin bu yol nə vaxtsa Kasapın istifadə etdiyi və tarixin çoxdan izini-tozunu sildiği gizli bir çıxır idi. Qoca bələdçi həmişə deyərdi ki, qardaşına məğlub olduqdan sonra qaçaq şahzadə istəsəydi həmin gizli çıxırdan keçib həyatını xilas edə bilərdi, lakin qüruru buna imkan vermədiyindən elə döyüş meydanındaca hamının gözü qabağında boğazını kəsib nümayişkarənə intihar edibmiş. Qoca bələdçinin versiyası nə qədər cəlbədicə görünse də, bunu isbatlayan hər hansı yazılı mənbə bu vaxta kimi tapılmamışdı., sadəcə, söhbətlər və rəvayətlər baş-başa gələn buludlar kimi sirli-sehrli dumana çevrilib Siqiriyanın başı üzərində dövrə vururdu.

“Qaraca dayına biət elə”, - qayalığın cənub burnundan gələn səs Səidin qulağına soyuq hənirti kimi toxunanda əti ürpəndi. Müjdəylə Saşa bir-iki addım qabaqdaydılar, hırıldayaraq onlara yaxınlaşmış Seryoja gözü ilə Endruyu Kruza tərəf işarə edib qızlara nə söylədisə üçü birdən pıçqıldıxdılar. Qrupun o biri üzvləri də qalanın müxtəlif səmtlərində gəzişir, təmiz havanı ciyərlərinə çəkə-çəkə səfərin yorğunluğunu çıxarırdılar. Buludların arasından süzülən əcaib səsi yalnız Səid eşidirdi, başqa heç kimin eşinmə deyildi. O, bu dəfə artıq yuxu görmürdü. “Qaraca dayına biət elə”, - tərəddüd içində ona olduqca doğma gələn səsə sarı getdi. Və... qoca bələdçi haqlı imiş, heç bir yazılı mənbədə adı keçməyən gizli çıxır həqiqətən də mövcud imiş. Sıx dumanın arasından sıyrılan adam da tarixin belə izini poza bilmədiyi həmin çıxırla qalanın başına qalxıbmiş. O, qayalığın cənub burnunun düz ucunda elə dayanmışdı ki, sanki vahiməli qanadlarını açıb ənginlikdə qıy vurmağa hazırlaşan quzğun idi. Səidin gözlərindəki qorxu qarışıq anlaşılmazlığın yerini indi parıltılı qəzəb tutmuşdu, yumruqlarını düyünləyib bir az da qabağa yeridi. Onun qarşısındakı vəhşi quzğun özününkü idi – dayısını, xalasını sayılacaq Lələ idi.

- Gəl sənənlə açıq danışaq, Səid, - Lələnin sifətində heç bir dəhşət və ya qeyri-adi vahimə yox idi. İndi o, daha çox sıx küçələrin tinində dayanmış məzlum dilənçiləri xatırladırdı.

- Axı niyə belə qəzəblisən, bala? Ağıllı oğlansan, bizi də başa düş. Məgər çox şey istəyirik?

- Xoşbəxt olmaq...

-Ay sağ ol, görürsən, hər şey nə qədər sadədi. Məsələni qəlizləşdirmək lazım deyil.

- Siz günah işlemisiniz!

- Məgər, xoşbəxt olmağa cəhd etmək günahdı? Bəs başqa dindən qız sevmək necə, günah deyil?

- Sevmək günah deyil, Lələ. Başqasının faciəsi üzərində xoşbəxt olmağı isə yalnız qatillər arzulayar.

- Qatil? Sən qətdən danışırısan? Sübutun varmı?

- Sübut sizin vücudunuz.

- Bilirsən, hər şeyi bilirsən... nə etməli... Bağışla bala, bil ki, biz az, çox az şey istəyirdik. Yalvarıram, nənənin qəbrinə and iç ki, bizim sirmimizi heç kimə deməyəcəksən.

- Nənənin qəbri?

- Qəbiristanlıqda üç rupiyə Yasin oxuyan mollaının dediklərini yadımdan çıxart. O, bilmədiyi şeylərdən danışan yaramazın biri idi.

- İdi?

- Səid, niyə başa düşürsən axı? Hər bir müsəlmanın əvvəl-axır qəbri itməli, kitabımız belə buyurur. Nənən də belə istəyərdi.

- Lələ, mənim üçün maraqlı olan bilirsən nədi? Siz qara əməllərinizin bəraətini qabaqcadan necə rahatlıqla düşünə bilərsiniz?

- Oğul, sən bizim qanımızdansa. İkimizdə eyni adamıq. Başa düşürsənmi, hara qaçırsan qaç, qanını dəyişməyəcəksən ki? Səid, sən elə mənə, mən də sənəm. Cığırından çıxma, bala, sən bizim ardımızca gəlməlisən, bizim kimi addım atmalısən. Bizdən əvvəlkilər də belə edib, bizdən sonra da belə olacaq. Həmişə belə olacaq...

- Mən öz yolumla gedəcəm...

- Sarı Aşığın göstərdiyi yolu deyirsən? O, bizdən deyil! O qərbdən uzaq dur!

- Siz mənim yuxularıma da girirsiniz...

- Dedim axı, sən elə mənə, mən də sənəm. Yaxın gəl, sənə öz yolumuzu göstərim. Gəl, öz gözlərinlə bax.

Lələnin sözlərindən sonra Səidin içində qəflətən baş qaldıran tərəddüd qeyri-ixtiyari onu dayısına tərəf itələdi. Ürkək qanadlarını hələ səmanın ənginliyində sınınamamış qartal balası sıldırımın düz başında sərt qaya parçasına oxşayan azman quzğunla yanaşı dayandı. Bura Siqiriyanın kələ-kötür cığırından daha çox yuxuda gördüyü Pəri çınqılının enişinə oxşayırdı. Duman bekara seyrəlsəydi, Sarı Aşığın nişan verdiyi istiqamət daha aydın görünərdi. Yuxuda Qaraca bibisiylə Lələ onun yolunun üstündə ikibaşlı bədheybət ilana çevrilib fısıldaşsalar da, indi, əksinə, dayısı ona nəsə üreyinin dərinliyində saxladığı mübhəm sözünü demək üçün həyəcanından qızaranaq əzilib-büzülürdü. Bir göz qırpımında ətrafa çökən qatı duman xəyanətlər qalasını ağuşuna alıb udmuşdu, yalnız Lələnin gözləri parıldayır və utancaq səsi eşidilirdi. "Səid, biz Qaracayla bura tez-tez gələrdik. Bura bizim görüş yerimiz idi. Özün fikirləş, qayalığın ən sərt ucunda yan-yana dayanmaqdan gözəl nə ola bilər? Bilirsən, bir vaxtlar ən böyük arzumuz nə idi? Nə vaxtsa qanad açıb Siqiriyanın başında dövrə vurmaq". Arzunun vahiməsindən Səidin canına üşütmə düşdü, dünən gecə doğma evlərində olduğu kimi yenə də titrəməyə başladı. Siqiriya niyə belə nifrət etməsinin səbəbi yavaş-yavaş aydınlaşırdı, deməli, bura tək-cə tarixin gizlətdiyi xəyanətlərin daş yaddaşı yox, həm də qanadlandığı yer imiş. İndi seçim anı idi – ya qan yaddaşının qollarına vurduğu qandala boyun əyib onlar kimi olmaq, ya da hara aparıb çıxarır-çıxarsın öz yolunu getmək. Səidin seçimi aydın idi, hətta o qədər aydın ki, kor dumanın arasında Sarı Aşığın nişan verdiyi cığırı görə bilirdi və ağızını doldurub "mən öz yolumla gedəcəm" söyləməsinə Lələnin fısıldayaraq "Qaraca dayına biət elə", deməsi yarıda kəsdi. Yavru qartalın uzun sürən tərəddüdlərindən cana doymuş azman quzğun onu son sözünü gözləmədən var gücü ilə dərənin qaranlığına itələdi. Xəyanətlər qalasını ağuşuna almış duman Səidi elə uddu ki, sanki bu dünyada heç belə bir adam olmayıbmiş. Lələ nəfəsini içinə çəkib səssizliyi dinləmək üçün qulaqlarını şəkələdi, sonra sinəsini gərək ciyər dolusu nəfəs aldı. Əmr icra edilmişdi. Hər şey Qaracanın istədiyi kimi olmuşdu.

Lakin bu yerlərdə heç vaxt eşidilməyən canavar ulartısı qulağına toxunanda ayaqları yerə mıxlandı. Heyrətdən, ya qorxudan bərəlməmiş gözlərini ətrafa səyridib səsin hansı tərəfdən gəldiyini dəqiqləşdirmək istədi. Adamın canına vəlvələ salan səs sanki ədalətsizliyin üzərinə püskürmüş vulkan kimiydi, bütün Siqiriyanı başına götürmüşdü, daşlar, qayalar bu qərək gurultudan sıxılıb xışıldamağa başladı. Lələ anlayırdı ki, sarıbaşlı canavarın bu yerlərə qədər gəlib çıxma bilməsi heç xeyirli əlamət deyil. Qorxusundan nə etmək lazım gəldiyini də bilmədi, canına düşən əsməcədən eləcə titrəyə-titrəyə qalmışdı. Qaraca kobud pəncəsiylə çiyindən tutub silkələməsəydi, bəlkə qurdla qiyamətə qalacaq heykəl kimi yerindən tərpənə bilməyəcəkdi.

- Sən yenə də qorxursan? - Qaraca rişxəndlə soruşdu.
- Mən qorxmaq... yo... yoox...
- Bəs niyə titrəyirsən?
- Məən... məə...məə...

- Yaxşı mələmə. Hər şeyi öz gözlərimlə gördüm. Afərin! İndisə əkilmək vaxtıdır, - arvad Lələnin hələ də ayaqlarını tərpedə bilmədiyini görcək, onu un çuvalı kimi çiyinə aldı və tarixin izini poza bilmədiyi gizli cığıra tərəf yüyürdü. Onlar bütün xəyanətlərin qanad açıb uçmaq istədiyi qaladan küləkdən də iti uzaqlaşdılar. Sarı başlı canavarın ulartısının ardınca Sarı Aşığın daşlarda əks-səda verəcək bayatısını eşidə bilmədilər. Daha doğrusu, eşitmək istəmədilər. Başlarını götürüb var gücləriylə qaçırdılar, əlini nahaq qana buladıqdan sonra cinayət yerindən qaranəfəs uzaqlaşan bütün qorxaqlar kimi qaçırdılar. İndiyə qədər dinməz-söyləməz nə qədər xəyanətə şahidlik etməkdən cana doymuş qayalardan bu dəfə ürək dağlayan inilti gəlirdi:

***Mən aşığam baxtı kəm,
Taleyi kəm, baxtı kəm.
Mən fələyə neylədim,
Fələk mənə baxdı kəm?***

Qəflətən çökən duman turistlərin saray xarabalıqları arasında vaxt keçirməsini mənasız eləmişdi. Əvvəlcə Müjdəyə elə gəlmişdi ki, Səid də aşağı tələsən dəstə üzvləri arasındadır və onu görəni kimi dərindən nəfəs alıb "yaxşı ki, bu dəfə hər şeyi xatasız yola verdik" söyləyəcəkdi.

O, kor dumanın sevgilisini udmasından heç vaxt xəbər tuta bilməyəcəkdi...

Turistlər ensiz pillələrlə aşağı düşüb "Pələng pəncəsi" darvazasının yanına çatanda toran qovuşmuşdu. Qala bir azdan ətli-canlı yarasaların uçuşduğu, oğru meymunların civildəşdiyi qaranlıq xarabalığı xatırladacaqdı. Qoca bələdçi isə deyəsən, hələ də iş başındaydı, bəlkə də, çoxdan evinə getmişdi, amma güzgüli divarlarda ilişib qalmış səsinin əks-sədasını hamı aydınca eşidirdi: "Əvvəllər burada beş yüzdən çox qadın rəsmi olub, bizim günümüzə isə onlardan yalnız iyirmi biri gəlib çata bilib. Kasap qardaşına məğlub olandan sonra..."

BEŞİNCİ HİSSƏ

Odlu torpağa doğru

Kandi, noyabr, 2017

***Mən aşığam baxtı kəm,
Taleyi kəm, baxtı kəm.
Mən fələyə neylədim?
Fələk mənə baxdı kəm.***

Səid kilidlənmiş qalın kirpiklərinin arasından süzülən ilğıma bənzər işıqda sərv qamətli, əynində bərq vuran uzun sarı əlbisəli, buxara papaqlı, mavi gözlü bir kişinin sazını köksünə basıb bayatı söylədiyini gördü və görəni kimi də tanıdı. Bu, röyasına çökmüş kor dumanda azıb qalan vaxtı ona getməli olduğu yolu göstərən həmin nurani qoca idi – Sarı Aşığın özü idi. Qanı qaçmış dodaqlarını tərpedərək, ürəyinə yaxın buraxmaq istəmədiyi qorxudan qurtulmaq üçün "ölmüşəmmi, qalmışammi", - deyə, pıçıldamaq istədi. Lakin qəhər boğazına dirəndiyindən ürkək kirpikləri təzədən qapandı, yarıda qırılmış nakam məhəbbətin acısı yazqabağı guruldayan dəlisov dağ çayı kimi yanağından süzülüb boynunu, boğazını islatdı. Başibəlali sevginin göz yaşları burada da

bənd olmayıb Siqiriya qaləsindəki bütün xəyanətlərin izini silə-silə dünyanın o başındakı Odlu torpağa tərəf axıb Həkəri çayına töküləndə göyün nərlitindən qulaq tutuldu. Dağlar baş-başa gəlib elə haray saldılar ki, Pəri çınqılından qopan qaya parçası Siqiriyanın düz köksünə – “Pələng darvazası”nın kandarına sancıldı. İnsanlar planetin müxtəlif tərəflərini eyni vaxtda lərzəyə salan təbiətin sərt üzünün sunami, zəlzələ və ya tufan olduğunu ayır edə bilmədilər, hələ üstəlik göydən də daş yağması hamının kürkünə birə salmışdı. Çobanını itirmiş qoyun sürüsü kimi hərə öz başının hayındaydı - hamı qışqırır, qaçır, heç kim canını qoymağa yer tapa bilmirdi, çünki Yer üzündə artıq insanların gizlənəcək yeri qalmamışdı. Göydən daş yağdı, Pəri çınqılının ətəyindəki daş-kəsəyin hamısı günəşin qabağını kəsib qara buluda çevrilmişdi. Bu müsibətin məntiqi izahını tapa bilməyən kütlə əlini göyə açıb hərə öz Allahına yalvarırdı. Günahkar bəndəsinin kəramətinə hamıdan yaxşı bələd olan Allah isə susurdu. Məlum məsələdir ki, yer üzündə haqq-ədalət əvvəl-axır öz yerini tapır, amma bu, elə gec, o qədər əzabla baş verir ki, onun zamanın yaralarını sağaltmağa gücü çatmır. Göy üzündə sükut, yer üzündə isə tufan qopmuşdu. Sarı Aşıq özünü vaxtında yetirməsəydi, nakam aşıqın dağ çayı kimi kükrəyən göz yaşları dünyamızın bütün izlərini silib yox edəcəkdi.

Səid hələ canıyla əlləşirdi, iki dünya arasında vurnuxan ruhunun ağrıyla dolu üreyinin nə zaman dayanacağını gözləməkdən başqa çarəsi qalmamışdı. Lələ dayısı qana susamış qara quzğun çaynaqlarıyla onu xəyanətlər qalasının qaranlıq sıldırımından itələyəndə öldüyünü zənn etmişdi. Əgər kor dumanın arasından sıyrılan sarıbaşlı canavar onun vahimədən qar kimi ağarmış vücudunu havadaca yaxalamasaydı, Səid doğrudan da öləcəkdi. Həmin vaxtı sarıbaşlı canavarın ulartısını Lələ də, Qaraca bibi də eşitmişdi və bu yerlərdə heç vaxt qulaqlarına toxunmayan əcaib səsdən hürküb Siqiriyanın tarixlərdən gizlənmiş cığırqlarıyla aradan çıxmışdılar. Qurdun ulartısı Sarı Aşıqın qulağına nakam məhəbbətin naləsi kimi toxunduğundan daha Həkərinin qırağında bənd olmadı, sazını köksünə basıb özünü dünyamızın bu başına yetirdi.

***Mən aşıq, dərdiməndə,
Hər dərdin, dərdi məndə.
Eşqdən cünun olanın,
Tapılar dərdi məndə.***

Sarıbaşlı canavar aşığı görəndə kimi Səidin başı üstündən aralanıb kor dumanın içinə çəkildi. Ölüm haqdı, aşıq fikirləşirdi, axırını düşünməyə, dünya adlı müvəqqəti sığınacaqdan dörd əlli yapışan, nə qarnı, nə də gözü doyan görməmişlərə min lənət!

Qocalıb yatağa düşməyə nə var? Balalarının, nəvələrinin gözü qabağında son nəfəsini verib nahaq dünyanı törəmələrinə tapşırıb köçünü çəkməyə nə var? Qocalmaq sevinc deyil, amma elə bir dövrə gəlib çatmışıq ki, cavanlar zamanın dəyərini anlamadığı kimi, qocalar da müdrikliyinin fərqudə olmur. Yaş artdıqca mərdimazarlığından qalmayan, nəvəsi yaşda uşaqların yolunda qara tikana çevrilən mərifətsiz ahıllar dururkən, Səid yaşda oğulun canıyla əlləşməsi haqq aşığının qəlbinə toxunmuşdu, gözlərini yaşartmışdı. Ölüm haqdı, ömrün pöhrə çağında yarıda qırılması isə haqq-zad deyil, sadəcə, günahdı. Elə günah ki, bədəlini ondan sonra gələn nəsillər ödəsə də, üstü açılmış yara kimi həmişə qanı axacaq, yada düşdükcə göyüm-göyüm göynəyəcək. Sevən qəlbin ah-naləsini nə sanmışdınız? Aşıq bu dünyanın yamanlarından qoruya bilmədiyini sevgilisi Yaxşını torpağa tapşırıqları günü xatırladı; onda da hava indiki kimiydi – göydən sarı yağış yağdı, palçıq dizə çıxmışdı, Həkəri kükrəyib daşmış, qabağına çıxan bəndi-bərəni yuyub aparmışdı. Allah o müsibəti bir də heç bir sevən

qəlbə yaşatmasın. Aşıq dünyanın o başından buraya çırpınan ürəklərə hayan durmaq üçün, insanların təzədən nakam məhəbbət dastanını eşitməməsi üçün gəlmişdi. O, bilirdi ki, adamlara yerişini yamsılamaq, uşaqlarına adını qoymaqdan ötrü qəhrəman lazımdır idi. Heç kimin Sarı Aşığın izini tutmağa cəsarəti çatmırdı, baxmayaraq ki, Yaxşıya olan məhəbbəti yüz illərdə ki, dillərdə dastana çevrilmişdi. Adamlara yağı düşmən üzərində təntənəli və qəti qələbə çalmış qəhrəman lazım idi - bir oturma öküzü parçalayıb yeyən, nərəsindən dağları, daşları lərzəyə salan, təpəgözlərin, divlərin kürəyini yerə vuran həc-i-gorçu qəhrəman. Sarı Aşıq da qəhrəman idi, bu dünyanın yamanları, əcinnələriylə qeyri-bərabər döyüşdə eşqi yolunda canını fəda eləmişdi... Lakin adamlara qəhrəmanlığın baş gicəlləndirən parlaqlığı maraqlı gəlirdi, kimsə canını fəda etmək istəmirdi. Sarı Aşığın bayatıları, üçtelli sazından süzülən həzin nəğmələri yüz illərdə Həkerinin sularına qarışıb dünyanın dörd bir yanını gəzib dolanır, ürəkləri titrədir, ruqları ovsunlayıb onun yoluyla getməli olan, özünü sevgisi yolunda fəda eləməyə hazır qəhrəmanı soraqlayırdı. Sarıbaşlı canavarın ulartısı gələr-gəlməz aşıq anladı ki, artıq vaxt-vədə tamamı, gün elə bu gündü, dara düşən ürəyin imdadına yetişmək vaxtıdır. Muradına çatmayan sevginin göz yaşları bir daha bu torpağın üstünə düşməməliydi, dünyanı və onun adamlarını növbəti günahdan xilas etmək lazım idi.

Aşıq Səidin canıyla əlləşən arıq vücuduna baxıb alınının puçurlanmış tərini siləndə o, hələ də "ölmüşəmmi, qalmışammi", deyib sayıqlamağında idi. Aşığın mübarək nəfəsi üzünə toxunan kimi nəbzi ağır-ağır da olsa vurmağa başladı, yalnız məhəbbətin və sevginin yuva qurduğu köksünə sığmayan ürəyi cana gəldi. Ruhu bədənə qayıdanda Səidin soyuq tər basmış vücudunu təzədən titrəmə tutdu. Qorxurdu. Yaşadığı ömrünün yarıda qırılmış anının təkrarlanmasından – təzədən Siqiriyanın sıldırım ucunda quzğuna çevrilmiş Lələ dayısı ilə yanaşı dayanmaqdan qorxurdu. Qorxurdu, çünki yaddaşı geri qayıdırdı, həyat başlayırdı.

"Müjdə", - deyib dikəlmək istəyəndə, yanında bardaş qurub əyləşmiş tərədən dırnağa sapsarı aşığı, ondan arxa tərəfdə isə kor dumanın içərisində işıldayan gözləri sezilən canavarı görüb toxtadı, "şükür, yuxu imiş", - deyib salavat çevirdi. "Biz yuxuda deyilik, oğul, yuxu kimi gördüyün şeylər elə həyatın özüdür", - aşıq gülərək cavab verdi. "Axı bu, necə olur? Heç cür ağılıma batmır, bayaq mən ölmədimmi? O, zalım dayım başımı tovlayıb məni qayadan aşağı itələmədimi? Bəlkə, bunlar da yuxu imiş? Bəs Müjdə? Sevgilim qalada yalnız qaldı, aman Allah!", - Səid əllərini ovuşdurub, ürəpənən vücuduna sızaraq inildədi.

Haqq aşığına hər şey əyan olduğundan nəsə danışmağa lüzum görmədi, üçtelli sazını köksünə basıb dağları, daşları sızıldan yanıqlı bir hava çaldı, deyəcəyi sözləri səse yükləyib aşıqın yaralı ürəyinə ilk baharın sızqa yağışı kimi çilədi. Aşığın havası çayları məcrasına qayıtdı, göy üzünü qamarlamış topa qaraca buludlar aralanıb günəşin işığına yol verdilər, sızqa yağışı canına hopduran susuzluqdan cədar-cədar olmuş torpağın sinəsindən boynubükük bənövşə, nərgizgülü, çobanyastığı, bir də ətriylə sevənlərə yol göstərən Sakura fidanları baş qaldırdı. Aşığın havası Səidin qorxudan tir-tir əsən ağarmış bənizinin rəngi-ruhunu yavaş-yavaş yerinə qayıtdı. O, bu vaxta kimi eşitmədiyi mahnının niyə ona bu qədər doğma gəldiyini, beşiyinin başında nənəsinin həzin laylası kimi ruhunu sərnlətdiyini izah etmək üçün nə qədər düşündüsə də, söz tapa bilmədi. Heç belə bir söz də yox idi, sözə lüzum qalmamışdı, sazın sirlisehrlisi adamin ürəyindən keçən və hətta heç vaxt dilinə gətirməyə macal tapmadığı bütün sözlərin hamısını əvəz eləmişdi. Səid səsin möcüzəsinə təslim olub gözlərini yuman kimi gödək ömrünün bütün enişini-yoxuşunu, yaxşısını-yamanını adlayıb İsfahandan bir göz qırpımında sevgilisinin yasına yetişən haqq

aşığının nalə çəkdiyi günün şahidi oldu. ...Qolları arasında canını tapşıranda Yaxşının gülüşü dodağında donub qalmışdı. Aşığın saf qəlbi bu dəhşətə dözə bilmədi, elə bir nalə çəkdi ki, yer, göy lərzəyə düşdü. Göy guruladı, şimşək çaxdı, ildırım nərildədi, qopan küləyin ardından sarı yağış tökməyə başladı. Ruzigar da aşığın naləsinə qoşulub dağları, dərələri yaladı, yüz illik çinarların gövdəsini laxlatdı. Aşıq çox davam gətirmədi, qəşş eləyib Yaxşının yanında yerə yıxıldı. Üzünə güləb səpib handan-hana özünə gətirdilər.

***Mən aşıq yasa məni,
Açıbdı yasəməni.
Fələyə neyləmişdim,
Batırdı yasa məni?***

Adamlar Aşığa təskinlik verdilər, amma o sakitləşmək bilmirdi: hava da qan ağlayırdı, Maxsudlunun üstünü almış qara buludlardan torpağın sinəsinə sapsarı göz yaşı axırdı, ana təbiət aşığa qoşulub hönkürür, ağı deyirdi həmin gün...

Səid gözlərini açmağa qorxurdu, əgər bu, gerçək yox, onun düşündüyü kimi yuxu idisə, bunu heç axar suya da danışmaq olmazdı. Üç gün idi ara verməyən sarı yağışda islanan doğma şəhəri Kandinin sərin payız mehi Siqiriya qalası qarışıq onun da vücudunu yalayıb keçəndə, Səid titrəyən bədənini ovundurmaq üçün yumruqlarını düynlədi. Sarı yağışdan qorxuya düşən Budda məbədinin kahinləri başlarını çölə çıxarmırdılar, bütün günü şam yandırır ibadətdə olurdular və hətta yağış kəsəndən sonra da üç gecə dualarına davam etdirdilər. Məmləkətin canlıları arasında yalnız təkğöz ağ fil bakirə qızın özünə qəsb etməyindən duyuq düşmüş və xortumunu yuxarı qaldıraraq necə ulamışdısa az qalmışdı Bandarın oğlu Murini iri pəncələrinin altında tapdalasın. Həmin günü fil yetimxanasındakı heyvanların heç birinin boğazından bir damcı su da keçməmişdi, eləcə şələ qulaqlarını sallayıb fısıldamışdılar, insanların əməmindən xəcalət çəkdiələrindən başlarını qaldıraraq bir Allah bəndəsinin üzünə də baxmamışdılar. Fillər utanırdı, insanlarsa nəyinsə düz getmədiyini bildirdilər, ancaq hansı səhvi buraxdıqlarının, harda günah işlətdiklərinin fərqi deyildilər. Səid gözünü açmağa ürək eləmədi, qorxurdu ki, sevgilisinin məzarı başında nalə çəkən aşıq tək o da kirpiklərini aralayanda özünü, Allah eləməmiş Müjdənin nəşi başında görə bilər. Hər dəfə köhnə şeylərin təzə əlbisə geyinib təkrarlandığı cansız zamanlarda geri qayıdan tarix özüylə bir yerdə yarımçıq qalmış arzuları, keçmişin kəm-kəsirini, sağalmaz yaralarını və nadürüst səhvlərini də gətirir. İnsanlar da eynən babaları kimi həmin yarımçıq arzuların siyahısını bir az da artıraraq, həmin kəm-kəsirlərin üstünə nələrsə əlavə edib, həmin sağalmaz yaraları və nadürüst səhvləri bir daha təkrarlayıb gələcək nəsillərinə miras kimi ötürürlər. Bax, buna görə ki, zaman həmişə qılıncını sıyıranda bizi hazırlıqsız yaxalayır və heç nəyə rəhm eləmir. Tarix geri qayıdanda özüylə bir yerdə yarımçıq eşqləri, yarıda qırılmış nakam məhəbbət dastanlarını da gətirir ki, bəlkə, kimsə muradına yetməyən sevdanın yarımçıq yerindən davam edə bilsin. Üçtelli sazdan süzülən həzin nəğmə Səidi tarixlərin qaramatından, zamanların keçidlərindən adlandııb yavaş-yavaş bugünümüzdə doğru dartırdı. Səid başa düşdü ki, sarıbaşlı canavarın onu ölümün caynağından qurtarması, tarixin başqa bir üzündən, dünyanın o başından Sarı Aşığı haraylayıb buralara qədər gətirməsi heç də adicə təsadüf deyildi. Doğma şəhərinin adamlarını hürküdən, hər tərəfi kəhraba rənginə boyayan sarı yağış da təsadüf deyildi, bu, elə həmin yağış idi - Maxsudlunun üstünü almış qara buludlardan torpağın sinəsinə axan sapsarı göz yaşının davamı idi, bəlkə də, elə özü idi. Əvvəl-axır gözünü açmaq, həqiqətin üzünə dik baxmaq, haqq aşığının tərtemiz ilahi eşqinin yarıda qırılmış yerindən təzədən başlamaq lazım gələcəkdi. Kim hara yozur-yozsun, kim inanır-

inansın, bunun adı qismət idi, nə qədər əlləşsən də ondan qaçmaq olmazdı. Səidin yuxusuna girən odlu torpaq təzədən yadına düşdü, daha doğrusu, vücudu xəyanətlər qəlasının qalın dumanında ilişib qalsa da, ruhu çoxdan qartal dimdiyi kimi dənizə əyilmiş odlu torpağa uçurdu. Aşığın nəğmələri onu nağıllardan gələn sirli-sehrli Simurq quşu kimi qanadlandırıb dilim-dilim alovların Quzğun dənizə meydan oxuduğu diyarın başı üzərində dövrə vurdururdu. Bura dünyanın harasıydısa dağları, dərələri, ağacları, meşələri o qədər doğma gəlirdi ki, Səid bir anlıq duruxub qalmışdı, göyün ənginliyində özünə vətən axtarmaq üçün qanadlanmış ruhunu yalnız bu torpaq özünə tərəf, isti ağışına sarı çəkirdi. Ona elə gəldi ki, alovları heç zaman sönməyən bu qəribə torpağın üstündə nə vaxtsa iməkləyib, əlini qayalarına dayaq verib yeriməyi, öz ayaqları üstündə durmağı öyrənib, nə vaxtsa Pəri çınqılının başına çıxıb Həkəri çayına baxa-baxa bayatılar deyib, yuxuda eşq mələyinin buta verdiyi sevgilisinin dalınca gedib, sazını köksünə basıb adamların ürəyinə ümid, gözlərinə işıq verən mahnılar oxuyub, sanki nə vaxtsa bura onun öz doğma obası olub. İndi Odlar diyarı onun torpağından uzaq düşmüş nigaran ruhunu özünə cəzb edirdi. Burada məqsəd var idi; tarix təzədən yazılmaq üçün təkrarlanırdı, yarıda qırılmış qara sevdanın yarımçıq yerindən davam eləmək qismətini kimsə yaşamalı idi. Keçmişin səhvlərini düzəltmək, dərin, dibsiz boşluqlarını doldurmaq üçün üç yüz ildə ilk dəfəydi ki, fürsət yaranmışdı, onu əldən buraxıb yük kimi gələcək nəsillərin çiyinə atmaq rəva deyildi. Onda torpağın bağırını yarıb dilim-dilim şahə qalxan alovların Quzğun dənizə meydan oxumasının anlamı qalmazdı. Onda bu fani dünyadakı insan həyatı gündəlik güzəranın dalınca qaçıb yaşam və ölüm arasında axmaqcasına vurnuxmaqdan başqa bir şey olmazdı. Elə zamanlar olurdu ki, quzeydən əsən soyuq, yabançı küləklər fırtınalı, qasırğalı dənizə meydan oxuyan alov dilimlərini söndürürdü, lakin dəlisov külək yatan kimi ani bir qığılcım bəs edirdi ki, torpaq təzədən alovlansın məcrasına sığmayan dənizə yerini göstərib meydan oxusun. Burada alovun belə əbədi və azman olmasının heç kimin vəcəhinə yetə bilmədiyi, tarixlərdən gizli qalan sirri var idi – bu sirin adı ümid idi. Nə quzeydən, nə güneydən gələn təhlükələr, nə də Quzğun dənizin şahə qalxan vəhşi dalğalarının azğınlığı bu torpağın sabaha olan ümidinin üstündən xətt çəkməyi bacara bilməmişdi. Simurq quşunun gözləriylə səmanın ənginliyindən baxanda qartal dimdiyi kimi dənizə meydan oxuyan bu torpaq Sarı Aşığın öz vətəni idi, haqq aşığı üçtelli sazından süzülən yanıqlı nəğməsiylə öz torpağını təzə aşıqə nişan verirdi.

Artıq xəyanətlər qəlasında yubanmağın yeri yox idi. Səidə gedəcəyi yolun onu hara aparacağı əyan olmuşdu. Bu yolun sonunda işığı hələ öləzimməmiş ümid boylanırdı, onun təklənməsinə, şam təkəriyə yox olmasına imkan vermək olmazdı. Sarı Aşıq nəğməsini qurtaran kimi Səidin qolundan tutub kor dumanın arasından keçirdi, cəngəlliyin hələ insan ayağı dəyməyən rütubətli cığırlarıyla aparıb düz yola çıxardı. Səid başına gələnlərin rəya, yoxsa həqiqət olduğunu aydınlaşdırmağa bir də cəhd göstərmədi, buna macalı da qalmamışdı, yolunu gözləyən sevgilisinin imdadına yetişmək üçün tələsmək lazım idi. O, aşığın nişan verdiyi kimi elədi – gözlərini açmadan burnuna toxunan Sakura ətrini tutub ayaqlarının apardığı yerə tərəf tələsdi. Sakuranın nəfis qoxusunu alar-almaz aşığın ürəyində yuva salmağa çalışan xəyanətin və qorxunun çamuru buz kimi buxarlanıb qeyb oldu, indi o, heç kimdən çəkinmirdi, sevgisini xilas etmək üçün dünyanın ən murdar əcinnələriylə döyüşməyə hazır idi. Onu irəlidə hamıdan çox yaşamağa haqqı olan məhəbbət gözləyirdi, arxasınca isə haqq aşığının üçtelli sazının həzin nəğməsinin sehrinə bürünən sarıbaş canavarın gözləri parla-yırdı.

Səid Müjdəni qəsəbə xəstəxanasının reanimasiya şöbəsinin darısqal palatasında tapanda çoxlu qan itirməkdən huşunu itirmiş qız hələ özünə gələ bilməmişdi. Həkimlər əllərindən gələni əsirgəməsələr də, o dünya ilə əlləşən vücudu təzədən öz ruhuna qovuşdurmaq onların bacaracağı iş deyildi. Ümid yalnız möcüzəyə qalmışdı. Yalnız kasıbların son sığınacağı kimi ad çıxarmış, kənardan baxanda yaman günlü nəhəng komanı xatırladan qəsəbə xəstəxanasında isə çoxdandı möcüzə baş vermirdi, insanların şəfa tapmaq üçün gəldikləri komadan meyitlərin çıxması artıq hamının öyrəşdiyi reallıq idi. İki gündü Müjdənin canıyla əlləşdiyi palatanın qapısı ağzında boynu bükülü dayanmış atası Daruna Pale, göz yaşı qurumasa da, hələ də təkəbbüründən bütün baş verənlərin günahını qızının dikbaşlığında görəni anası Suzan da möcüzənin baş verəcəyinə inamını itirməmişdi. Biçarə valideynlərinin başına pərvanə kimi dolanan Sonali isə Muridən dönə-dönə xahiş eləmişdi ki, harda olursa-olsun mütləq Səidi tapıb gətirsin. Muri atası Bandarla Siqiriya qalasının başına qədər çıxmışdılar, cəngəlliyin insan həniri toxunan bütün səmtlərini ələk-ələk eləmişdilər də, Səidi gördüm deyən olmamışdı. Yalnız “Pələng pəncəsi” darvazasının arxasındakı güzgülü divarlarda həkk olunmuş freskalar haqqında turistlərə hər gün eyni şeyləri anladan qoca bələdçi Səidi həmin gün gördüyünü, hətta söhbət elədiyini söyləsə də, bunun axtarışlara heç bir xeyri olmamışdı. Artıq öz ölkələrinə qayıtmağa hazırlaşan turistlərin dedikləri də qoca bələdçinin sözləriylə üst-üstə düşürdü, lakin heç kim Səidin qəflətən yoxa çıxmasını fərq eləməmişdi. Hətta Vəli Özdəmir kamerasıyla çəkdiklərini əvvəldən axıra kimi ələk-ələk etmişdi, heç bir kadrda heç olmasa, uzaqdan belə Səidin görüntüləri yer almamışdı. Muri də, atası Bandar da ölüm faktını istisna edirdilər, heç bu qara fikri özlərinə yaxın da buraxmaq istəmirdilər. Səid qalanın bütün çıxışlarına, yol-yolağasına əlinin içi kimi bələd idi, həm də birinci dəfə deyildi ki, turist turuna bələdçilik edirdi. Həmin günün şahidlərinin hamısının yekun fikri beləydi ki, qatı duman gələne qədər Səid onların yanında olub. Deməli, nə baş vermişdisə, duman gələndən sonra olmuşdu. Hamının başını itirdiyi vaxtlarda Sonali turizm agentliyinin xəsis menecerinə yalvar-yaxar edərək, Səidin ev ünvanını alıb onlara getmək istəsə də, ayıldandan sonra bunu eşidən bacısının qəzəblənəcəyindən ehtiyat eləmişdi. İlk baxışdan Muriyə də qızın təklifi ağlabatan görünmüşdü, lakin Müjdədən daha çox valideynlərinin qəzəbinə tuş gələcəyindən çəkinmişdi. “Axı Səidgilə hansı üzlə getmək olar? Bəlkə, onlar da öz oğullarını axtarırlar? Məncə, Müjdə özünə gələne kimi bir az da gözləyək. Həm də Səidin tapılması nəyi dəyişə bilər ki?”, - söyləmişdi. Bacısının əzabları içində qovrulmasından başını itirmiş Sonali Murinin belə soyuqqanlı, bir qədər də etinasız cavab verəcəyini gözləmədiyindən dəli kimi qışqırmışdı, “Səidin tapılması nəyi dəyişəcək? Məgər bizim hamımızın başına hava gəlib, eləmi? Mənim bacım ölüm yatağındadır! Bunun günahı Səid deyilmi? Əgər qorxursansa, gəlmə, onu özüm tapıb üzünə tükürəcəm! Zavallı qızı ortalıqda tək buraxıb qaçmaq nə deməkdi, anlayacaq...”. Muri qəzəbindən nə danışdığını bilməyən Sonaliyə təskinlik üçün çox sözlər söylədi, lakin qızıcığaz onların heç birini eşitməyib hirsindən düyünlənmiş yumruqları ilə xəstəxananın divarlarını döyəcləyərək ağlayırdı. İki gündü Daruna Pale və Suzanın yanından ayrılmayıb onlara ürək-dirək verməkdən savayı heç bir iş görməyən Bandar gələcək gəlininin ürək dağlayan göz yaşlarını götürə bilmədi, “qızım, ünvanı mənə ver, bu bir işə yarayacaqsa, Səidgilə mən özüm gedərəm. Özü də indi, bax, elə indi gedərəm”, - söylədi. Bandarın yola düzəlməyinə az qalmış cırıldayan döşəmənin üstündə ayaqlarını sürüyə-sürüyə Müjdənin yatdığı palataya girən gonbul tibb bacısının “Ayıldı! Ayıldı! Bu ki lap möcüzədi!”, - qışqıraraq dəhlizə qaçması bir oldu.

Həkimlərdən qabaq Suzan, onun ardıncaysa Daruna Pale özünü palataya atdı, hətta Bandar da, oğlu Muri və Sonali dəbirlikdə çarpayının yanında dayanıb heyrətlə gözlərini bərəltmişdilər. Hamı ağlayırdı, iki gecədir ki, hamının ürəyində közərən ümid indi bir anlıq da olsa şölə saçan alova çevrilmişdi. Dünyanın gözdən-könüldən uzaq qəsəbəsinin kasıb komalarından fərqlənməyən xəstəxanasında, nəhayət ki, gözlənilən möcüzə baş vermişdi. Həkimlər palataya daxil olanda elə kobudluqla hamının çıxmasını tələb etdilər ki, çəliyinə söykənmiş Daruna Pale belə üz vurmadı, səssizcə gözlərinin yaşını silib arvadının qolundan yapışdı. Yalnız bundan sonra Müjdənin özünə gəlməsindən ürəklənmiş Bandar daha xəstəxanada bənd olmayıb birbaşa Sonalinin ona verdiyi ünvanə götürüldü. Ağılından nə keçdisə, oğlu Muri də heç kimlə sağollaşmadan onun ardınca çıxdı. Görünür, atasının heç vaxt yolunun düşmədiyü müsəlman məhəlləsində yad adamların arasında təkə baş çıxara bilməyəcəyindən ehtiyat eləmişdi. Onlar Səidi axtarmaq üçün gedirdilər, Səidsə başı sinəsinə əyilmiş heykəl kimi Müjdənin çarpayısının yanında çoxdandı mürgü vururdu. Amma heç kim bunun fərqiində deyildi.

* * *

Bandarla oğlu Səidi görə bilməsələr də, aldıkları cavabdan elə sarsılmışdılar ki, bunu Müjdənin ailəsinə necə deyəcəklərini yol boyu elə hey götür-qoy elədilər və nəhayət, ata da, oğul da Səid özü gəlib çıxmayana kimi susmaq qərarına gəldilər. Cavab elə ağır və gözlənilməz idi ki, təzə özünə gəlmiş qızçıqaz bunu eşitcək, əhvalı pozula, bəlkə də, yenidən komaya düşə bilərdi. Seven qəlbi təzədən yaralamamaq üçün ən münasibi hələ ki, bir müddət susmaq idi. Hər halda, Səid su deyildi ki, göyə buxarlansın, əvvəl-axır üzə çıxacaq, başına gəlmiş qəzavü-qədri anladacaqdı - deyə Bandar düşünmüşdü. Oğlunun “bəs nə vaxta kimi susacağım” sualının qabağında, sadəcə, çiyinlərini çəkmişdi.

Bandar orta yaşını adlamış, bəstəboylu kişi idi; ölkəsində vətəndaş müharibəsi qurtarandan sonra o, da hamı kimi mülki həyata alışmağa çalışsa da, heç bir təhsili olmadığından nə düz-əməlli iş tapa bilməmiş, nə də ki, hansısa bir peşəyə yiyələnmişdi, elə ona görə də gününü müharibənin şikəst və yetim qoyduğu fillərin cəmləndiyü dünyanın yeganə fil yetimxanasında zavallı heyvanlara qulluq etməklə keçirirdi. İyirmi altı illik müharibə məmləkətin bütün insanların həyatında qırmızı cizgilər qoymuşdu, kimsə atasını, kimsə hər iki valideynini, kimsə, uşaqlarını, evini-eşiyini itirmişdi. Onlarla müqayisədə Bandarın vəziyyətinə hələ yaxşı demək olardı, çünki o, məsələn, Müjdənin atası Daruna Pale kimi ayağını itirməmişdi, heç bədənində qəlpə yarası da yox idi, ürəyini yağır eləyən yeganə nisgili üç yaşından anasından yetim qalan oğlu Murini böyüdüb adam eləmək idi, vəssalam. Belə götürəndə Muri heç anadan yetim də deyildi, Bandar özündən yaşca cavan arvadının onu və qundaqdakı oğlunu qoyub qaçandan sonra qəsdən belə söz buraxmışdı ki, böyüyəndə oğlu şərəfinə düşən ləkənin əzabını yaşamasın. Bandar hamını bağışlayırdı, hamını başa düşürdü, hətta özündən cavan arvadını zaman-zaman qınasa da, qəzəbli deyildi, ürəyinin hansısa guşəsində onu da anlamağa çalışırdı – neyləmək olardı müharibə gedirdi, adamlar nə elədiklərini bilmirdilər, hamıya yalnız bir parça çörək və sabaha inam lazım idi. Bandar fil yetimxanasında nə qədər nəhəng və əzəmətli görünsələr də, bir o qədər də zavallı və qorxaq ürəyi olan heyvanlara qulluq elədikcə, bu dünyadan aldığı yaraları ovudurdu. Elə Muri də ayağı yer tutandan mehrini bu cüssəli, müharibənin gözüqırıq etdiyi varlıqlara salmışdı,

atası bir də başını qaldırdı ki, bir zamanlar təkğöz ağ filin quyruğundan tutub yerimək öyrənən oğlu indi onun kimi nəhənglərin sevimlisinə, yetimxananın gözetçisinə çevrilib. Turistlər üçün burada gördükləri hər şey heyretəmiz dərəcədə maraqlı idi; dünyanın dörd bir yanından fillərlə şəkil çəkdirmək, onları yemləmək, sonra da belinə minib gəzmək üçün uzun növbələrdə dayanan qayğısız insanlar Bandarın da, oğlu Murinin də yeganə dolanışiq mənbəyi idi. Fil nəcisindən buddist simvollarını xatırladan suvenirilər düzəldib satan Daruna Palenin balaca emalatxanası da yetimxananın yaxınlığında idi. Sunetta (Müjdə) kimi bacısı Sonalinin də uşaqlıq illəri, demək olar ki, fillərin arasında, xəsis turistlərin heyretəmiz dərəcədə yalançı təbəssüm yağan gözlərinin qabağında keçmişdi. Murinin ilk dəfə Sonaliyə "sənə vurulmuşam" pıçıldamasını da hamıdan qabaq təkğöz ağ fil eşitmiş və xortumunu göyə qaldırıb fil dilində nəse ulamış, quyruğunu yelləmişdi. Müjdənin damarlarını doğramasını eşidəndə isə qəzəbdən qızarmış gözləri heç yanı görmədiyindən az qalmışdı ki, quyruğundan tutub yerimək öyrənən adamı iri pəncələrinin altına salıb xurd-xəşil eləsin. Sonra üç gün üç gecə sarı yağış yağmışdı, fillərdən başqa bütün canlılar qorxu və səksəkə içində bu ağır, dözülməz günlərin tezliklə başa çatmasını gözləyir, çaşıb qalmış insanlarsa dayanmadan dua edirdilər. Fillərinse danışmağa sözü yox idi, onlar pələ qulaqlarını yapırıdaraq allahlarından aman diləyən insanların əvəzinə utanırdılar.

İndi Bandar da, oğlu da təzədən ağır sınaq qarşısında idilər, ata-bala Səidin dayısı hesab olunan Lələ adında adamdan eşitdikləri sözləri, hələ Səidin qardaşı sayılan gədənin ağır ittihamlarını olduğu kimi deməyə qorxurdular. Bu, hələ qaysaq bağlamayan yaranın üstünə duz basmaq olardı. Nə Bandar, nə də oğlu bu vaxta kimi kimsənin xətrinə dəyməmişdi, kimsəni acılamamışdı, buna heç vaxt zərurət də yaranmamışdı. Neyləmək olardı ki, həqiqətin dadı həmişə olduğu kimi, yenə də acı çıxmışdı və onu müvəqqəti də olsa, pərdələmək üçün ata-balanın gücü yalnız susmağa çatırdı.

Bir vaxtlar Səidin hökmlü nənəsinin hüduzsuz hakimiyyətini sürdürdüyü müsəlman məhəlləsinin Şərq tərəfindəki hündür ağ hasarlı imarətin qarşısında onların qabağına çıxan Lələnin titrəməyə başladığını görəndə, Bandar elə zənn etmişdi ki, zavallı parkinsondu. Lələninse canına əməllicə vəlvələ düşmüşdü, həmişə ona elə gəlirdi ki, həyatın bütün gözəlilməz dönüşlərinə bələd olduğundan artıq onun nəyəsə təəccüblənmək, ya da heyrətdən ağzını açıb marıtlamaq limiti qurtarıb. Lakin Siqiriyada sarıbaşlı canavarın qulaq batıran ulartısını eşidəndə qorxudan necə üyütmüşdüsə, indi də Səidin adı çəkilər-çəkilməz əlləri, ayaqları qeyri-ixtiyari titrəməyə başlamışdı. Elədiyi qələtin üstünün açılmasından duyulmuş düşən bütün darqursaq cinayətkarlar kimi əvvəlcə o da qaçmaq istədi və hətta buna cəhd də göstərdi, amma nə qədər əlləşsə də dizdən aşağı titrəyən ayaqları sözüne baxmadı.

"Xeyrixah adam, hər vaxtınız xeyir. Səid lazımdı, çağıra bilərsinizmi?", - Bandar sualı elə nəzakətlə, özü də bilmədən elə hüquqşünas dəqiqliyi ilə vermişdi ki, Lələnin beynində dərhal bir-birini döyəcləyən iki təhlükəli fikir göyərmişdi. Birincisi, "xeyrixah" kəlməsinin yaratdığı kinayəli ton idi ki, heç də, sadəcə, gəlişigözəl sözə oxşamırdı, yəni nə qədər malalamağa çalışırsan çalış, Lələsən ki, Lələ, hansı yuvanın quşu, hansı əməlin sahibi olmağın kürreyi-ələmə sirr deyil, biləsən. İkincisi, kimliklərindən asılı olmayaraq, artıq Səidi axtaran adamlar vardı və onların əvvəlcə təəccüblü, sonra isə şübhəli suallarının hamısına dəqiq cavab vermək lazım gələcəkdi. Vəziyyətin belə dəyişəcəyini gözləmədiyindən Lələnin dili topuq çalır, hətta mızıldanmağa belə cürəti çatmırdı. Başa düşürdü ki, Qaracanın icazəsi olmadan ağzını açıb nəse "quş" buraxmasının bədəli ağır

ola bilərdi. Böyük imarətin qapısının açılması ilə Səidin qardaşının küçəyə çıxaraq səksəkəli nəzərlərlə sağa-sola kərəlməsi Lələnin qanının arasına girdi və o, dərhal əlini kürəkəninə tərəf uzadıb, “qardaş idi”, - deyə kəkələdi. İki qərib kişinin qabağında qayınatasının dizlərinin titrəməsinə məhəl qoymayan kürəkən salamsız-kalamsız “nəyinizə lazımdı Səid”, - deyə saymazyana sual etdi. Bandar nə belə qarşılanmanı, nə də bu cür mənasız sualı gözləməirdi, odur ki, çiyinlərini çəkib oğlunun üzünə baxdı. Muri isə bu yerin adamlarına yaxından-uzaqdan bələd idi; məktəbdə oxuyarkən Sonalının üstündə müsəlman məhəlləsinin oğlanları ilə o qədər dalaşmışdı ki, tərs olduqlarını bilirdi, onu da bilirdi ki, müsəlmanın evinin yanında söz güləşdirməyin axırı mütləq yumruq davasına gedib çıxmalydı, hətta qan da tökülə bilərdi. Elə ona görə də atasını tək buraxmağa ürək eləməmişdi. Səidin qardaşının saymazyana sualına təmkinini pozmadan sakitcə cavab verdi, - “Səidi çağır. Lazımdı”. “Elə bizə də lazımdı, görəndə deyərsiniz, eşqbazlıqdan başı açılarda bir evlərinə də baş çəksin”, - kürəkəninin ötkəm cavabı Lələni də ürəkləndirdi, bu vaxta kimi onun elədiklərini təkrarlamaqdan savayı əlindən bir iş gəlməyən başaşağı kürəkən indi az qala Qaraca arvad kimi hökm eləyəcək qədər böyümüşdü. Bandar hələ də nəyin baş verdiyini, belə hikkəli qarşılanmanın və qəzəbin nədən qaynaqlandığını başa düşməmişdi. Muri isə, əksinə, bu adamların onları tanıdığını və dava salmaq üçün nəsə bəhanə axtardıqlarını göydə tutmuşdu. Bura müsəlman məhəlləsi idi, hər an hər şey baş verə bilirdi; bağlı qapılardan, kimsəsiz zənn etdikləri komalardan əli dəyənəkli adamlar bir göz qırpımında küçəyə tökülə, onları ölüncəyə qədər xurd-xəşil edə bilərdilər. Aranın qarışması üçün bircə kəlmə yerinə düşməyən söz, cüzi də olsa sifətin ifadəsinin dəyişməsi yetərli idi. Muri yavaşdan atasının qolundan yapışıb getmək üçün işarə edəndə, Səidin qardaşı sinəsini bir az da qabağa verib “ona deyərsiniz ki, tövbə eləməyə qədər ona bizim aramızda yer yoxdu!”, - söylədi. Bandar hələ də ilk dəfə gördüyü gədənin yekəbaşılığından bir şey anlamamışdı və ağzını doldurub “axı Səidin günahı nədir ki, onun əlindən zəncir gəmirirsiniz”, - deyə soruşmaq istədi, lakin Muri onu qabaqlayıb dilləndi: “görsək, elə belə də deyərik. Əgər siz bizdən əvvəl görsəniz deyərsiniz ki...”. “Biz onu görmək istəmirik”, - Səidin qardaşı sanki öz doğma qardaşı deyil, uzun illərin qanlı-bıçaq olmuş nəsil düşməni haqqında danışmış kimi qeyzləndi. “Elimizin adəti var. Başa düşürsünüzümü, dədəmizdən, babamızdan qalmış adətlərimiz”, - Lələ sanki bayaqdan titrəyən sərçə balası deyildi, elə bil, ikinci nəfəsi açılmışdı, səsindəki civilti və kəkələmənin yerini sərt ittihamçının amiranə hayqırtısı tutmuşdu, - “Heç kim bizim dəyərlərimizi ayaqaltı eləyə bilməz! Bu harda görünübü ki, qız adamları oğlan qapısına elçi gəlsin?! Ayıb deyilmi, sizin üçün! Biz başqa dindən qız almarıq. Qızınız oğlumuzun saqqızını oğurlayıbsa, qoy əvvəlcə İslama gəlsin!” Nə Bandar, nə də oğlu gözlənilməz gərginliyi aradan qaldırmaqdan ötrü söhbəti başqa səmtə yönəltməyin yolunu-yolağasını tapa bilmədilər. Onlar heç elçi də deyildilər, başqasının ailə münafişəsini həll etmək üçün vəkil də tutulmamışdılar. Onlar yalnız və yalnız xeyirxahlıq etmək istəyirdilər. Artıq burda qalmağın, hikkəsindən yerə-göyə meydan oxuyan adamlarla ağız-ağıza verməyin mənası yox idi. Axtardıqları bircə Səid idi və indi başa düşürdülər ki, onu tapmaq üçün lazım olan ünvana gəlməyibləmiş. Bandarla Muri yola düzələndə qardaşın boğuş səsi arxadan üfunətli hənirti kimi qulaqlarını dalayıb, ürəklərini qarşdı: “Sizi bir də buralarda görməyim! Biz namusumuzu, şərəfimizi küçə adamlarına yedirtmərik! Gedin pələqulaq fillərinizin yanına! Acından günorta duran peysərlər!..”. Bandar oğlundan sarı narahət idi və az qala yalvararaq onun üzünə baxıb geri qayıtmaması üçün qolundan tutmaq istədi.

Amma buna ehtiyac yox idi, Muri çox sakit görünürdü. Səidin qardaşının evlərinin qabağındakı gədəliyinin nəyə hesablandığını yaxşı bilirdi, lakin yad adamlar arasında təklənməyin məsuliyyəti qoca atasının yox, onun üzərində idi. Ola bilirdi Bandar filləri hamıdan yaxşı tanıyırdı, onların nədən naxoşlamasını, necə sağaltmağın yollarını da yaxşı bilirdi və bəzən elə günlər olurdu ki, fillərin pələ qulaqlarını tumarlayaraq, onlara nələrsə danışır və qəh-qəhə çəkib gülürdü. Muridən başqa görünənlərin hamısına bu mənşərə qərribə gəlirdi. Muri də filləri sevirdi, amma həm də yaşadığı balaca, rütubətli və rəngli dünyanın bir-birinə qəti bənzəməyən qarabuğdayı adamlarını da tanıyırdı. Müsəlman məhəlləsindən olan Səidin Sunettanı (Müjdəni) sevdiyini biləndə isə eynilə təkgöz ağ fil kimi qulaqlarını şəkəlib gözlərini bəzətməmişdi. Həmin günü xatırlayanda, Sonali həmişə deyirdi ki, sifətin elə ifadə almışdı ki, lap ağ filə oxşayırdın, bircə xortumun yox idi ki, yuxarı qaldırısan. Amma Muri tezliklə anladı ki, Səid qız üstündə dalaşdığı o biri tay-tuşlarının tayı deyil, ayrı dünyanın adamıdır. Bir ananın bətnindən gələn qardaşların bu qədər fərqli olması nədən qaynaqlanırdı görəsən? Bu sual evlərinə çatana qədər yol boyu Murinin beynini döyücləşsə də, bir yerə vaqə ola bilməmişdi, nigarançılıqdan qaşları çatılan atasının üzünə baxdansa cavabı ondan soruşmaq niyyətindən də vaz keçmişdi. Nə Lələ, nə də Səidin qardaşı özlərini nə qədər qəzəbli göstərməyə çalışsalar da, sanki nədənsə ehtiyat edir, əsil həqiqəti deməkdən çəkinirdilər. Bandara elə gəlirdi ki, onların belə artistlik eləməsinin yeganə səbəbi elə bu idi - bildiklərini bacardıqca ört-basdır eləmək istəyirdilər. "Muri sağ olsun. Əsil kişi kimi davrandı", - deyərək Bandar özlüyündə fikirləşirdi və yanınca addımlayan oğluna fərq etdirmədən gözücə onun təzəcə saqqalı görsənən qarabuğdayı sifətinə, günəşin altında qamış kimi dikəlib bərkimiş ariq boy-buxununa baxıb qürreləndi, "oğul, mənim oğlum! Bir vaxtlar barmağımdan yapışıb tullana-tullana yanımcə gedərkən ürəyindən nələr keçdiyini deyər bilmərəm, amma indi səninlə yanaşı addımlamaqdan nə qədər qürur duyduğumu bir bilsən!"

"Muri, sağ ol. Məni tək buraxmayın", - Bandar dilləndi. Murisə hələ də öz aləmində – ürəyini bulandıran sualların mənşəsində sızılmaqdaydı, "sən olmasaydın, kim bilir başıma nə gələrdi?" - Bandar dedi.

"Onları tanıyıram, ata, səni heç vaxt tək buraxmazdım".

"Tanıyırsan? Bəs necə oldu ki, bu vaxta kimi...".

"Səid onların tayı deyil. O, başqa oğlandı", - atası sözlünün davamını gətirməyə macal tapmamış dilləndi. "Onlar bizdən nəşə gizlədirlər. Bəlkə də, Səidin yerini bilirlər, bəlkə də, Səid özü onların sifətinə tüpürüb evdən qaçır, bircə bunu öyrənə bilsəydik", - dedi.

"Bu işlərin axırını düşündükcə canıma üşütmə gəlir. Bəs yazıq Daruna Palenin günahı nədi? Ya Suzanın? Zavallı Sunetta ölüm yatağından təzəcə ayılıb. Bütün bu deyilənləri söyləsək, buna necə tab gətirəcək?"

"Fikrin nədi, ata?"

"Susmaq, hələ bir müddət susmaqda fayda var. Bəlkə, Səid özü üzə çıxacaq. Qoy hər şeyi özü desin. Belə görürəm ki, bizim bilmədiyimiz çox şeylər var".

"Hiss edirəm ki, onlar nəşə gizlədirlər. Amma nə..."

Toran qovuşana yaxın qayıdan Muriylə atası yolüstü qəsəbə xəstəxanasına dəyəndə Müjdəyə qulluq edən gonbul tibb bacısı onları qapının ağzında qarşılayaraq, bir az əvvəl qohumlarının evə getdiyi və xəstənin də yatdığına söylədi. "Qərribədi, Sakura ətri gəlir", - Muri sanki pıçıldaymış kimi dilləndi. Atası ilin bu vaxtında bunun mümkünsüz olduğunu demək istəyərkən, tibb bacısı onu qabaqladı, "qərribə niyə olur ki? Sunettanın palatasındakı çiçəklərin ətridi", - söylədi.

"Ona çiçək gətiriblər? Kim?" - Murinin gözləri təəccübdən parladı.

“Mən hardan bilim?”, - tibb bacısı eynilə onun kimi təəccüblə dilləndi, - “elə bildim siz vermişiniz”, - dedi.

“O, burdadı. O, bura gəlib, ata”, - Muri nə qədər yavaşdan pıçıldasa da, gənbul tibb bacısı onun atasına söylədiklərini göydə tutdu. “Siz kimdən danışırırsınız? Mənim gözümdən tük də yayınmaz. Qızın palatasına öz qohumlarından, bir də bizim həkimlərdən başqa heç kim daxil olmayıb”, - dedi.

“Aydındı, aydıandı...”, - Muri əlavə söz danışmayıb söhbətin nədən getdiyini hələ də anlamayan atasının qolundan yapışdı və xəstəxanadan uzaqlaşdılar.

“Başa düşürsənmi, ata, o, bura gəlib. Sunettanın burda olduğunu bilir. O, hər şeyi bilir. Bu, yaxşı oldu. Şükür, çox şükür!”.

“Sənə nə oldu, Muri, niyə birdən-birə eynin açıldı, elə bil, başqa adam oldun? Kimdən danışırısan? Nəyə şükür edirsən?” - Bandar bayaqdan bəri oğlunun qəribə davranışlarını aydınlaşdırmaq istəyirdi, amma eşitdiyi cavabdan da axıra qədər heç nə anlamadı. “Səidi deyirəm, ata, Səid burdadı! Çiçəkləri də o, gətirib. Sakura ətrini duymursanmı?” - Muri elə sevinirdi, günün bütün ağırlığı, məyusluğunu unutmuşdu. Bayaqdan lazımsız suallara cavab axtarmaqdan sıxılmış ürəyi indi fərəhlənib, tamam başqa duyğularla aşıb-daşırdı. Bandar da belə tezliklə də olmasa, Səidin əvvəl-axır üzə çıxacağına inanırdı, lakin payızın son çağında, doğma qəsəbələrindən Sakura ətrinin gəlməsini heç cür ağılına sığışdırı bilmirdi.

Lələnin küçədə baş verənləri Qaraca arvadə anlatmasına, uzun-uzadı izahatının gözüne qatıb kürekənini də tərifi etməsinə lüzum qalmadı. Arvad onu sorğu-sual eləmədən birbaşa mətləbə keçmiş, buddistlərin Səidi öldürdüyünü və cinayəti ört-basdır eləmək üçün qəsdən onların qapısına gəldiklərin söyləmişdi. “Hər şey gün kimi aydıandı. Deməli, oğlumuzu öldürüblər, sonra da izi azdırmaq üçün onu axtarmağa başlayıblar. Zavallı Səid, yazıq balam. Heç olmasa, uşağımızın meyitini versinlər! Aman Allah bəlkə, onu doğrayıb qurduqşa yem ediblər... Bu vəhşilərdən nə desən gözləmək olar! Ah Səid, dedik axı yad qızından sənə yar olmaz! Bizi gözü yaşlı qoyub hara getdin, ay bala?!” Qaraca arvad elə bağırırdı ki, ətərdən naləsi böyük imarətin nəhəng ağ hasarlarını aşıb müsəlman məhəlləsinin bütün sakinlərinin qulağında cingildədi. Nəşə dəhşətli şeyin baş verdiyini anlayan insanlar bir göz qırpımında imarətin yan-yörəsində sıralanıb pıçpıç başladılar, hamı darvazanın kənarında ayaq saxlamışdı, kimsə cəsaretini toplayıb həyəətə girməyə tələsmirdi. Bu evdən axırıncı dəfə belə dəhşətli ağlaşma səsləri gözlənilmədən nənin rəhmətə getdiyi gün eşidilmişdi, onda da Qaraca bax beləcə nalə çəkmiş və adamlar dörd bir yandan tökülüb gəlmişdilər. Bəs indi nə baş vermişdi? Hamı çaşqınlıq içərisində idi. Hamıdan betər isə səhərdən bütün bu baş verənlərin axmaq bir yuxu olduğuna özünü inandırmış Lələ hürkmüşdü. Qaraca arvad qara yaylığını ona uzadanda o, kütləvi səhnələr və meydan tamaşalarıyla zəngin olacaq bu tragikomediya hansı rolu oynayacağını anladı və dərhal da hərəkətə keçdi. Bu tamaşanın müəllifi də, rejissoru da, aktyoru da əslində bir nəfər – Qaraca arvad idi, yerdə qalanların hamısı özlərini tamaşaçı kimi aparsalar da, əslində içi Lələ qarışıq hamı dekorasiya idi. Ağlayanlar, özünü sarsılmış kimi göstərən, qəzəbdən yumruqlarını düyünləyənlər, lap elə həyəcədən ürəyi gedən, hətta ara sənəyi kimi künc-bucaqda pıçpıç salıb qeybət edənlərin hamısı cansız dekorasiyadan başqa bir şey deyildi. Böyük sirləri pərdələmək, uydurulmuş yalanlara hamını eyni vaxtda inandırmaq kütləvi səhnələrsiz mümkün deyildi, - tarixin yazılmamış bu qanununu Roma imperatorlarından tutmuş bizim vaxtlara kimi insanlara hökm eləyən cahangirlərin hamısı əlinin içi kimi bilirdi. Qaraca arvad da bilməmiş deyildi, bunu heç harada oxumamışdı, heç kimdən eşitmə-

mişdi, sadəcə, hökm eləmək vərdişlərinə yiyələndikcə, necə olmuşdusa bu keyfiyyəti də mənimsəmişdi və indi növbəti dəfə ələbaxan, sevimli dekorasiyalarıyla əylənməyə hazırlaşdı. Adamlar imarətin darvazası qabağında izdiham yaratmışdılar, hələ də kimsə qapının zəngini basmağa özündə güc tapmamışdı. Elə bu zaman eynilə nənənin öldüyü gündə olduğu kimi Lələ darvazanın sağ tayındakı dirəyin üstünə qara yaylıq bağlayandan sonra qapıları taybatay açdı. Buna bənd kütlə kimin, niyə və nə üçün ölməsinin fərqinə varmadan Qaraca arvadın dörd bir yanı başına götürmüş yanıqlı zənguləsinə hay verərək şüvən qopardı. Kişilər qorxudanmı, ya da hələ yuxu gördüyünü güman etdiyindənmi ağappaq ağarmış Lələni dövrəyə alan da eşitdiklərindən dəhşətə gəldilər və eynilə Qaracanın düşündüyü kimi yumruqlarını düyünləyib qəzəbdən bağırmağa başladılar “Qan düşmənçiliyi!”, “Buddistlər qan saldılar!”, “İntiqam!”, “İntiqam!”... Bunu xalq istəyirdi, Qaraca demirdi, o, heç vaxt kimsənin yanında “intiqam” kəlməsini işlətməmişdi, bunun üçün kiməsə bir balaca da olsa işarə etməmişdi, minnətçi düşmənmişdi –, sadəcə, xalqın istəyi ilə onun ürəyindən keçənlər üst-üstə düşürdü, bu qədər. Bu, onun xalqı idi axı, istəklərini, duyğularını, bir sözlə, qarınlrının dərđini, hətta gecə gördükləri mənasız və yozulması heç nəyi ifadə etməyən yuxularını da əzbərdən bilirdi. Qaracanın üzünü cırıb fəğan elədiyini görə arvadlar eynilə onun kimi ağı deyib ağlamaq, saçlarını yolub ortaya tökmək üçün yarışa girdilər. Hərçənd ki, onların çoxu hələ də kimin ölməsindən xəbər tutmamışdılar, amma həqiqətən ağlayır, ürəyi göynədən ağılar deyirdilər. Mərsiyə deyən arvadın dalınca xəbər göndərsələr də, gəlib çıxmamışdı, ağlaşmanın kulminasiyası ondan sonra başlayacaqdı, bu, atüstü göz yaşı tökməyi isə tamaşanın əsas hissəsinin baş məşqi kimi də başa düşmək olardı.

Xəbər müsəlman məhəlləsinə ildırım sürətiylə yayıldı, buddistlərin belə bir cinayətə əl atması az qala hamının mənliliyinə toxunmuşdu. Ortada yalnız şayiələr dolaşdı, heç “meyit” də yox idi, lakin tayfanın gəncləri qisas almaq üçün artıq sözü bir yerə qoymuşdular, onların buddistlərə hücum etməsi an məsələsinə çevrilmişdi. Hadisələr kənardan idarəolunmaz xaosu xatırlatsa da, Qaraca sevimli dekorasiyalarının onun barmağının işarəsi olmadan hərəkət etməyəcəyindən əmin idi. Onu da bilirdi ki, cavab zərbəsini qəzəbindən zəncir gəmirən kütlənin hirsli soyumamış, isti-isti endirməsəydi, indi şəbeh çıxardan adamlar sabah hər şeyi gördükləri mənasız yuxular kimi unuda bilərdilər. Kütləvi səhnə Qaracaya təkçə böyük yalanın üstünü pərdələmək yox, eyni zamanda Səidin unudulması, icazəsiz sevgilərin yasaqlanması, dədə-baba izindən çıxmaq həvəsinə düşənlərə dərs vermək üçün lazım idi. Hamı qulağında sırğa etməliydi ki, bu torpaqlarda başqa cür fikirləşmək, ayrı yola düşmək elə bir qəbahətdir ki, öləndə heç meytin də ələ gəlmir, heç başdaşın da olmur, yad adamlar bir yana, heç öz doğmaların, yaxınların belə səni xatırlamaq istəmir. İş orasındadır ki, günaha batan şəxsi xatırlamamağı heç kim qadağan etmir, adamlar özləri, könüllü şəkildə belə edirlər.

Mərsiyəxan arvad qaranəfəs özünü yas yerinə yetirəndə imarətin geniş həyətinin sağ tərəfində artıq kişilər üçün yas çadırı qurulmaqdaydı, arvadlar isə evin enli dəhlizində Qaracanın ətrafında dövrə vurub yerdən oturmuşdular və qara çarşaba bürünmüş mərsiyəxanı görə kimin sinələrinə, dizlərinə döyə-döyə ritm tutmağa başladılar. Mərsiyə deyən arvadın səsi anadangəlmə zildən idi və adi danışığında belə heç vaxt yavaşdan söz deyə bilmirdi, dediklərinin hamısı avazla və ucadan çıxırdı. Qaraca ona yanında yer göstərüb özü ayağa durdu. Yolmaqdan pırpızı çıxmış başına yaylıq salıb otağına keçdi. Onun arxasınca hamının canına üşütmə salan mərsiyəxanın zil səsi imarəti başına götürdü.

Qaracanın ardınca qara kölgə kimi sürünüb otağa daxil olanda, Lələ artıq kürəkəninin əmrə müntəzir əsgər kimi bir küncdə farağat dayandığını gördü. Kürəkən bu gün artıq ikinci dəfəydi onu qabaqlayı, indiyə kimi hiss etdirmədiyi cəsarəti ilə heyrətə salırdı. Lələnin özünün lazımsız adama çevrildiyini güman eləməyinə az qalmış Qaracanın ona sarı çevrilib göz vurduğunu gördü. Deməli, işin içində iş vardı, deməli, sevimli Lələsi hələ də sahibi üçün lazımlı idi və onun yerini kimsənin belə asanlıqla tutması ehtimalı hələ ki, real görünmürdü. Qaraca otaqda bir az var-gəl eləyib, enli pəncərənin qabağında dayandı. Lələ də, kürəkən də onun özündən bədheybət kölgəsinə qısılıb sakitcə dayanmışdılar.

“Heç olmasa, uşağın meyitini versinlər insafsızlar. Ölümünü ağlamağı da bizə çox görürlər. Allah bunu götürər heç!”.

“Bibi, dostlarım hazırdı. Elə günü bu gün buddist məhəlləsinin daşını daş üstə qoymayacağıq!”, - arvadın son sözünü gözləmədən kürəkəninin belə qabaqdangəlmişliyi Lələyə xoş gəlməsə də, qımıldanmadı. Ayrı vaxt olsaydı, “böyük danışanda kəs səsini qulaq as, küçük”, - deyib gədənin ağzının üstündən vurardı, amma bu dəfə nəinki onun, heç Qaracanın da cıqırığı çıxmırdı. Böyüklərin sükutu kürəkəni ürəkəndirmişdi, sanki təzəcə hürmək öyrənmiş köpək yiyəsinin atdığı sümüyü hamıdan qabaq yaxalamaq üçün zəncirini gəmirirdi, -“bu gün səhər ikisi gəlmişdi, dərslərini verməsək, sabah daha çox adamlar gələcəklər. O qancığı isə axtarıb tapıb başına elə oyun açarıq ki...” Bibi ucadan öskürməsəydi, kürəkən sidqi-ürəkdən həyata keçirmək üçün tələsdiyi “qisas” planının bütün detallarını açıb ortaya tökər, hələ üstəlik hərəkətə keçmələrinə razılıq verməsi üçün bibinin qarşısında diz çöküb yalvarardı da. Birdən-birə Lələnin gözləri qızmış kürəkəninə yazığı gəldi, cavan yaşında qardaşını itirmiş adam başqa nə edə bilərdi ki? Hadisələrin sonrakı axarını öz beynində götür-qoy elədikcə, Lələ düşünürdü ki, yəqin Qaraca indi özünü gülməkdən zorla saxlayıb. Və indi geriye çevrilib uşağa toxtaqlıq verəcək, “isti başda ağıl olmaz”, deyib qisas almağın hələ tez olduğunu söyləyəcəkdi. Buddist məhəlləsinə gecəylə qəfləti hücum etmək, evləri yandırmaq, qız-gəlini zorlamaq elə bir qıyılcım ola bilərdi ki, fitili bütün ölkəni oda yaxardı. Lələ Qaracanı yaxşı tanıyırdı, nifrətinin qasırga kimi ürəklərə vəlvələ saldığını bilsə də, onun heç vaxt belə axmaq təşəbbüsə xeyir-dua verməyəcəyinə əmin idi. Həm də səhər buddist məhəlləsindən gələnlərə qardaşını görmək istəmədiyini, onun əvəzindən heç kimin tövbə eləməyəcəyini bağıran kürəkəninin indi qeyrət damarının tutması, qisas üçün qovrulması Lələyə çatmırdı, elə Qaraca da qərar verməyə tələsmədiyindən hələ ki, öskürüb sükuta dalmaqla kifayətlənmişdi. Kürəkən yumruqlarını sıxaraq yenə nəşə axmaq bir şey söyləmək istəyirdi, lakin sükutun vahiməsi onun qımırından güclü gəlmişdi, odur ki, dil-dodağını gəmirəkdən savayı heç nəyə gücü çatmırdı.

“Sabah gecə hücum keçərsiniz! Qanı qanla yuyarlar! Allah köməyiniz olsun!”, - Qaracanın sözlərini eşitcək kölgəsində gizlənmiş adamları elə bil, ildırım vurdu. Yaz günlərinin aydın səmasında qəflətən gurlayan ildırım çobanı yandırır yaxanda, yamacda gövşək vuran qoyunların hərəsi mələşə-mələşə bir tərəfə dağlar, bu dəfə tərsinə olmuşdu, ildırım qoyunların üstünə düşmüşdü və nə qədər qəribə görünsə də, mələşən varlıqların yanıb yaxılması çobana ləzzət eləyirdi. Qoyunlar bəlanın göydən yağdığını görsələr də, heç vaxt ağıllarına gəlmir ki, bəla sandıqları elə çobanın özüdür. Lələ ilk dəfəydi ki, Qaracanın buz kimi soyuq ağılıyla deyil, hissiyyatıyla qərar verdiyinin şahidi olurdu, kürəkənsə rəhbərin ona qahmar çıxmasından elə vəcdə gəlmişdi ki, yanında cücə kimi sıxılmış dayısını belə fərq eləmədi. Hərçənd ki, Lələ onun üçün təkçə dayı və qayınata deyildi, atasından daha çox güvəndiyi, hər addımını, hər xırda jestini dönə-dönə

təkrarladığı, hər əmrinə müntəzir olduğu ilahi bir kumir idi. Qaraca bibisinin ona qahmar çıxdığını görcək, kürəkən aslana dönmüşdü və qarşısında təzim eləməkdən yorulmadığı kumirinin ilahi cazibəsinin necə əriyib yoxa çıxmasının fərqi varmı, arvadın əlindən öpüb özünü qırğı kimi otaqdan bayıra atdı.

“Tərəddüdlər... Hələ də ürəyini didib dağıdır sənin. Yenə qorxursan, yenə də titrəyirsən?”, - Qaraca asta-asta qapıya yaxınlaşıb qulaq verdi. Arvadların ağlaşması, hönkürtüsü imarətin divarlarını titrədirdi, mərsiyəxan elə zəngülələr vururdu ki, elə boğazlar işlədirdi ki, ağacların budağında civildəşən sərcələr də civiltilərini içinə çəkib dayanmışdılar. “Bir qulaq ver, hərə öz ölüsünü ağlayır. Qardaşımın cavan balasının bu dünyadan köçməsi heç kimin eyninə deyil. Görürsən Lələ, həyat necə vəfasızdı”, - Qaraca ehmal addımlarla keçib taxtında oturdu. Lələ doğrudan da tərəddüd içində idi, sabah gecə yarısı baş tutacaq qorxaq hücumun, nahaq qan tökülməsinin xofu indidən canına üşütmə salmışdı. Lakin qərar verilmişdi və onun rəhbərə heç vaxt müzakirə olunmayan qərarına təzədən baxmasını deyəcək qədər cəsarəti yox idi. Lələ yenə də özünün lazımsız adama çevrildiyi, duyğularının kütəldiyi qənaətinə yaxınlaşanda Qaraca astadan danışmağa başladı, “mənim zavallı Lələm, hər şeyin belə asan olduğunu, Qaracanın ağlının getdiyini düşünürsən, eləmi? Sən həmişə tərəddüd içində olmusan, həmişə qorxmusan, görəsən, mən olmasaydım neyləyirdin, hə? İndi kürəkənin əlinə sən yerini tutmaq üçün yaxşı fürsət düşüb. Ona öz yerini göstərə bilərsən?”

- Bir Allah şahiddi ki, mən yalnız səni anlamaq istəyirəm. Çalışırım, amma heç nə başa düşmürəm, - Lələ yavaşdan kəkələdi, - sabah dünyamız dağılacaq və sən buna rahatlıqla icazə verdin. Qırğın olacaq... - dedi.

- Mənim zavallı Lələm, dünyanı təzəcə fəth eləmişkən, onun dağılacağını haradan çıxardın?

- Bəs sabah gecə... onlar beyni qanlı, burunlarından qabağı görməyən uşaqdılar. Gözləri qızıb. Sabah gecə...

- Onlar Səidin tayı deyillər. Bizim yolumuzla gedirlər. Qoy özlərini göstərsinlər.

- Demək istəyirsən ki, əlimizi-qolumuzu sallayıb qırğınlara kənardan tamaşa edəcəyik. Axı...

- Hansı qırğınlardan danışsən? Lələ, səni tanımasaydım, elə fikirləşərdim ki, doğrudan da yavaş-yavaş lazımsız adama çevrilirsən. Amma yox, sən, sadəcə, sadələvhsən! Gözümdən düşmək istəmirsənsə, onları qabaqla.

- Mən? Heç nə başa düşmürəm, anlaya bilmirəm. Yalvarıram, nə etməli olduğumu söylə. Əmrinə müntəzirəm.

- Sabah gecə bizim dəliqanlılar buddist məhəlləsinə çatana kimi Müjdənin işini bitir. Mənə onun dirisi yox, ölüsü lazımdı, amma bunu kimsəni duyduq salmadan elə. Biz göz yaşsı tökə-tökə ona qardaşım oğlunun meyiti deyib anamın qəbrinin yanında dəfn edərək. Hamıya Səidin Siqiriya qalasıdan atılıb intihar elədiyini söyləyərək. İnsanlar görəcək ki, qardaşım oğlunun meyitini, həyatını riskə ataraq sıldırım qayaların ağzından sən tapmışsan. Başa düşürsənmi, bu nə deməkdir? Bütün nəslimiz sənə ömür boyu minnətdar olacaq. Cırtmaqış kürəkəninə bir də heç vaxt yekə başını sən yanında dik tuta bilməyəcək. Səidi isə Allahın verdiyi bədənə qıydığı üçün hamı günaha batmış müsəlman kimi xatırlayacaq.

- Bir qızıcığazı öldürməyə nə var? Yəni, insanlar buna inanar?

- Əlbəttə. Bu düz söz deyil ki, sübut eləmək üçün tər tökəsən, yalana hamı rahatlıqla inanır. Sən bir qulaq ver, gör necə ağlayırlar? İnsanlar hələ ortada olmayan meyitə görə belə şəbeh çıxarırlarsa, sən hansı inamdan danışsən? Budur bizim dünyamız. Heç onun dağılmağına imkan vermək olarmı?

- Deməli, qırğın da olmayacaq...
- Bizim cavanlar mənim balaca keçilərimdi, onlarla işin olmasın. Sabah gecə növbə sənindi.
- Mən hər şeyə hazırım, - Lələnin içini didib-dağıdan bütün tərəddüdləri sanki qızmar günəşin altında bir damcı su idi, buxarlanıb yox oldu. Qaraca imarətin enli dəhlizində görünəndə mərsiyəxan boğazını arıtlamaq üçün ilıq su içir, o biri arvadlarsa döyməkdən yağır elədikləri dizlərini ovuşdururdular. Hətta bəziləri qabaqdangəlməmişlik eləyib üz-gözlərini də cırmışdılar, lakin çox-bilməmiş arvadlar üzlərinə əl atmağı Qaraca gələne saxlamışdı. O, nəhayət, öz yerində əyləşib heç bir məna ifadə etməyən nəmli baxışlarını sevimli məchul nöqtəsinə zillədi, şəbehin gecə yarısına kimi davam edəcək növbəti "raund"du beləcə başladı.

* * *

Qızının iki günlük can çəkişməsindən sonra nəhayət, özünə gəlməsi Pale ailəsində hamını toxtatsa da, Suzanın əsəbdən hələ də gicgahları zoqquldayırdı. Hələ ki, dilinə gətirməyə tələsməsə də, ağına yeritmişdi ki, başlarına gələn bütün bu müsibətin bir baskarı varsa, o da, doğmaca qızı Sunettadan (Müjdə) başqa kimsə deyildi. Suzan qara bulud kimi dolmuşdu və xırdaca bəhanə axtarırdı ki, hiddətini selləmə yağış kimi hamının başına ələsin. O, otellərin çirkli mələfələrini yuyaraq uşaqlarını böyütmüşdü, müharibədən mənasız bir təsadüf nəticəsində şikəst qayıtmış ərindən qəhrəman düzəldib, barəsində əfsanələr uydurmuşdu. O, gecə-gündüz demədən çalışmış, ac-yalavac qaldığını üzə vurmayaq bütün cəfalara dözmüşdü ki, hər tinində bir insanın göz yaşu axan dünyasında qızlarına gün ağlaya bilsin. Suzan bünövrəsini yalan-palan əfsanələri, rəvayətləriylə bərkıtdiyi elə bir dünya qurmuşdu ki, bundan sonra hər şeyin onun istədiyi məcrada gedəcəyinə heç şübhəsi qalmamışdı. Əri Daruna Pale heç vaxt düz-əməlli arzuların arxasınca qaçmayan, müharibənin meyus elədiyi minlərlə əlildən biri idi, amma Suzanın dünyasında o, ayağını vətən yolunda qurban vermiş, son damla qanına qədər döyüşərək düşməni geri otuzduran qəhrəman idi. Yaşadıqları ev komadan bir az fərqlənən, sadə və isti daxma idisə, Suzanın dünyasında o, hər köşəsində qəhrəmanın xatirələri dolaşan, müharibədə şücaətlər göstərmiş kişinin övladlarını böyüdən qadının iztirablarına şahid qala idi. Suzanın dünyasında qızlarının xüsusi yeri vardı, onların hər biri ananın yarımçıq xəyallarını həyata keçirən əsgər olmalı idi. Həmin dəhşətli günə qədər Suzanın xəyalları qollu-budaqlı ağac kimi göyərək kasıb komanın üstünə gün işığı düşməyə qoymurdu, lakin sarı yağış hər şeyi əridib yox elədi. Ananın ürəyinə qızının özünə qəsd eləməsindən çox, itirdiyi dünyanın göynərtisi dağ çəkmişdi. Bünövrəsi şirin yalanlarla yoğurulan dünya artıq yoxa çıxmışdı, onun yeri bomboş qalıb yarımçıq arzuların qəbiristanlığına bənzəyirdi. Damarlarını doğramış qızını otağın qaranlıq küncündə yarımcan vəziyyətdə tapanda da, Bandarın oğlu Murinin Sunettaya yox Sonaliyə elçi göndərməyə hazırlaşdığını biləndə də, Suzan hələ də xəyallarının yarımçıq yuxusundan ayılmamışdı. İlk dəfəydi ki, nə ərindən, nə də qızlarından eşitmək istədiyi sözləri eşidirdi. "Ayıl, özünə gəl! Bu gedişlə hər şeyi məhv edəcəksən! Biz sənə uydurduğun adamlar deyilik, bizim də ürəyimiz var, bizim də başımız işləyir. Lənətə gələsən, biz də adamıq axı!", - Daruna Pale başına döyəcəyib bağıırırdı. Həmin müdhiş gün Suzan bərk sarsılmışdı, lakin nə qədər gözlənilməz və qarışıq hisslərin mənəngənəsində

sıxılsa da, günah hissini qəti şəkildə özünə yaxın buraxmırdı. Sarı yağış kəsəndən uzun illər sonra, hətta pəncərələrinin qabağında boy göstərən bir cüt Sakura fidanı böyüyüb yaraşlıq ağaclara çevriləndə də Suzan özünü günahkar saymadı. “Övladının xoşbəxtliyini arzulamaq ana üçün günah sayılmaz”, - özünə bəraət qazandırmaq üçün dilinin ucunda yalnız bu kəlmə bitmişdi.

Qara bulud kimi dolan Suzanın axtardığı bəhanə özünü çox gözletmədi. Sonalının Səidin müsəlman olduğunu deməsi kifayət elədi ki, ayağının protezini çıxarıb iki gecənin əzabından sonra, nəhayət ki, doğma yatağında uzanmağa hazırlaşan Daruna Palenin dünyası başına fırlansın, əsəbləri təzədən tarıma çəkilib, səhəri dirigözlü açsın.

- Necə, müsəlman? Sunetta müsəlmana vurulub! Siz də bunu bilə-bilə susursunuz?

- Mən indi eşidirəm, - Daruna Pale yatağından dikəlib yerinin içində oturdu və arvadının yenidən özündən çıxması üçün dərinədən əsnədi, - Gəl, bu söhbətləri sabaha saxlayaq.

- Sən necə rahat danışa bilirsən? Bəlkə, heç sabah olmayacaq? Bəlkə, sabah qızımız müsəlmana qoşulub qaçacaq? Bura bax, açıq söylə, sən bu izdivaca xeyir-dua vermişən?

- Heç nədən xəbərim yoxdu, dedim.

- Atam hardan bilsin? Axı o, Səidi tanımır. Sunetta da heç nə danışmayıb. Mən, bir də Muridən başqa bunu kimsə bilmir. Muri deyir ki, Səid yaxşı oğlandı...- Sonali də atası kimi gecə yarısı, bəlkə də, səhərə qədər sürəcək mübahisənin alovlanmasını istəmirdi. Qəsəbə xəstəxanasında əzablar içində keçən iki gecə hamının canını boğazına yığmışdı. Hamı taqətdən düşmüş bədənini ovundurmaq üçün, sadəcə, yatmaq istəyirdi. Suzan doğmalarından da betər yorğun idi, lakin hamını borclu çıxarmaq, “yolunu azmış” ərini, qızını təzədən öz çıxırına salmaq üçün əlinə düşmüş fürsəti sabaha saxlamaq niyyətində deyildi.

- Muri deyir “yaxşı oğlandı”? Bəs sevgilisi can verəndə hara yoxa çıxmışdı o “yaxşı oğlan”? Telefonuna zəng çadır? Yox. Hardasa onu görənlər? Yox. Sunetta hələ ərə getməyib damarlarını doğradı. Nəyə görə axı? Gələcəkdə bədbəxt olmaqdan ötürümü?

- Bəlkə, Səidin də başına bir iş gəlib? Axı Muri atasıyla onu axtarmağa getmişdi? - Sonali yavaşdan dilləndi.

- Yenə də Muri?! O getsin fillərini çimzdirsən, başa düşdün? Sənə də onunla görüşməyi qadağan edirəm. O kim olur ki, bizim ailə işlərimizə qarışır?

- Bandar həmin gün bizə elçi gəlməli idi. Sən darqursaq olmasaydın, indi hər şey başqa cür gedirdi, - Daruna Pale artıq özünü saxlaya bilməyib cavab verdi.

- Çox sağ olun. Deməli, mənəm günahkar? Qızlarının yaramazlığına göz yumursan, mənə borclu çıxarırsan? Ana günahkardı?

- Suzan, özünə də, bizə də zülm edirsən. Mənim qızlarımdan heç bir günahı yoxdu, səni də heç kim qınamır. Uşaqlar artıq böyüyüb, özləri hər şeyi ayırd edə bilirlər. Sən, sadəcə, səbrini bas və onları dinlə. Qulaq ver gör balaların nə istəyir?

- Ana günahkardır, eləmi? Görəsən mən nə pis iş tutmuşam ki, başıma bu müsibətlər gəlir? Yarı ac, yarı tox övladlarını böyütmək, ocağını sönməyə qoymamaq pis işdimi məgər? Bəs onda mən niyə cəzalanıram?

- Axı qızlarının kimsə sevməsini niyə cəza kimi qəbul edirsən?

- Mənim qızım müsəlmana aşiq olub – bu, cəza deyil bəs nədi?

- Belə əzab çəkməkdənsə, Sunettanın xəstəxanadan çıxmasını gözləyək. Qızımız gələr evimizə, bütün suallarımızı da cavablandırır. O vaxta kimi Səid də ortaya çıxacaq. Bəlkə Muri haqlıdı, o, doğrudan da pis oğlan deyil.

- Bəli, o, pis oğlan deyil, sizin aranızda pis olan bir adam varsa, o da mənəm. Qızım müsəlmanla necə xoşbəxt ola bilər axı? Başa düşürsən, onlar dörd arvad alırlar. Görəsən, mənim qızım neçənci olacaq?

- Suzan, şişirtməyə bir cansan. Bəlkə, heç də hər şey sən düşündüyün kimi dəhşətli deyil. Qızımızın xəstəxanadan çıxmasını gözləmək bu qədərmi çətindi?

- Sənin vecinə deyil, heç olmasın. Amma mənim üçün çətindi. Mən anayam, başa düşürsənmi? Yalnız bir şərtlə bu izdivaca razılıq verə bilərəm, əgər Səid dediyiniz kimi, doğrudan da yaxşı oğlandırsa, qoy buddizmi qəbul eləsin. Gözlərimin qabağında Dalada Mliqavada şam yandırır sitayiş eləməyincə, südümü halal etməyəcəm.

Daruna Pale də, Sonali də başa düşürdü ki, Suzanın əsəblərinin yerindən oynadığı vaxta ona nəyisə izah etmək və ya başa salmaq qeyri-mümkündür. Belə baxanda onlar da çox şey bilmirdilər, hər dəfə Səidin yaxşı oğlan olduğunu xatırladanda mərəkə təzədən qızıyırdı. Suzan dan yeri sökülənə qədər susmadı; qızlarının necə iməkləməsindən, qədəmlərini atıb yeriməsindən tutmuş vətəndaş müharibəsinin gətirdiyi aclıq və səfalətə qədər hər şeydən danışdı, hamını – əvvəlcə yaxınlarını, əzizlərini, ardınca müsəlmanları, sonrasa bütün dünyanı haqsız çıxardı. Səhərə yaxın isə azacıq mürgü vurmağa başlayanda, “ana günahkardırmı” deyə bir neçə dəfə sayıqladı.

Sübh şəfəqi kasıb komasının ensiz pəncərəsində süzülənə kimi Daruna Palenin gözüne yuxu getmədi, onun nəzərində günahkar nə müsəlmana aşiq olmuş qızı, nə də iddiası balaca boyundan hündür olan arvadı idi. Günahkar ömrünün dörd il on gününü və ayağının birini almış amansız müharibə idi. Arvadının hansı məşəqqətlərə tab gətirərək qızlarını böyütməsindən xəbərsiz olmasına, atalıq borcunu ləyaqətlə yerinə yetirə bilməməsinə görə yalnız müharibə günahkar idi. Daruna Pale oddan, alovdan keçmiş bütün müharibə adamları kimi həm də özünü qınayırdı. Qalib və ya məğlub olmasına baxmayaraq, qanlı döyüşlərin iştirakçısı olan, qolları arasında dostlarının güllə yarasından necə can verməsini gören, burnundan barıt qoxusu heç vaxt çəkilməyən kişilər həmişə, hər sınaqda özlərini qınayırlar. Müharibədən qayıdanda elə zənn eləmişdi ki, hər şey artıq arxada qalıb, lakin gün keçdikcə Daruna Pale anlamağa başladı ki, heç vaxt keçmiş döyüşçü olmur, belə bir anlayış yoxdur. Burnuna barıt qoxusu, əlinə insan qanı hopmuş adamlar səngərdə düşmənlə vuruşduqları kimi müharibədən sonra da yaddaşlarından heç vaxt silinməyəcək xatirələrlə vuruşurlar. Daruna Pale bir cəbhədən şikəst qayıtmışdı, indi arvadının açdığı ikinci cəbhədə də qalib durumunda deyildi. Çünki o, ümumiyyətlə, vuruşmaq istəmirdi. Qəsəbə xəstəxanasındakı iki günlük sarsıntıdan sonra evinə qayıtdıqda isə yalnız bircə şeyi – öz yatağına uzanıb sakitcə yuxuya getməyi arzulayırdı. Lakin səhərə kimi yata bilmədi. Onun istəmədən cəlb olunduğu müharibəsi heç vaxt bitməyəcək kimi görünürdü... Sonali isə yuxusu güc gəldiyindən anasının nifrət, qəzəb, hiddət, bir sözlə, məhəbbətdən başqa hər şeyin öz yerini rahatladığı alovlu monoloquna axıra qədər qulaq asa bilmədi. O, bir tərəfdən bacısının nəhayət, özünə gəlməsinə, həm də sevgilisi Murinin müsəlman olmadığına sevinirdi. Sonali gözlərini yuman kimi burnuna Sakura ətri toxundu, hər gecə olduğu kimi yuxuda yenə Murini və onun pələ qulaqlarını şappıldadan təkgöz ağ filini görürdü.

* * *

Səidin qardaşının dostları söz verdikləri kimi buddist məhəlləsinə dönən yol ayrıcında gecə yarısı saat ikiyə işləmiş yığışacaqdılar. Hər şey yaxşıca planlaşdırılmışdı, hərənin öhdəsinə düşən vəzifə dəqiq və konkret idi. Zərbə anıdan, amansız və sarsıdıcı olacaqdı. Əvvəlcə məbədə od vurulacaq, səsə çıxanların hamısı alov şölələrinin işığında elə küçədəcə qətlə yetiriləcək, müqəddəs məbədin alovları Müjdəgilin evinə çatana kimi qırğınlar davam etdiriləcəkdi. Səidin qardaşı əsgərlərini düşmənlə qeyri-bərabər döyüşə aparan müzəffər sərkərdələr sayaq planını açıqlayanda dostlarından kimsə etiraz etməmişdi, dədə-baba yoluyla addımlamaqdan başqa əllərindən bir iş gəlməyən cavanlar üçün bu, yeknəsəq həyatlarına rəng qatacaq ağlasığmaz macərə idi. Heç nədən xəbərsiz, gecə yatağında uyuyan insanlara qəflətən hücum etməyin qorxaqlıq olması fikri kimsənin ağına gəlmirdi, çünki bu, sıradan bir savaşa deyildi – qisas əməliyyatı idi.

Gecənin qaranlığında buddist məhəlləsinə dönən yol ayrıcına hamıdan əvvəl çatan Səidin qardaşı intiqam saati yaxınlaşdıqca əllərinin titrədiyini hiss elədi, nə qədər özünü tox tutmağa çalışsa da, həyəcan öz işini görməkdəydi. Dostları gələne kimi özünü toparlamaq lazım idi, odur ki, yadlar üzərində çalacağı qələbənin ona verəcəyi üstünlüklər barədə düşünməyə başladı. İndən belə hər şey başqa cür olacaqdı; qardaşının qisasını aldığı üçün nəslin bütün başpapaqlıları ona hörmətlə yanaşacaqdı, o, artıq Lələnin kölgəsindən çıxacaq və qızmar günəş qürub eləməyə başlayanda torpağın üstündə öz kölgəsi olacaqdı. Qaya kimi sərt, kükrəyən dağ çayı kimi amansız Qaraca bibisinin belə tez yumşalması, onun qisas planına xeyir-dua verməsi gələcək zəfərlərin başlanğıcı idi, deməli, qarşıda onu daha böyük işlər gözləyirdi. Bir anlıq ona elə gəldi ki, bütün ömrü boyu məhz bu vaxtı – özündən yaşca kiçik olsa da, süfrənin başında oturmağa adət etmiş, nənəsinin sevimlisi olan qardaşının bax beləcə urvatsız ölümünü, Lələnin kölgəsindən qurtulmağını, Qaraca bibisinin əmrlərini yerinə yetirəcəyi günü gözləyirmiş.

Vədə çoxdan tamam olsa da, dostlardan hələ heç kim gözə dəymirdi. İnsan hənirtisi əvəzinə yuxunun şirin yerində olan qəsəbənin üzərinə gecənin qaranlığına qarışmış xəfif payız dumanı çökmüşdü. Hava ilin bu vaxtında dünyanın başqa yerləri ilə müqayisə olunmayacaq dərəcədə sakit və mülayim idi. Gecənin səssizliyində dəlmə-deşiklərdən uçuşan ətli-canlı yarasaların civiltisindən, bir də uzaqdan xorultusu gələn bayquşlardan savayı heç nə eşidilmirdi. Bu yerlərdə günəş tez boy göstərir və həməndə hər tərəfi işıqlandırır. Okeanın hüdudsuz ənginliyində zərif qızartı kimi dan yerinin sökülməsinə çox az adam şahid olmuşdu, görənlərsə təbiətin bu qeyri-adi oyanışının uzun-uzadı kefini çıxarda bilməzdilər, çünki hər şey bir göz qırpımında baş verirdi. Havanın işıqlanması təhlükəli idi, kimsə duyuq düşsə, ən azından onları görə bilərdi- , Səidin qardaşının səbri qalmamışdı, duman gəlmişkən işi bitirmək lazım idi, belə fürsət bir də ələ düşməzdi. Lakin əhdi-peyman bağlanmış dostlardan hələ də xəbər-ətər yox idi. Nəhayət, məhəllənin aşağı tərəfindən ona sarı yaxınlaşan uzaqdan qozbel arvadı xatırladan qaraltını görcək, gözlərinə işıq gəldi, amma adamlığı, heyvanlığı bilinməyən qara kölgə yaxınlaşdığı sürətlə də özünü sıx ağacların arasına verib qəsəbə xəstəxanası istiqamətində gözdən itdi. Hücum planını hazırlayarkən dil boğaza qoymayan, hətta xəyalında bir neçə dəfə buddist məhəlləsinə od vurub yandırmış dostların heç biri gələsi olmadı. Onlar həyatlarının yeknəsəq ritmini

nə qədər bezdirici olsa da, pozmağa ürək eləməmiş, bekarçılıqdan da olsa yenə də dədə-baba yoluyla addımlamağa üstünlük vermişdilər. Belə götürəndə heç Səidin qardaşı da əhdinə vəfasız çıxan dostlarını qınamağa söz tapmırdı, axı bu vaxta kimi onların tayfasının tarixində kiminsə məhəlləsinə od vurub yandıran, yataqdaykən insanları qanına bələyən olmamışdı. İndi Səidin qardaşı müzəffər sərkərdədən daha çox, əl-ayaq çəkildəndən sonra toyuq hininə dürtülmək istəyən şələquyruq tülküyə dönmüşdü. İndi o ya qardaşının qisasını alaraq bütün dostlarını məyus etməli, ya da tülkü olmasıyla razılaşıb quyruğunu qısaraq gəldiyi yerə tərəf götürülməliydi. Bundan sonra Lələ dayısını hardasa birtəhər yola vermək olardı, bəs Qaraca bibiyə nə cavab verəcəkdi; tülkü olduğunu söyləsəydi, ömrü boyu qapazaltı qalacaqdı, hətta Lələnin belə kölgəsi olmaq şansını itirə bilərdi. İndi o, qardaşının “ölüsünə” dirisindən çox nifrət edirdi. Vəziyyətdən çıxmaq üçün heç olmasa, buddist məbədinə gizlincə od vurub yandıra və adamlar səs-küyə yığışmamış aradın çıxırsa bilərdi. Amma hətta bu, baş versəydi belə, heç bir əlamətinə görə qisasa oxşamayacaqdı. İntiqam almaq üçün mütləq qan tökülməliydi, bibi necə demişdi, “qanı qanla yuyarlar”, buddistlərdən kiməsə öldürülməyincə bu məsələ qapanmayacaqdı. Gələcəyin töhməti Səidin qardaşının cəsətsizliyindən güclü çıxdı, artıq vaxt itirmədən məhəllənin qaranlıqda bir-birindən seçilməyən, yastı-yastı təpələri xatırladan evlərinə tərəf getdi.

Lələ qəsəbə xəstəxanasının yaxınlığında belini qısıb kolların arasında daldalanmışdı. Onun şikarının üstünə şığıyıb bir göz qırpımında canını alması an məsələsi idi, lakin işin tərsliyindən, ya qismətdən içəridən süzülən solğun işığa çasıb qalmışdı. Gecənin bu saatında kim oyaq ola bilərdi ki? Diri gələn insanların meyitinin çıxdığı sınıq-salxaq binanı qorumaq kimin nəyinə lazım idi? Deməli, planda bir balaca dəyişiklik etmək lazım gələcəkdi, öncə ani zərbəylə gözetçini aradan götürmək, sonra Müjdənin canını alıb cəsədini oğurlamalıydı. Lələ gözüne dəyən zəif işığın heç vaxt qorunmayan və yerli-dibli gözetçisi olmayan xəstəxananın gonbul tibb bacısının otağından süzülüyünü bilsəydi, bu qədər əndişələnməsinə acı-acı gülümsəyərdi. Tibb bacısı gedərkən işığı söndürməyi unutmuşdu, daha doğrusu, nadir hallarda lampası közərən işığın yanılı qalmasını heç fərq etməmişdi. Lələ bu dəfə də Qaracaya haqq qazandırmağa başladı - həlledici məqamda dizlərini titrədən tərəddüdlər görünür, heç vaxt tərgidə bilməyəcəyim verdişə çevrilib, - deyər, özünü qınadı. O, solğun işığa tərəf yaxınlaşıb pəncərədən boylanmaq istəyəndə isə Siqiriya qalasında canına vəlvələ salmış canavarın ulartısı təzədən qulağına toxundu. Bayaqdan baş-başa vermiş sıx kolların arasında qozbel qarışa oxşayırdısa, indi yerə yapışmış vücudu taqətdən düşmüş yaşlı tısbağanı xatırladırdı. Tərslikdən gecənin qaranlığına hopmuş duman ətrafı iki qat görünməz eləmişdi, hətta dan yeri sökülsə belə, geriyə qayıtmaq üçün yol tapmaq o qədər də asan olmayacaqdı. Siqiriyada kor duman çökəndə onu canavarın pəncəsindən Qaracanın iri caynaqları xilas etmişdi, indi isə ova çıxmışkən özü ova çevrilmişdi.

Pəncərədən süzülən zəif işığın közərtisində şələquyruq tülkü və heyi kəsilmiş tısbağa vüudlarıyla onlar göz-gözə gəldilər. Özlərinə qalsaydı sanki bir-birlərini görməmiş kimi yollarına davam edərdilər, lakin həmin gecə onları qarşılaşdıran tale idi - ikisi də eyni ünvana tələsir, eyni məqsədin dalınca düşmüşdülər. Kürəkən hələ başlamadığı müharibəsində labüd məğlubiyyəti daddığından artıq qəzəbli deyildi. İndi onun üçün ətli-canlı yarasaların uçuşub, bayquşların ulaştığı gecənin qaranlığında ömrü boyu kölgəsi kimi arxasınca süründüyü qayınatasından doğma heç kim yox idi. Məyus idi, əhdinə dönük

çıxan dostları tərəfindən aldadılmışdı və qardaşının qisasını almağa gücü yetməyən miskin dil pəhləvanından başqa bir şey deyildi. Qayınatasının qozbel qarılar kimi belini iki qatlamasına fikir vermədən gecənin qaranlığında özünün kölgəsini axtarmaq istədi. Bu gündən sonra hər şey doğrudan da başqa cür olacaqdı – Qaraca bibinin gözündə o, artıq qəhrəmana çevrilmək şansını birdəfəlik itirmişdi. Lələ kürəkəninin halından xəbərdar idi. Məğlubiyyət onun boyuna biçilmiş əlbisə kimi elə gözəl yaraşırı ki, elə bil, anadan məğlub doğulmuşdu. İndi onu istədiyi kimi alçalda, ələ sala, təhqir edə bilərdi, lakin iş orasındadı ki, Lələ də qalib deyildi, həmin an onun yeganə üstünlüyü kürəkəninin hələ ki, bundan xəbərsiz olması idi. Canavar növbəti dəfə ulayanda ora-bura şütüyən yarasalar da, bayquşlar da səslərini kəsdilər, indi kor dumana bürünmüş gecənin hər tərəfindən qorxu saçan bir ulartı duyulurdu. Lələ bir anlıq təsəvvür etdi ki, sarıbaşlı canavar yəqin onun və əfəl kürəkənin qoxusunu aldığından hardasa lap yaxınlarında dövrə vurmaqdadı, elə bu dəqiqə aradan çıxmasalar, ani sıçrayışla ikisini də parça-parça edə bilər.

“Nə qərribə sədi. Bu vaxta kimi eşitməmişəm”, - kürəkən qaranlıqda kölgəsini tapa bilməsə də, Lələnin arxasına qısılmışdı.

“Bu, bizim əcəlimizin səsi...Bizi bura əcəl gətirib...”, - Lələnin cavabı canavarın ulamasından bəzər canına vəlvələ saldı.

“Sarı işığa tərəf gedin, axmaqlar! Söndürün onu! Canavar işığa ulayır”, - hər ikisi Qaracanın xoflu pıçılısını duyar-duymaz əsməcəyə düşüb ətrafa boylandılar. Qatı dumanın arasından onların bir-birindən ürəkən baxışlarından savayı bir cüt göz də parlayırdı, arvadın gecənin bu saatında burada necə peyda olmasına təəccüblənəcək vaxt qalmamışdı. Dərhal da hərəkətə keçdilər, lakin onlar yaxınlaşdıqca xəstəxananın pəncərəsindən süzülən solğun işıq sanki bir az da uzaqlaşır, getdikcə lap xırda nöqtə boyda közərtiyə çevrilirdi. Bir azdan həmin közərti də qeybə çəkildi, ətrafda dan yeri sökülənə yaxın dumanı çiskinə çevirən payız mehinin sərin xışıltısından savayı heç nə eşidilmir, kimsə gözə dəymirdi. Lələ kürəkəni və Qaraca peyda olana qədər xəstəxananın lap yaxınlığındakı kolluğa sığındığını xatırlayırdı, yəni işıq gələn pəncərə bu qədər uzaqlıqda ola bilməzdi. Bəs onda niyə addımlarını yeyinlətdikcə işıq da onlardan uzaqlaşırı? “Bizi bura əcəl gətirib”, - Lələ dillənərsə də, ürəyində belə fikirləşirdi və onun gəldiyi qənaəti bu dəfə heç Qaraca da dəyişə bilməyəcəkdi. O, artıq tərəddüd etmədi, ölümün gecənin qaranlığına qarışmış hənirtisini, ağır nəfəsini duyurdu.

“İndi xoşbəxtsənmi, qızım?” - qaranlıqda parlayan başqa bir gözün işığı da, səsdəki doğrulıq da Qaracaya tanış idi. Bu səs qeybdən yox, ürəyinin döyüntüsü kimi içindən gəlirdi. Anası lap yaxınlığında dayanmışdı, əgər istəsəydi əlini atıb yenə də saçını tumarlayar, kövrəlib alından öpərdi. Pəncərədəki solğun işığı tutub gedərkən hara gəlib çıxdıqları Qaraca üçün fərq eləmədi, onu əndişələndirən başqa şey idi, “biz tələyə düşmüşük”, - deyər bağırırdı. “Xoşbəxtsənmi qızım?”, - ana təzədən soruşdu və səsi o qədər məlahətli, həm də nigaran idi ki, hətta əcinnə olsa belə, doğma balasından qisas almağı özünə rəva görməzdi. “Xəyanət, xəyanət... bu tələdi...”, - Qaracanın ürəyi ömürlük qəfəsə salınmaqdan ürəkən quş təki çırpınırdı. İlk dəfəydi ki, iti zəkası bu naçar durumdan yol-yolağa tapa bilmirdi, lakin o, təslim olmayacaqdı, hətta aciz durumunda belə ətrafa təhlükə saçırı. İntizarla ondan cavab gözləyən ana sualını dönə-dönə təkrarlasa da, Qaraca hay vermədi.

Arvadların başı özlərinə qarışanda, qəbrindən xortlamış qozbel molla da Lələnin çiyinə toxundu və düz qulağının dibində Yasin oxumağa başladı. “Sən hardan çıxdın, lənətə gələsən! Gəbermişdin axı...”, - Lələ diksindi. “Sən mənə

öldürməmişdən qabaq iki rupi pul vermişdin, Lələ, yadına düşdü? Öldürəndən sonra isə mənə elə tez-tələsik torpağa basdırdın ki, iki rupi də şalvarımın cibində qaldı. İndi sənə bir Yasin borcum var, onu oxumağa gəlmişəm". "Rədd ol! Rədd ol burdan!", - qorxusu qəzəbinə güc gəldiyindən Lələ artıq heç yana qaça bilmədi, mollanın səsinə eşitməmək üçün əlləriylə qulaqlarını sıxdı. Qəribəydi qozbel mollanın oxuduğu Yasin qaranlıqda yastı təpələrə oxşayan buddist komalarından əks-səda verirdi, onu eşitməmək mümkün deyildi. Lələ hər şeyi duyurdu, həm də başını tutub zarıyırdı.

"Biz gedirik, qardaşım. Qoy bu dünya sənə olsun", - solğun sarı işıq süzülən tərəfdən Səid Müjdənin əlindən tutub çaşqın qohumlarının bir addımlığında dayanmışdı. Qardaşının qisasını alacağına and içən kürekən indi onun salamat olduğunu görcək, yumruqlarını düyünlədi, Qaracanın bircə göz qırpması yetərdi ki, irəli şığıyıb ikisinin də canını alsın. Lakin Qaraca karıxmış başının hayında idi, heç nə eşitmək istəməyən Lələ isə qulaqlarını tutub zarıyırdı, qismətinə yalnız kölgədə olmaq yazılan kürekən qərar verə bilmədi, eynilə qayınatası kimi zarımağa başladı. Qəflətən Pəri çınqılının dikində peyda olub yamanların canına vəlvələ salan Sarı dərviş kimi Sarı Aşığın sazının nisgilli səsi bu qərib diyarın üstünə çökmüş kor dumanı yarıb keçdi. Aşıq üzünü qaraağızlı Qaracaya, bir də onun tumanının kölgəsində daldalanmış Lələylə kürekəninə tutub yanıqlı bir bayatı dedi:

***Mən aşığam baxtı kəm,
Taleyi kəm, baxtı kəm.
Mən fələyə neylədim,
Fələk mənə baxdı kəm?***

Artıq bu yerlərdə bənd almağın anlamı qalmamışdı. Üçü də arxalarına baxmadan götürüldülər. Haqq aşığı onların kölgəsini qılınclayan bu sözləri dedi:

***Mən aşıq öz günümə,
Kababı köz günümə.
Fələk əlimə düşsə,
Salaram öz günümə.***

Günəş artıq okeanın hüdudsuz ənginliyində zərif qızartı kimi dan yerini sökməyə başlamışdı. Bu, füsunkar mənzerənin çox az adam şahid olmuşdu, görənlərsə təbiətin belə qeyri-adi oyanışının uzun-uzadı kefini çıxarda bilməzdilər, çünki, hər şey bir göz qırpmasında baş verirdi. Çünki bura Şərqi idi, günəş Qərbə tələsmək üçün boy göstərirdi. Hava işıqlanana yaxın canavarın ulaması səngidi, az keçmədən yarasalar və bayquşların yerini yarpaqların arasında daldalanmış sərçələrin civiltisi, ağacların gövdəsini döyəcəyən şanapipiyin taqqıltısı tutacaqdı. Nəhayət, bala meymunlar budaqdan-budağa atılarda Şərqdə səhər olacaqdı.

Qaraca da, Lələ də, Səidin qardaşı da o gecə başlarına gələni kimsəyə danışmadılar və heç vaxt da xatırlamadılar. Deməyə sözləri, xatırlamağa hünərləri çatmadı. Şərqdə yenə günəş çıxır, səhərlər açılır, quşlar ötüşür, meymunlar oynaşır, amma o gecədən sonrakı səhərlər əvvəlki kimi bir-birinin tayı olmadı. Sakura ətrini hiss edən sevnələrin sayı durmadan artırdı. Onları məğlub etmək mümkün olmayacaqdı.

Gonbul tibb bacısı Müjdənin səhər o başdan sevgilisiylə birlikdə xəstəxananı tərk etdiyini söyləyəndə, Suzan Paleni od götürdü, "yənəmi ana günahkardı", deyib gün boyu bitməyən monoloquna başladı. Daruna Pale arvadının halına acıyır, qızının hünərinə sevinirdi və heç kimə eşitdirmədən öz ürəyində sevnələrə halallığını verdi. Bandarın oğlu Muri sevgilisi Sonali ilə həmin günü Dalada Mliqava məbəbində bir cüt şam yandırıb Səidlə Müjdə

üçün dua etdilər. Təkgöz ağ fil pələ qulaqlarını şappıldadıb elə şadyanalıq edirdi ki, turistlər onu heç vaxt belə məzəli görməmişdilər.

Martin ortalarında Səidlə Müjdə bəstəboy Sakura ağacının yanında çəkirdikləri şəkli dostlarına göndərəndə, onların artıq Odlu torpağa çatdıqlarını hamı öyrənmiş olacaqdı.

ALTINCI HİSSƏ

İnsanlığın səhəri

Kandi, noyabr, 2017

Səfərin sonuncu günü, səhərə yaxın Mariya elə bir dəhşətli yuxu görmüşdü ki, onu nəinki Tomas əmi və Merio xalaya, axar suya belə danışmağa qorxmuşdu. Bacardıqca rəasional fikirləşməyə adət etdiyindən, bu dəfə də gördüyü qəribə yuxunu Asiya ölkələrinə gözlənilməz macəralarla dolu səfərin yorğunluğu kimi yozub çox da dərinə getməmişdi. Amma dəhşətli idi... Bu vaxta kimi yuxularının Tomas əminin göy üzülü dəftərçəsi kimi bir dəftərdə qeydiyyatını aparmış olsaydı, Şri-Lankanı tərək eləməyə bir gün qalmış gördüyü yuxunun tayı-bərabəri olmazdı. Google-də nəşə yazıb axtarış aparmaq istədi, sonra dərhal da smartfonunu qapadıb bir tərəfə atdı. Mariya həmişə belə idi, xurafatı görəndə gözü yox idi və bunu kütləyə çevrilmiş insan şüurunun çarəsizliyi kimi qiymətləndirirdi. Yuxu nə qədər əcaib olsa da, o, özünü çarəsiz kütlə kimi yox, məhz Mariya kimi apardı, otel otağının ensiz eyvanına çıxıb dan yerini sökən Asiya günəşinə baxdı, payızın sərin mehini ciyərlərinə çəkib gülümsədi.

Tur iştirakçıları onun kimi vahiməli yuxudan əndişələnmişlər də, demək olar ki, səhəri dirigözlü açmışdılar; uzaq səfərə çıxanlar bunun adına "sonuncu gün" kompleksi deyirlər, adi günlərdə vaxt tez keçir hətta yeknəsəq hesab etdiyimiz şeylər bir-birini elə sürətlə əvəzləyir ki, başını qaşırmağa vaxtın olmur. Lakin səfərin sonuncu günü müsibətdir, nə edəcəyini bilmirsən, baxa bilmədiyini görməli yerləri gəzmək, doğmaların, dostların üçün nəşə hədiyyə seçmək və bir də vətənə qayıdıb həyatın yarımçıq qoyduğun yerindən davam etmək üçün səbirsizlənmək – bir sözlə, hər şey bir-birinə qarışıq. İmtahana hazırlaşan tələbə üçün həmişə bir gün çatışmır deyirlər, bu, elə turistlərə də aiddir, elə bil, nəşə bir gün çatışmır və həmin çatışmayan günün ağırlığını isə tərsləkdən məhz sonuncu gün hiss edirsən.

Şam yeməyi zamanı Müjdə Kandidə keçirəcəkləri sonuncu günün qeyri-adi təəssürat doğurması məqsədi ilə firmalarının məhz bu turun iştirakçıları üçün məxsusi proqram hazırladığını elan edəndə hamı sevinmişdi, amma səhər açılarda bu sevincin yalnız nəzakət jestindən savayı bir şey olmadığı aydınlaşmışdı. Hərənin bir cür kaprizi tutduğundan qrupu bir araya gətirmək, demək olar ki, mümkün olmadı. Belə götürəndə turizm firmasının məxsusi planı heç də təqdim olunduğu kimi "məxsusi" deyildi – şəhərin dağlıq hissəsindəki tərəkənin üstündə iyirmi yeddi metrlik nəhəng Budda heykəlinə baxmaq, Dalada Mliqava məbədinə ziyarət və nəhayət, Kandinin dünyaca məşhur Botanika bağında gəzinti. Daqqadan Kolomboya uçarkən tərəkənin qəza enişinin gətirdiyi məyusluğun əvəzini çıxmaq üçün turizm firmasının simic meneceri ziyarətçilərin Botanika bağına giriş biletini firmanın alacağını demişdi. Simic menecer bunu kifayət qədər şişirdib, bacardıqca müştərilərin gözünə soxmaq üçün səfər proqramının qabağında "məxsusi" sözünü işlətməyi dönə-dönə Müjdəyə tapşırılmışdı. Cəmi bircə nəfər - Vəli Özdəmirdən savayı kimsənin

Botanika bağına getmədiyini eşidəndə isə menecerin sevincdən gözləri yaşarmışdı.

Endryu Kruz səhər yeməyindən dərhal sonra öz otağına çəkilmiş, oğlu, nəvəsi nə qədər israr eləsələr də, inadından dönməmişdi. “Mən buddist monastırında ayaqqabılarımı çıxarmayacağam”, - baba Kruzun tərsliyini əsaslandıraraq argumenti başqalarına gülməli görünə də, özü buna o qədər ciddi yanaşırdı ki, sanki ayağını soyunsa, Amerikanın milli maraqlarını zərbə altında qoymuş olacaq. Dalada Mliqavaya kimliyindən asılı olmayaraq, ziyarətçilərin yalnız ayaqyalın buraxıldığını hamı bilirdi və bunda qeyri-adi heç nə yox idi. Lakin qoca Kruz dediyindən dönmədi, səfərin sonuncu günü heç yerə addım atmayacağını bildirdi. Uilyam anladı ki, atasının tərs damarı tutub, yəni artıq xahiş-minnətin yeri yoxdur. Mariya dünən Siqiriya qalasında min iki yüz pilləkən qalxıb endikdən sonra dünyanın bütün pilləkənlərinə nifrət etdiyini söyləyib, Buddanın heykəlinə baxmaq üçün yenidən dağa dırmanmayacağını deyəndə, hamıdan qabaq Aleksandra onunla həmrəy oldu. Saşa təkçə pilləkənlərə nifrət etmirdi, o, bütün gecəni canıyla əlləşən Seryojanın başı üzərindən ayrılmamışdı. Dünənki qala gəzintisində hardansa ətrafda uçuşan eşşək arılarından biri o qədər turistin içərisində məhz Sergeyin dodağından sancmışdı. O, əvvəlcə buna əhəmiyyət verməsə də, avtobusa çatana kimi zavallının dodaqları uğursuz estetik əməliyyatdan sonra silikonu artıq düşən dodaqlar kimi havalanmış, sifətinin rəngi qaçmışdı, hərərəti yüksələndə isə az qalmışdı ki, huşunu itirsin. Belə şeylərlə zarafat eləməyin yaxşı olmayacağını deyən sürücü Səidi gözləmədən avtobusu nəse xəstəxanaya oxşayan üzərində “Amerikan medikal” yazılan təzə əhənglənməmiş binanın qabağına sürmüşdü. Video-bloggerlərin bir qayda olaraq ələ saldıqları, turistlərinse müraciət eləməyə heç də həvəs göstərmədikləri yerli həkimlər eşşək arısının neşterini çıxarıb yaranın üstündə özlərinin hazırladıqları məlhəmi sürtəndən sonra Seryojanın rəngi-ruhu özünə gəlmişdi. Həkim balaca dördkunc selefona torbada qablaşdırdığı bir ovuc alabəzək həbləri də verərək, qızdırmanın qabağını almaq üçün hər iki saatdan bir onları qəbul eləməyi tapşırırmışdı. Lakin dərmanların adı, göstərişi və istehsal tarixi barədə heç cür məlumat ala bilmədiyindən Seryoja otelə çatanda onları pəncərədən bayıra vızıldadıb bütün gecəni zariya-zariya viski içmişdi. Yalnız səhərə yaxın özünə gəlib mürgülədiyindən Saşa heç onu səhər yeməyi üçün də oyatmağa qıymamışdı. İndi Mariya pilləkənlərə nifrət etdiyini deyəndə sanki Saşanın ürəyindən xəbər vermişdi və dərhal da onunla razılaşmışdı, “Budda elə məbəddə də var, nəyə lazımdı təzədən dağa dırmanmaq”, - söyləmişdi. Turizm firmasının məhz onlar üçün hazırladığı “məxsusi” planının alt-üst olması hamıdan çox milyonlarla “layk”lar yığmaq üçün kamerasını axşamdan sazlamış, Cəklə birgə kreativ ssenarilər qurmuş Vəli Özdəmirin işinə yaramırdı. “Axı niyə belə edirsiniz?” - deyinərək az qalmışdı ki, qrupun bütün üzvlərinə bir-bir yalvarsın, - “başla düşün, dağdakı oturmuş Budda heykəli bu şəhərin simvoludu, belə götürəndə elə ölkənin də. Şri-Lankaya gələsən, nəhəng Buddanı görmədən çıxıb gedəsən, bu necə ola bilər axı?” Mariya və Saşa başlarını bullayırdılar, Uilyam sanki xanımlarla həmrəymiş kimi çiynlərini çəkdi, gün dəyməsin deyə otelin kölgəliyində dayanmış Tomas əmi və Merio xala gülümsəyirdi, onlar günün istənilən saatında belə gülümsədiklərindən bunun razılıq əlaməti olduğunu aydınlaşdırmaq mümkün deyildi. Yalnız Cəkl səfərdə dostlaşdığı, tezliklə də özünün azad dünya haqqında mülahizələrinin təsiri altına saldığına inandığı Vəli Özdəmiri tək buraxmayacağını söylədi. Müjdə başını itirmişdi, hamını orta q məxrəcə gətirəcək qərar verməkdə çətinlik çəkirdi. Az-az təsadüf olunan belə hallarda, yəni turistlərin kaprizi tutanda həmişə ən münasib variantı Səid tapardı.

Siqiriya səfərindən sonra onu gördüm deyən olmamışdı, heç telefonuna da zəng çatmırdı. Əgər onu gözləməyib avtobusun getməsinə görə belə naz edirdisə, nahaq yerə, onsuz da məsələnin nə yerdə olduğunu öyrənən kimi dərhal da incikliyini bir kənara qoyacaqdı. Hərəsinin ağzından bir avaz gələn qərib ellərin adamları arasında Səidin yeri görünürdü və bunu hamıdan çox Müjdə hiss edirdi.

Dünənki avtobus otelin qarşısına yaxınlaşanda səhər saat səkkizə on beş dəqiqə qalmış göstərirdi. Səhərin erkən saatlarında - altıdan doqquza kimi Dalada Mliqavada dini ayin icra olunurdu və məhz bu saatlarda məbəddə olmaq turistlərə çox maraqlı gəlirdi. Bütün firmaların müştərilərini səhər tezdən məbəddə aparacağını bildiyindən Müjdə bilərəkdən qrafiki elə qurmuşdu ki, nə qızmar günəşin altında Kandinin tozlu tıxaclarına yaxalansınlar, nə də məbədin qarşısında uzun növbələrdə gözləsinlər. Buna görə də proqramda birinci dağların ətəyindəki böyük Budda heykəlini ziyarət etmək planlaşdırılmışdı. Turistlər buranı da çox sevirdilər; yüksəklikdən zümrüd qaş kimi parlayan Kral gölüne və baş-başa vermiş nəhəng ağacların kölgəsində yaşıl okeanın ləpədyəyinə oxşayan şəhərə tamaşa etmək bu ölkəyə ayaq basanların sevimli məşğuliyyəti idi. Şri-Lankada çəkilən şəkillərin, təbəssümlü selfilərin əksəriyyəti Buddanın əzəmətli heykəlinin qarşısında olurdu. Vəli Özdəmir bu baxımdan haqlı idi ki, belə gözəlliyi görmədən getmək heç insafdan deyil, lakin çoxluq qərarını verdiyindən marşrut xətti iki yerə bölündü; avtobus Mariya, Aleksandra, Uilyam, Tomas əmi və Merio xalanı Müjdəylə birlikdə məbəddə aparacaqdı, dostunu tək buraxmayan Ceklə Vəli isə əzəmətli heykəlin yerləşdiyi şəhərin dağlıq ərazisini gəzib-dolandıqdan sonra özləri məbəddə qayıtmalı olacaqdılar. Səid hələ də gəlib çıxmamışdı. Sürücü gözləməyin bir mənası olmadığını söylədi və yola düzəldilər.

Məbəd oteldən uzaq məsafədə olmasa da, hara gəldi şütüyən üçtəkərli "tuk-tuk"ların yaratdığı tıxacları yararaq dar küçələrlə irəliləmək vaxt aparırdı. Qrupun höcət adamları - baba Kruzla Seryoja oteldə qalmışdılar, hər şeylə maraqlanan Vəliylə Cek də öz istedikləri istiqamətə getdiklərindən avtobusda elə sakitlik idi ki, küçələrdə şütüyən maşınların uğultusundan savayı heç nə eşidilmirdi. Müjdə turistlərin yeri gəldi-gəlmədi bir-birindən məzəli suallarını cavablandırmağa həvəsli görünməsə də, hər halda, hazır idi, amma səfərin sonuncu gününü hələ öz dünyasına qapanmışdı və iki gündü küçələrində veyilləndikləri şəhərin tozlu səkilərinə, torpaq rəngdə adamlarına, kürək-kürəyə söykənmiş iki-üç mərtəbəli evlərinə baxaraq susurdular.

Gözü ağacların arasından ara-sıra boy göstərən Avropa üslubunda tikilmiş inzibati binalara baxanda Uilyam atasını xatırladı. Seylon adasının nə vaxtsa Britaniya müstəmləkəsi olduğunu göstərən bu boz binaları birinci dəfə görəndə baba Kruzun ürəyi elə fərəhlənmişdi ki. Lakin tarixdə olub-bitənlərin nişanəsi kimi qalan bu binalar nədənsə baba Kruz kimi qəzəbli görünürdülər. Bu qəzəb həm qocalıb əldən düşməyin gətirdiyi vasvasılıqdan, həm də Şərqi qızmar günəşi altında yanıb-yaxılmağın iztirabından irəli gəlirdi. Onlar yerli binaların yanında tərəvətlərini çoxdan itirmişdilər. Bir vaxtlar ölkənin taleyini həll edən qərarların qəbul olunduğu bu əlçatmaz, vahiməli tikililər indi heç kimin canına əsməcə salmaq gücündə deyildi. Onlar nə zamansa hüdudsuz hakimiyyətin, indisə qəribçiliyin nişanəsi kimi şəhərin küçələrində ilişib qalmışdılar. Qəzəbli, tənha və gülməli idilər, eynən Uilyamın atası Endryu Kruz kimi. Avtobus qızmar günəşin altında Kandinin nəfəsboğan havasında tozlu tıxacı yaxalandığından nimdaş memarlıq ansamblının bütün nümunələrini lap yaxından görmək mümkün idi. Hardasa uzaq Qot üslubunu xatırladan ikimərtəbəli bozarmış

binanın alaqaşması üzərində “McDonalds” lövhəciyinə gözü sataşanda Uilyam əlini əlinə vurub qəhqəhə çəkdi. “Bağışlayın”, - üzünü Müjdəyə tutub soruşdu, - “bilmirsiniz, bu əvvəllər nə binası olub belə?” Müjdənin uşaqlığının keçdiyi bu tozanaqlı tinləri əlinin içi kimi tanıyırdı, elə öz məhəllələri Kandinin göbəyindəki bu bozarmış “McDonalds”dan üç tin aşağıda yerləşirdi. “Bu, XIX əsrin sonlarında şəhər general-qubernatorluğunun inzibati binası olub”, - dərhal da cavab verdi. Uilyam bələdçinin izahatından sonra daha da ucadan güldü. Onun niyə belə qəh-qəhə çəkməsinin səbəbini başa düşməsələr də, sənişinlərin hamısı qımışdı. Uilyamsa tarixin heydən saldığı binaya baxaraq, atasını yadına salıb gülürdü. İndi o, özü üçün bu vaxta kimi anlamadığı həssas bir məqamı kəşf eləmişdi, “elə şeylər var ki, onlara toxunmaq, restavrasiya etmək haqqında düşünmək belə mənasızdır. Çünki bu, mümkün deyil. Onları ya olduğu kimi qəbul etməli, ən yaxşı halda qorumalı, ən pis haldaysa unutmamaq lazımdır”, - Uilyam Qot üslubunda “Makdonalds”a baxaraq düşünürdü və birdən-birə atasını oğlunun dizləri cırılmış cinsində, qabağında LQTB-inin bayrağına oxşar emblemlə maykada təsəvvür elədi. Əlləri ilə ağızını qapatmağa çalışsa da, bacarmadı və bu dəfə elə uzun-uzadı qəh-qəhə çəkdi ki, tozanaqlı tıxacdakı “tuk-tuk”ların qarayanız sürücüləri belə avtobusa sarı çevrilib dişlərini ağartdılar. Müjdəyə elə gəldi ki, Ulini gün vurub, düzdür, bu vaxta kimi gün vurmada gülüş krizinə giren turist görməmişdi, amma iki daşın arasında bundan yaxşı versiya ağılına batmadı. Uilyam özünü nə qədər ələ almağa çalışsa da, alınmadı və Dalada Mliqavaya çatana kimi gülməyinə davam elədi. Yalnız oğlunun da nə vaxtsa hansısa nimdaş binaya baxanda onu da beləcə xatırlayıb uğunub gedəcəyini təsəvvür eləyəndə, bir balaca toxtadı, “bəli bu, həyatdır. Hər şey nə qərdər də qəribədir? Biz gülə-gülə bir-birmizdən uzaqlaşırıq”, - Uilyam qımışa-qımışa düşünürdü.

Mariya dəhşətli yuxusunu məbəddə şam yandırarkən danışmaq üçün tələsirdi, Saşaya isə adını eşidib üzünü görmədiyi məşhur dini ayinə baxmaq maraqlı idi, Müjdənin sə nigarançılıqdan artıq ürəyi sıxılırdı, əgər Səidi məbəddə də görməsəydi, ondan əməlli-başlı inciyəcəkdi, hələ məsələ firmanın simic menecerinin qulağına çatsaydı, nə həngamənin qopacağını təsəvvür etmək çətin deyildi.

Sənişinlər arasında tələsməyən, Uilyam kimi uğunub getməsələr də, yol boyu sifətlərindən təbəssüm əskik olmayan yeganə cütlük Tomas əmi və Merio xala idi. Onlar hamıya ilk baxışda olduqca qeyri-adi görünən işlə məşğul idilər - dünyanın hər yerində Babil qüllələrinin qalıqlarını axtarırdılar. Bu qocaman tarixçilərin özlərinə məxsus qəribə nəzəriyyəsi də var idi. Onlar belə qənaətə gəlmişdilər ki, qüllələr hamının bildiyi kimi yalnız İkiçayarasında deyil, dünyanın bütün tərəflərində eyni vaxtda tikilməyə başlayıb və göyün yeddinci qatına çatmağa az qalmış dünyanın hər yerində eyni vaxtda yarımçıq qalıb. Dalada Mliqavadan tutmuş xəyanətlər qalası qoca Siqiriyaya, Misir ehramlarından skif kurqanlarına, hətta maya sivilizasiyasının qalıqlarına qədər planetin köksündə yer salmış tarixin nə qədər izləri var idisə, hamısı möhtəşəm Babil qüllələrinin qalıqları idi. Allah yaratdığı bəndələrinin onu heyətləndirmək üçün qol çırmayıb, tər tökməsinə elə sevgilə baxardı ki, bünövrəyə qoyduqları ağır daşların altına öz nurundan bir çimdik çiləyərdi. Tomas əmi və Merio xalanın nəzəriyyəsinə görə, dünyanın hər tərəfində eyni vaxtda ucalan Babil qüllələri heç də insanlar arasında dil ayrılığı səbəbindən yox, birdən-birə sevginin və etimadın yoxa çıxmasına görə yarımçıq qalmışdı. Sevgi və etimad – alovlu bombaların yağış kimi yağdığı Drezdenin xarabalıqları arasından onları məhz bu ümid xilas etmişdi. Onlar inanırdılar ki, insanlar nə vaxtsa unuduqları sevgi və etimadı

təzədən bərpa edə bilsələr, bəlkə də, yenidən Babil qüllələrini yarımçıq qalmış yerindən davam etmək mümkün olardı. Ən azından təzədən sıfırdan başlamaq lazım gəlməyəcəkdi, çünki bünövrələr hələ mövcud idi. Tomas əmi və Merio xala əzəmətli Babil qüllələrinin Hindistanın cənub burnunda göz yaşı kimi düşünlənmiş ölkədəki növbəti nişanəsinə – Dalada Mliqavaya bu ümidlərlə sevinərək yaxınlaşırdılar.

Qrupun avtobusu şəhərin ensiz yollarında yaxalandığı tozanaqlı tıxacdan qurtulub nəhayət məbədin qarşısında dayananda, Vəli Özdəmirlə Cek artıq dağlıq ərazidəki nəhəng Buddha heykəlinin qarşısında çəkilişlərini yekunlaşdırıb yüksəklikdən üzük qaşı kimi parlayan Kral gölüne, yaşıllıqlara bürünmüş Kandinin füsunkar mənzərəsinə tamaşa edirdilər.

- Dünyanın necə köhnəliyini görürsənmi? - Cek sözə başladı, - insanın yüz illiklər boyu öz enerjisinin belə şeylərə xərclədiyini təsəvvür elədikcə mat-mətel qalırsan.

- Bunlar ki, gözəldi, - Vəli durduqları yüksəklikdən şəhərin panoramasının çəkilişlərini yekunlaşdırırdı, ümumi planda əla təsvirlər alındığından özündən razı halda gülümsədi, - gözəldi bunlar Cek, hamısı gözəldi. O qədər gözəldilər ki, heç vaxt köhnəlməyəcəklər.

- Afərin, əla! Çox nəşəli görünürsən, dostum. Bax sənənin ən böyük arzun nədir? Nə üçün çalışırsan?

- Bunu danışmışıq. Hamısını bilirsən, Avropada yaşamaq, Cek, Avropada...

- Bax, əgər sənənin Avropanın əvəzində Kandidə yaşamaq şansın olsa, hansını seçərsən? Dayan, sənənin əvəzinə mən cavab verim – Avropanı!

- Əlbəttə!

- Bax, belə! Mən də Avropanı seçərdim. Burada hər şey gözəldi, qızmar günəş, okeanın qumlu sahilləri, əzəmətli Buddha heykəlləri, tarix və nələr, nələr. Bəs onda biz niyə Avropanı seçirik?

- Çünki gəzmək üçün yox, yaşamaq üçün...

- Bravo! Vəli hiss edirsənmi, ikimiz də artıq eyni şeydən danışırıq. Əladı hə? Amma azad dünya üçün Avropa da işə yaramır, biləsən. Çox köhnədi, əldən düşüb, başa düşürsənmi, necə deyim, bir növ Tomas əmi və Merio xala kimi. Gülərüzdü, dərindi, sehlidi, amma çox qocadı. Qoca ruhla təzə dünya qurmaq mümkün deyil...

- Onda ən ideal yer Amerikadı?

- Amerika niyə? Mən dünyadan danışırım, Vəli, bütün dünyadan. Azad insan...

- Hə, azad insan azad seksdən doğulur...

- Dostum, bilirəm, yenə də azad insanın anasını xatırlayacaqsan. Gəl ana söhbətinə girişməyək. Hələ ki... Qayıdaq Avropaya, onu bizim üçün cəlbedici edən nədi? Orada insanlar özlərinin qədir-qiyətini bilirlər. Bilirlər ki, enerjilərini hara xərcləyirlər və bundan normal pul qazanıb həyatlarını qururlar. Yeni dünyada isə hər şey başqa cür olacaq, insanların əvəzindən onların dəyərini başqaları müəyyənləşdirəcək. İnsanların enerjilərini hara xərcləmək lazım gəldiyini başqaları diktə edəcək.

- Başqaları? Yəni kim? Ayrı planetdən gələnlər?

- Hər halda, biz yaxşı ssenariyə inanaq, ümid edək ki, başqa dünyadan müdaxiləyə ehtiyac qalmayacaq, insanlar özləri hər şeyi yoluna qoyacaqlar.

- Bəs onda kimdi başqaları?

- Başqaları, yəni yeni dünyanı quranlar. Bu sən də, mən də ola bilərik. Bu labüddür, bizim gecikmək şansımız yoxdu. İnsanın enerjisini idarə etmək o deməkdir ki, artıq yaşamaq üçün Avropaya getməyə ehtiyac qalmayacaq. Pla-

netin hər tərəfində insan özünü reallaşdırmağa biləcək. Böyük Buddanın heykəlinə sitayiş eləməyə, Kandinin nəhəng Kral gölü kimi süni göl yaratmağa ehtiyac qalmayacaq.

- Deməli, insanın enerjisi sənənin mənasız hesab elədiyən şeylərə deyil, bir istiqamətə yönəldilsə...

- Bravo! Mən elə bunu nəzərdə tuturam. Ona görə də deyirəm ki, babamın uğrunda vuruşduğu ideallara və ya atamın inandığı kimi pulun sarsılmaz gücünə ehtiyac qalmayacaq. Dünyanı trendlər idarə edəcək. Bizsə həmin trendləri dikte edəcəyik. Yenə deyirəm, söhbət insanların yox, ideyaların idarə edilməsindən gedir. Dəb nədirsə, adamlar da onunla ayaqlaşmağa çalışacaqlar.

- Hə, nəhayət ki, sən Amerikanın prezidenti olacağın təqdirdə dünyamızın halını təsəvvür eləməyə başlayıram.

-Dünya daha gözəl olacaq. Buna inanıram.

-Bilirsən, Cek, - Vəli artıq kamerasını qablaşdırmışdı və onlar nəhəng Buddha heykəlinə aşağı düşən uzun pilləkənlərə doğru gedirdilər, - bunu əvvəl-axır sənədən soruşmalıyam. Yeni dünya qurmaq üçün mütləq LGTB-nin üzvü olmaq lazımdı?

- Of Vəli, yenə də tarakanlar... Sənənin beynindəki tarakanlar imkan vermir ki, düzgün fikirləşə biləsən, - Cek bu sualın Vəli Özdəmiri necə intizarda saxladığını təsəvvür eləmirdi, ona görə də dayanacağı çatana kimi yalnız "tarakanlar"dan danışdı. Yol kənarında dayanmış "tuk-tuk"la Dalada Mliqava məbədinə avtobusla gedən səfər yoldaşlarından fərqli olaraq daha tez və rahat çatdılar. Sürücü onları Kandinin dar, tozanaqlı olsalar da, heç bir tıxacı rast gəlinməyən kəsə yollarından keçirib mənzil başına çatdırdı. Günəş artıq bütün parlaqlığı ilə payızın sonuncu ayına meydan oxuyurdu - Ceki də, Vəlini də, sanki nəhəng bir tavanın içərisində qızartmışdılar. Onlar məbədə çatanda adamlar artıq şam yandıraraq arzularını pıçıldaırdılar. "Tuk-tuk" dayanar-dayanmaz Vəli bu qeyri-adi mənzərəni cəldliklə çıxardığı kamerasının yaddaşına köçürməyə başladı.

"...Elə bil, insanlığın gələcəyi haqqında səssiz filmə baxırdım. Baş rolda da mən özüm idim. Kino lenti işıq sürətiylə gözümün qabağından ötüb keçsə də, hər şeyi ən xırda detallarına qədər yadımda saxlaya bildim. Qulağımı və ağ ciyərimin bir tayını dəyişdirmişdim. Bundan sonra gicgahlarımdakı küt ağırlar yoxa çıxmışdı, təngnəfəsliyim də qalmamışdı. Artıq əvvəlkindən də yaxşı eşidir və rahat da nəfəs alırdım. İnsan bədəninin bütün hissələrini mağazaların vitrinlərinə düzmüşdülər. İnflyasiya böyrəklərin və qaraciyərin qiymətini qaldırırsa da, dalaq və ağciyər bahalaşmamışdı. Qərribə idi, insan orqanları içərisində ən ucuz ürək, ən baha isə prostat vəzi idi. Satıcı deyirdi ki, belə gedişlə heç ürəyə ehtiyac qalmayacaq, çünki ildən ilə versiyası təzələnen donuz piyi ilə işləyən batareyalar insanın təbii ürək döyüntülərini asanlıqla əvəz edirdilər. Prostat vəzinə pərakəndə satışı çox baha idi, topdansatışı isə təxminən beyinin qiymətinə bərabər gəlirdi. Mən qulaqlarımı və ağciyərimi dəyişdirdim. Özümü yaxşı hiss edirdim. Bundan qabaqsa öd kisəmdən, həm də mədəmin bir hissəsindən imtina eləmişdim. Ümumiyyətlə, adamlar özləri bədənlərinin artıq hesab elədikləri hissələrindən könüllü imtina edirdilər. Hər bir əza üçün ayrıca vergi ödəmək lazım gəldiyindən anadangəlmə təbii bədəni saxlamaq insanlar üçün sərfəli deyildi. Tomas əmi və Merio xalanı muzeydə eksponat kimi saxlayırdılar. Nə qədər yalvarsalar da, onları ölməyə qoymurdular. İkisi də əl-ələ tutub çarəsiz şəkildə gülümsəyirdilər. Mən də onlara baxıb gülürdüm. Birdən başa düşdüm ki, mən insanlığın səhərinə düşmüşəm. Hər şey əcaib dərəcədə komfortlu görünərsə də, birdən diksindim. Ölmək üçün nə qədər cəhd göstərsəm də, heç nə alınmadı. Satıcı mənə dedi ki, sistemdən birdəfəlik silinmək heç də

asan prosedur deyil, bunun üçün yaxın qohumlarının birgə iştirakı ilə “delete” düyməsini basmaq lazımdı. Mənimsə heç bir qohumum qalmamışdı. Bəli, mən insanlığın səhərini gördüm. Biz məğlub olmuşduq. Bu, dəhşətli idi...” Mariya közərən şamın son şölələri sönənə kimi yuxusunu danışib qurtardı. Özünə elə qapanmışdı ki, pıçıldayarkən gözündən axan yaşın və uzaqdan Vəli Özdəmirin kamerasına yaxalandığının fərqudə deyildi. Çiyinə toxunan doğma əlin hərərətini hiss edən kimi özünü toparlamağa çalışdı. Geriyə çevriləndə Merio xalanın mehriban çöhrəsini, ondan cəmi bircə addım kənarda dayanmış Tomas əminin gülümsədiyini gördü. “Yaxşı ki, bütün bunlar axmaq bir yuxu idi. Təbəssüm bu nurani qocalara necə də yaraşardı, ilahi”, - Mariya mehriban qocaların qoluna girib bir söz demədən onlar kimi gülümsəməyə çalışdı.

Ziyarətçilər məbədin giriş qapısında ayaqqabılarını təhvil verib bir balaca hərəkət etmişdilər ki, bacardıqca özünü turistlərə mehriban göstərməyə çalışan yaşlı mühafizə işçisi qarqara dovşan dodaqlarını büzərək Saşanın qolundan yapışdı. Müjdə bunun baş verəcəyini sanki əvvəlcədən duyduğundan qoltuğunda tutduğu iri kələğayıya oxşayan yaylığı Saşanın çiyinə saldı və qızın gödək yubkasını bir balaca dizinə tərəf aşağı dartdı.

“İncimə, Saşa, Budda məbədinə açıq-saçıq paltarda girmək yasaqdı”, - söylədi.

“Əzizim, nə inciməyi? Əvvəldən bilsəydim, cinsimi geyinərdim”, - Saşa da eyni lütfkarlıqla Müjdəyə təşəkkür etdi.

“Hə, xanım bələdçi, cəmi bircə sualıma cavab verin, zəhmət olmasa”, - Uilyam artıq gülüş krizindən çıxmışdı, amma hələ də gözləri parlayırdı, sanki qəşş eləyib özündən getmək üçün himə bənd idi, - “bu məbədi müqəddəs edən nədir?” - deyər soruşdu.

“Çox fundamental sual verdin, Uli, açığı elə bildim lətifə danışacaqsan”, - Mariyanın Müjdənin əvəzinə dillənməsi hamıdan çox Uilyamın özünə ləzzət etdiyindən yüngülvari qımıışdı.

“Dalada Mliqava dünya buddistlərinin müqəddəs məkanıdır. Budda öləndən sonra onun nəşini yandırırılar, tələbələrindən biri külün arasından onun dörd dənə dişini tapır. Bu eramızdan əvvəl olub. O dişlərdən günümüze cəmi bir dənəsi qala bilib, onu da dördüncü əsrdə Hindistandan buraya - Kandiye gətiriblər. Buddanın dişinin sehri gücü var, ona sahib olan hüdudsuz hakimiyyətə malik olur...”

“Nə danışırınsınız, bu boyda məbədi cəmi bir dənə dişə görə tikiblər?” - Uilyam atmacasının gülməli olduğunu düşünsə də, Müjdənin sifəti ciddişdiyindən artıq heç nə demədi.

“Buddanın dişi bizim üçün müqəddəsdir. Biz ona inanırıq”, - Müjdənin səsinde incikliyi hiss olunsa da, kifayət qədər təmkinlə cavab verdi.

Əslində o, təkbaşına heç vaxt turistləri Dalada Mliqavada müşayiət etməmişdi, dünyanın dörd bir yanından gələn insanların ciddi və ya məzəli, dəxli yoxdu, bütün suallarını Səid cavablandırardı. Və onun üçün Buddanın məbədi müqəddəs məkandan daha çox, yaraşılıq tarixi abidə idi. Ona görə də turistlərin yerinə düşməyən suallarını elə onlar kimi gülə-gülə cavablandırardı. Bəzən hər şeylə həddindən artıq maraqlanan, zəhlətökən müştərilərə rast gələndə isə özünü elə göstərərdi ki, guya ingilis dilini yaxşı anlamır, kimin nə soruşduğundan asılı olmayaraq, eyni şeyləri dönə-dönə təkrarlamaqdan yorulmazdı. İş orasındadır ki, onun gülə-gülə danışdığı diletant söhbətlərdən heç kim inciməzdi, lakin Müjdə bələdçiliyin belə məharətli sirlərinə hələ yiyələnmemişdi. O, Səid kimi hamını yola verməyi, hamı üçün sevimli olmağı bacarmırdı. Elə buna görəydi ki, Uilyamın sualındakı yumor qatından daha çox istehzası ona

yer eləmişdi və dərhal da bənizi ciddiləşmişdi. Bunu Uilyamın özü də, elə turun digər iştirakçıları da hiss etdilər. Tomas əmi göy üzlü dəftərçəsini açıb gülürüzlü budda rəsmini ona uzatmasaydı, bəlkə də, ortaya qızmar günəşin istisindən betər qanqaralığı çökə bilərdi.

“Tomas əmi, siz necə də dəqiq təsvir eləmişiniz. Heyrətamizdi. Şri-Lankaya birinci dəfə gəldiyinizi bilməsəydim, elə bilərdim məbəddə dəfələrlə olmusunuz. İnsan üzünü görmədiyi şeyləri bu qədər dəqiqliklə necə təsəvvür edə bilər?” - şəklə göz gəzdirib dilləndi.

“Sevgiylə, əzizim, sevgiylə”, - Mariya gülərək Tomas əmiyə göz vurdu.

“A,a,a... onlara baxın baraban çalırlar!”, - Saşa məbədin ortasında dövrə vurub dayanmış bir dəstə buddist kahinə işarə etdi.

“Buyurun artıq ayın başlayıb. İstəsəniz yaxından baxa bilərsiniz”, - Müjdə ziyarətçiləri adamların sıxlaşmağa başladığı istiqamətə tərəf apardı.

Saşanın barabana oxşadığı təbillərin çalındığı yerdən yuxarıda, Buddanın müqəddəs əmanətinin qorunduğu otağın qızılı qapısının ətrafı yerdən oturub ibadət edən adamlarla dolu idi. Qapıya sarı yönələn ensiz dəhlizlərdə isə lotos, yasəmən, liliyalar qarışıq çəmən çiçəkləri düzülmüşdü. Maraqlı idi bu qədər çiçəyin arasında adamların burnuna toxunub xoş əhval yaradan isə tünd darçın iyi idi. Sanki bütün əlvan çiçəklərin üzərinə xəfif darçın səpmişdilər və bu, hamının xoşuna gəlirdi. Səhsiz-hesabsız bir boyda doğranmış nazik çubuğu xatırladan şamlar məbədin çölündə torpaq masanın üzərinə sancılmışdı. Buddistlər tüstülənən şamları iki əl ilə tutub alınlarının ortasından yuxarı qaldırır, nəse pıçıldayaraq masaya sancırdılar. Turistlərdən bəziləri onları yamsılamağa çalışır, bəziləri isə kilsədə şam yandırarmış kimi tüstülənən çubuqları sancdıqdan sonra xaç vururdular. Hərə öz dilində arzularını pıçıldayırdı. Onların hamısı Buddanın bu günümüze gəlib çıxan cəmi bir dəne dışından bütün arzularının həyata keçməsinə istəyirdilər.

Tomas əmi və Merio xala ikisi bir şam yandırmışdılar və onun zərif, incə tüstüsünün buğum-buğum havaya qalxıb yad şamların xəfif dumanına qarışıb yoxa çıxmasına ləzzətlə tamaşa edirdilər. Bir-birlərini tanıyandan bəri əl-ələ tutub ömürlərini sürən qocalar hər şeyin şam kimi əriməkdə olduğunun fərqi deyildilər. Lakin onlar güldürdülər, bütün dolanbaclara, qarşlarına çıxan bütün sürprizlərə güldükləri kimi. Arzuları qurtarmışdı? Demək çətin idi. Onlar son nəfəsini verməyə hazırlaşan şamın dalğalanan sonuncu tüstüsünə, axırıncı işartısına elə məhəbbətlə baxırdılar ki, sanki əzəmətli operanın möhtəşəm finalına tamaşa edirdilər. Onlar milyardlarla insanın bacarmadığını etmişdilər – ömürlərini əl-ələ verib gülə-gülə yaşamaqla. Bu, xoşbəxtlik haqqında nəhəng filosofların düşündüyü traktat deyildi, elə xoşbəxtliyin özü idi. Bir şam yandırmaq, bir insanın əlindən tutmaq qədər asan və onu bir ömür boyu qorumaq qədər çətin...

Uilyam ürəyində heç bir arzu tutmamışdı. O, da Saşa kimi tüstülənən çubuqlardan birini götürüb torpaq masaya sancmış və xaç çevirmişdi. Bəlkə də, nəse pıçıldaya bilərdi, məsələn, Buddadan xahiş edərdi ki, heç olmasa, bircə dəfə atasının üzündə təbəssüm görsün və oğlunun həyatda öz yerini tapması üçün yardımçı olsun, lakin o, bunların heç birini eləmədi. Günəşin qızmarında yavaş-yavaş isti tavaya çevrilən döşəmənin üstündə yalın ayaqlarının birini götürüb o birini qoyaraq özlüyündə məbəddə gəlməyən atasına bəraət qazandırdı. “Doğrudan da biz ayaqqabılarımızı niyə çıxartmalıyıq axı? Bu kimin ağılına gəlib”, - deyə dodaqaltı mızıldandı. Saşa isə geri qayıdanda rəfiqələrinə baraban çalan buddistlərin yanında çəkirdiyi selfilərini göstərəcəkdə və bunun necə əyləncəli olmasından Allah bilir nələr uydurub danışacaqdı. Vəli buddist

ayininə yetişə bilməsə də, insanların rəngarəng çiçəkləri məbədin ensiz dəhlizinə necə səliqəylə düzmələrini, şam yandırır dua etmələrini kamerasının yaddaşına köçürmüşdü. Yeganə bir şeyə təəssüflənirdi ki, Buddanın qızılı qapının arxasında qorunan dişini çəkə bilməmişdi. Nə qədər inad etsə də, gözətçilər bunun yasaq olduğunu söyləyib heç qapının yaxınlığına yan almasına belə icazə verməmişdilər.

Günorta saatlarına hələ bir az qaldığından turistlər məbədin arxasındakı saray xarabalıqlarını dövrələyən iriyarpaqlı ağacların kölgəsində daldalanmışdılar. Hamının bir yerə cəmləşdiyini gören Müjdə firmalarının məhz onlar üçün hazırladığı “məxsusi” planı xatırladanda, yenə də hərənin ağzından bir avaz gəldi. Bu dəfə protest edənləri həvəsə salan Uilyamın təklifi oldu: “Nə var Botanika bağında? Gəlin yaxşı bir nahar edək. Viski də mənlik”. Hamı onsuz da yorulmuşdu. Asiyanın günəşin altında qaralan ekzotikasından nə qədər zövq alsalar da, Daqqanın bürküsü, Banqkoka qəza enişinin gərginliyi, nəhayət, Siqiriyaya dırmanmağın yorğunluğu öz işini görmüşdü, odur ki, Vəli Özdəmirdən başqa hamı bir nəfər kimi Uilyamın təklifini dəstəklədi. Belə götürəndə, izləyicilərinə sürpriz dolu rolik təqdim edəcəyinə söz verməsəydi, səfərinin sonuncu gününü ləzzətli süfrə arxasında keçirmək elə Vəlinin də üreyindən xəbər verirdi.

“Seryoja xəstə olmasaydı, mən də sənə qoşulardım”, - Saşa canıyananlıq elədi, “amma Botanika bağında deyirlər Qaqarının əkdiyi küknar hələ də durur. Vəli, xahiş eləsəm, onu da çəkə bilərsənmi”, - dedi.

“Qaqarin kimdi, Saşa?”, - Vəli təəccübdən çiyinlərini çəkəndə, Saşa da gözlərini bərəltədi.

“Yeni Qaqarini tanımırsan? Heyrətamizdir!”, - söylədi.

“Heç mən də tanımıram”, - Uilyam da gülümseyib ətrafa baxdı, Cek də atasını dəstəkləmək üçün başını tərpetdi.

“Mənim artıq sizə heç sözüüm yoxdu. Dünyamız getdikcə yaddaşını itirir”, - Saşanın sözləri hamıdan çox Mariyanın üreyindən xəbər verdi, lakin o da günün qızmarında Qaqarin haqqında danışmağa həvəs göstərmədi.

“Burada nə var ki? İndi Google-da axtarış verərik”, - Cek smartfonunu çıxarıb nəse qurtdalanmağa başladı və həməndə Saşanın əsəblərinə işləyən olduqca mənasız görünən sual verdi, - “Saşa, bircə de görüm “Qaqarin” “Kü”ylə yazılır, yoxsa “Ci”ylə?”

Saşa, sadəcə, gözlərini bərəltmişdi, deyəcəyi sözlər boğazında elə pərçimlənmişdi ki, cıqqırını da çıxara bilmədi. Onun əvəzinə Mariya dilləndi - “yığışdır telefonu Cek. Bu yaxşı zarafat deyil”, - dedi. Cek nəyin baş verdiyini anlamadan kırımışca telefonu cibinə qoydu. Saşa həyatında ilk dəfəydi ki, Seryojanın yoxluğunu hiss edirdi. İndi onun ipə-sapa yatmyan qabalığının əsil yeri idi, belə nadanlar üzlərinə qarşı söyülməyi özləri haqq edirdilər, Saşa qırıla-qırıla düşünürdü. Qrup üzvləri avtobusa doluşub restoran istiqamətinə tərpenənə kimi Vəli dolanbac yolları əlinin içi kimi tanıyan “tuk-tuk” sürücüsüylə Botanika bağına aparən yolun qiymətini öldürürdü.

Baba Kruz günorta saatlarına yaxın resepsında hay-küy salanda, Seryoja artıq bir balaca özünə gəlmişdi, bütün gecəni dan yeri sökülənə kimi yalnız viski içsə də, üreyi bulanmırdı, heç aclıq da hiss etmirdi. Qızartısı hələ qalsa da, dünənə baxanda dodaqlarının şişi nisbətən çəkilmişdi. Eşşək arısının sancdığı yer hərdən bir zoqquldayanda, Seryojaya elə gəlirdi ki, həkimlər onu aldadıblar, bəlkə də, neştər hələ də dodağında ilişib qalıb. Gülməli görünürdü. Rastlaşdığı adamların elə ilk baxışdaca gözlərini bərəltməsindən bunu hiss etmək heç də çətin deyildi. Bu lənətə gəlmiş səfərin tezliklə başa çatmasını bəlkə də, Seryo-

jadan çox heç kim arzulamırdı. Lakin vətənə dönənə kimi dodaqlarının şişi çəkilməsəydi, bunun necə bir həngamə olacağını təsəvvür etmək belə istəmirdi. Hansı avtoritet dodaqlarını eybəcər formada “botoks” elətdirmiş kürəkən arzulayardı? Düzdü, o heç bir plastik əməliyyat keçirməmişdi, bu haqda düşünmək belə axmaqlıq olardı, bu, istənilən adamın başına gələ biləcək adi bədbəxt hadisə idi, lakin buna kim inanardı? Axı o arı nəyə görə, hər gördüyünə hırıldayan Cek Kruzun çənəsindən və ya hara gəldi soxulan Vəli Özdəmirin burununun ucundan deyil, bu qədər adamın içərisində məhz Seryojanın dodağından sancmalı idi? “Axı nə üçün mən” sualı onun ürəyini zoqquldayan dodaqlarından daha çox sıxırdı. O, bəxti üzünə gülənə kimi böyüdüyü küçəni, onun tinlərində dayanan yaşlılarını, daim ehtiyac arxasınca özünü hara gəldi vuran adamlarını, skamyalarda yatan sərxoşlarını xatırladı. Onların hamısı Seryojanın şişman dodaqlarına güləcəkdilər, heç kimə nəyisə sübut etməyə cəhd göstərmək mümkün olmayacaqdı. Nəhayət, özünü toparlayıb yatağından qalxdı, otelin lojasına düşəndə isə Endryu Kruzun resepsiondakı qızla inadkar keçisi kimi buynuzlaşdığını gördü. İlahi, bütün səfər boyu ona necə nifrət edirdi. Seryoja qoca Kruzun gördən kimi şişmiş dodaqlarını büzüsdürə bilməsə də, qaşlarını elə çatdı ki, sanki cavan atasını öldürən əfqan mücahidlərinə baxırdı. Elə bu vaxt başında qocaya yaxınlaşıb qulağının dibində “Allahu-əkbər” qışqırmaq kimi fəvqəladə bir ideya baş qaldırdı. Ayrı vaxt olsaydı, ağılına gələn kimi də edərdi. Lakin dodaqlarını marçıldatmaq istəyəndə, neştərin girdiyi yerdən dözülməz küt ağrı tutdu, bütün dişlərini, dilini, damağını göynətdi. Acı məyusluqla heyi kəsilmiş bədənini resepsiondan azca aralıda qoyulmuş divanın üstünə atdı. Həyətə çıxmaq, bir balaca gəzişib Asiyanın rütubətli payız havasını səfərin sonuncu günü doyunca ciyərlərinə çəkmək istəyirdi, amma Kruzun gördən kimi bütün ovqatı təlx oldu, indi Allah eşqinə yalnız onun ağızını yummasını istəyirdi, başqa heç nə.

- Sizin saatlarınız hələ də səhv işləyir, başa düşürsünüzmü? - divarda dünyanın beş şəhərinin vaxtını göstərən saatları gördən kimi baba Kruz özünü saxlaya bilməyib bağırmağa başlamışdı. Hərçənd ki, otelə yerləşdikləri gündən bəri o, eyni iradlarını, demək olar ki, bir neçə dəfə dilə gətirmişdi və həmişə də otel əməkdaşları qocanın xətrinə dəymədən saatları onun düz hesab elədiyi vaxta uyğunlaşdırmışdılar. Lakin indi daş qayaya rast gəlmişdi - resepsionda dayanmış bəstəboylu arıq qızcığaz qocanın hökmünə məhəl qoymamış, üstəlik onun özünün qol saatının düz işləmədiyini, ən dəhşətlisi isə geri qaldığını söyləmişdi.

- Sizə normal ingilis dilində başa salıram ki, saatlarınız qabağa qaçır! Başa düşürsünüzmü? Bu yaxşı deyil, dərhal vaxtı geri çəkin!, - Endryu Kruz pötrmüş alınının tərini silərək bağırırdı.

- Mən də sizi normal ingilis dilində başa salıram ki, sizin öz saatınız geri qalır. Başa düşürsünüzmü? Öz vaxtınızı qabağa çəkin, siz geri qalırsınız!, - arıq qızcığaz gözlərini bərəldib eynilə qoca Kruz kimi qəzəblə cavab qaytarırdı.

- Vaxtı qabaqlamaq axmaqlıqdı, görünür, siz bundan zövq alırsınız. Saatlarınızı geri çəkməlisiniz. Bu, mənim əsəblərimə toxunur!

- Vaxtdan geri qalmaq da axmaqlıqdı, görünür siz də bundan zövq alırsınız. Bizim saatlarda heç bir problem yoxdur. Sizin səsinizsə artıq mənim əsəblərimə işləyir!

Tərslikdən turistləri yüz metrəndən görəndə sifətlərində təbəssüm oynayan gülürüz otel işçilərindən kimsə gözə dəymirdi. Qızcığaz çox güman ki, təcrübəsizlikdən tərs damarına salmışdı və əgər hər xırda detalda bir “əmma” axtaran menecerlərə rast gələsəydi, heç şübhəsiz, tənbeh oluna bilərdi. Lakin

kimsə yox idi və nəşə fəvqəladə bir şey baş verməsəydi, iki tərs adamın mübahisəsi hara qədər desən uzana bilərdi. Seryoja divandan qalxıb bu iki tərs keçinin cavabını vermək üçün möhkəmdən qışqıra və ya masanın üstünə babat yumruq çırpı bilərdi. Amma o biri tərəfdən də balaca qızcıqazın qabağında əsəbdən dizləri titrəyən baba Kruzun çarəsiz durumuna tamaşa etməyin də ayrı bir kefi vardı. Mübahisəylə inadkarın ram edilməsinin mümkün olmadığını görəndə qoca şikayət etmək üçün otelin menecerlərini axtarmağa başladı. Resepşindən azca aralıda ondanda betər məyus durumda əyləşmiş Seryojanı görəndə, hamı kimi gözlərini bərəldi. Əgər indi bu vəziyyətdə baba Kruz əlini-əlinə vurub qəh-qəhə çəksəydi bu, Seryojanın bütün ömrü boyu eşitdiyi ən ağır söyüş, ən dözülməz təhqir olardı. Qoca isə sual dolu baxışlarını onun əzgin sifətində, altı tuluqlanmış gözlərində gəzdirib, ən sonda dodaqlarına diqqət yetirdi. Gözləmədiyi halda yaxınlaşıb əlini onun alınına qoydu. Seryoja eynən dünənki kimi od tutub yanırdı. O qədər haldan düşmüşdü ki, qocanın bu qeyri-adi hərəkətinə də təəccüblənmədi, sanki gözlərinin qabağını kəsmiş qaraltı əlini onun alınına toxundurub çətinliklə eşidəcəyi nəşə pıçıldadı.

“Antibiotik vurmaq lazımdı”, - baba Kruzun təlaşla geri dönməsini görəndə qızcıqaz da tələsik Seryojaya yaxınlaşıb nəbzini tutdu.

“Dünən onun dodağından arı sancdı”, - Kruz yavaşdan pıçıldadı.

“Yox, ona antibiotik vurmaq lazımdı” - qızcıqaz eynən onun kimi yavaşdan dilləndi.

“Yox, inana bilmirəm ki, səninlə dil tapa bildim”, - Seryojanın artıq ayaq üstə durmağa heyi qalmadığından iki inadkar bir-birlərinə “yox... yox”, deyə-deyə onun qollarından yapışib otağına qaldırdılar. Baba Kruzun təcili həkim çağırmaq lazım gəldiyini söyləməsinə ehtiyac qalmadı, qız əlində həkim çantası dərhal da geri qayıtdı.

“Yox, bu ola bilməz, bircə demə ki, sən həkimsən”, - heyrətlənmiş qocanın gözlərində yekə bir sual peyda oldu.

“Yox, mən doğrudan da həkiməm. Bu gün iş elə gətirdi ki, resepsindəki bacımı əvəz eləməli oldum”, - qızcıqaz dilləndi. O, ağrıkəsici qarışdırılmış antibiotik vurandan sonra Seryojanın gözlərinin qabağını kəsmiş qaraltı yavaş-yavaş çəkilməyə başladı.

“Bəs dünən sizə dərman təyin etmədilər?”, - qızcıqaz özünə gəlməyə cəhd göstərən Seryojadan soruşdu.

“Onu xəstəxanaya apardıq. “Amerikan medikal” idi, nəydi, belə də ad olar? Yox bir “Kolumbiya piçers”. Orda nəşə dərman verdilər”, - xəstə ağızını açmağa macal tapmamış qoca dilləndi.

“Yox, niyə elə deyirsiniz? Ora lap yaxşı xəstəxanadı. Mən özüm də orda işləyirəm. Bəs dərmanları qəbul etmədiniz?”, - qız soruşdu. Seryoja nəşə deməyə çalışsa da, bir şey alınmadığından əlini pəncərəyə uzatdı. “Demək istəyirsiniz ki, onları bayıra tulladınız? Lap atanız kimi inadsınız”, - qız bunu deyərək gözüylə baba Kruza işarə elədi və onların reaksiyasını gözləmədən, “əgər o həbləri qəbul etsəydiniz, indi belə vəziyyətə düşməzdiniz”, - söylədi. Qızcıqaz xəstənin hələlik yatmalı olduğunu və ayılıandan sonra ehtiyac yaranarsa, bəlkə, daha bir iynə də vuracağını söylədi.

“Yox, sən yaxşı qız imişsən”, - həkim otaqdan çıxmağa hazırlaşarkən, qoca Kruz bacardığı qədər mülayimcəsinə dilləndi. Qızcıqaz onun səsindəki “mülayimliyin” arxasında dayanan növbəti gedişi göydə tutdu, “bizim saatlarımız düz işləyir”, deyib otağı tərk etdi. “Bu, lap məndən də betərdi ki”, - baba Kruz səhər açılıandan bəri adi qızcıqazın inadını qıra bilmədiyinə təəccüblənmişdi. Otağı tərk etməmişdən əvvəl təzədən Seryojaya yaxınlaşıb əlini alınına qoydu,

“Amerikan medikal”, belə də xəstəxana olar? Özü də harda, harda Şri-Lankada”, - öz-özünə pıçıldadı və nə fikirləşdisə, açıq pəncərənin yanındakı kreslodə oturub ağır-ağır nəfəs alan Seryojaya baxdı. Belə götürəndə artıq aşağı düşüb kiminləsə söz güləşdirməyə lüzum da qalmamışdı. Balaca qızcıqazın heç cür keçilməyən sərt istəhkamı Endryu Kruzun bütün həmlələrini necə lazımdır dəf eləmişdi.

Seryojanın həтта ən dərin yuxusuna belə girməzdi ki, nə vaxtsa gözlərini açanda yanında baba Kruzun qayğılı sifətini görə bilərdi. Onun özünə gəldiyini görə qoca otağı tərək etmək üçün ayağa qalxdı. “Sağ olun”, - Seryoja baxışlarını yayındırmağa çalışaraq pıçıldadı. Kruz, sadəcə, çiyinlərini çəkdi, deyəsən, bir balaca dodağını yana da əydi. Seryojaya elə gəldi ki, oğlu Uilyamın arzuladığı təbəssümü indicə onun atasının sifətində görə bilmişdi. Qoca dəhlizə çıxan kimi tələsik resepsinə düşüb inadkar qızcıqaza xəstənin özünə gəldiyini söylədi. Bir daha əsəbləşməmək üçün heç başını qaldırıb divar saatlarına da baxmadı, cəld addımlarla da otelin xudmani həyətinə çıxıb, bürkülü noyabr havasını ciyərlərinə çəkib gəzişdi. O, istəsəydi özünə gəlmiş Seryoja ilə maraqlı mövzularda, məsələn, elə Vyetnam müharibəsi, ya Əfqanıstan haqqında söhbətləşə bilərdi. Ən azı səfərin sonuncu gününü elə bir təəssürat formalaşdırırdı ki, özündən razı Seryojanın belə yaddaşında uzun müddət silinməz xətirəyə çevrilsin. Və yaxud da, Daqqadan Kolomboya uçan təyyarənin qəza enişi zamanı danışılanların hamısını eşitdiyini söyləyə bilərdi. “Təyyarə qəza enişi edərəkən nə danışdığınızı eşitdim. Bilirsən, həmin an nə fikirləşirdim? Okeana çırpılıb məhv olmağımızı. 189 nəfərin içərisində yalnız mən bunu arzulayırdım. Bilirsən niyə? Çünki uğrunda döyüşdüyüm idealların necə dağıldığını gördüm. Hər şey necə də sadə imiş – olur və bitir. Mənim uğrunda vuruşduğum, oğlumun yaşadığı və nəvəmin arzuladığı dünyalar arasındakı uçurumu təsəvvür elədikcə, dəhşətə gəlirəm”, - söyləyə bilərdi. Amma o, heç nə demədi. Arxasına baxmadan otelin həyətinə çıxıb, sadəcə, nəfəs aldı.

Mariya Tomas əmi və Merio xalanın ona bağlıladığı dördkünc miniatür kitabə bənzəyən, qızılı suya salınmış medalyonun üzərindəki bəxtəvərcəsinə qollarını yana açmış ağacın Sakura olduğunu elə qocaların özündən öyrəndi. Medalyonun arxa tərəfində yazılmış sözlərsə Sakuranın beşləçəkli çiçəyini mənalandırırdı – “uğur”, “oyanış”, “gümrahlıq”, “sevinc” və “sülh”. Qocalar hər il martın ortalarında çiçəklənmiş Sakuranı görmək üçün Yaponiyaya getdiklərini söyləyəndə isə, Mariya əməlli-başlı təəccübləndi və növbəti dəfə onlara qoşulacağına söz verdi. “Yaxşı fikirdi, Hanami haqqında mən də çox eşitmişəm. Mən də sizə qoşularam”, - Uilyam Kruz viski badəsinə qaldırıb, “nə deyirsiniz, dostlar, mart ayında Yaponiyada görüşürük mü”, - söylədi. Hamı bir ağızdan “hə” deyib qədhələrini toqquşdurdular. Bu “hə”nin gəlişi gözəl söz olduğunu və heç nəyi ifadə etmədiyini hamı yaxşı başa düşürdü, lakin, Uilyamın şirin yalanı yerinə düşdü-yündən hamıya ləzzət eləmişdi. Səfərin sonuncu günü məclis çox da uzanmadı. Seryoja əvvəlki kimi keflənə bilmədiyindən kimsənin xətrinə də dəymədi. Onun dodaqlarının köpü yatsa da, arının sancdığı yerin qızartısı qalır, hərdən-bir gic qaşınma tuturdu. Tərsliyindən heç baba Kruzdan da geri qalmayan həkim-qızcıqaz qaşınmanın hələ bir müddət davam edəcəyini, bəzi sözləri deyərəkən be-kara kəkələmənin olacağını da qabaqcadan söyləmişdi. Baba Kruz isə vida məclisinə, ümumiyyətlə, qatılmamışdı, heç bunun səbəbiylə maraqlanan da olmamışdı, soruşsaydılar vidalaşmaqdan xoşu gəlmədiyini söyləyəcəkdi. Vəli Öz-dəmir Kandinin Botanika bağından etdiyi çəkilişləri, Böyük Buddha heykəli və Dalada Mliqavadakı kadrlarla birləşdirib Kandi haqqında çox maraqlı bir rolük hazırlaya bilmişdi. Youtube kanalına yükləyən kimi də istifadəçilərin “like” ya-

ğışına tutulmuşdu. Ona Saşanın nişan verdiyi Qaqarının küknarını tapmaq çətin olmamışdı, “bu da böyük Rus çarı Qaqarının əkdiyi ağac” deyərək, bələdçinin ona söylədiyi anlaşılmaz məlumatı olduğu kimi təkrarlamışdı. İş orasıdır ki, onun kamerasına yaxalanan ağac küknar yox, Seylon adasının Dəmir ağacı idi və həqiqətən də onu sonuncu rus imperatoru İkinci Nikolay 1891-ci ildə əkmışdi. Dünyanın birinci kosmonavtının küknarı isə bağın başqa səmtində idi, lakin xırdalıqlara bir qayda olaraq heç kim əhəmiyyət vermədiyindən bu vaxta qədər rolükə baxanlardan kimsə hələ də Vəlinin səhvini tuta bilməyib.

Turizm firmasının meneceri iki dəfə Səidi xəbər alsın da, Müjdə hər səfərində söhbətdən yayınmağa çalışmış, nə deyəcəyini bilməmişdi. Qız Səidin qəflətən yoxa çıxması, hələ üstəlik telefon zənglərinə, mesajlara belə cavab verməməsini hara yozmağa çalışsa da, ağlabatan bir şey alınmırdı. Sabah turistlərin otaqlarda buraxdıqları rəy blanklarını toplayıb firmaya aparmalı və simic menecerin məvaciblərini kəsməməsi üçün uydurduğu bütün bəhanələrinə cavab vermək lazım idi. Bunların öhdəsindən Səidsiz gəlmək, sadəcə, mümkün deyildi. Səidsə...

YEDDİNCİ HİSSƏ

Sakuranın möcüzəsi

Bakı, mart, 2018

Bakı Universitetinin bir vaxtlar hərbi kafedrasının yerləşdiyi beşmərtəbəli binanın ikinci mərtəbəsində kirayələdiyim iş otağımın pəncərəsinin düz qabağında çiçək açmış Sakuranı görəndə, həm təəccübləndim, həm də yox. Sakura artıq başa çatdırmaq ərəfəsində olduğum romanımın nişanəsi idi və indi birdən-birə pəncərəmin qabağında onun çiçək açmış budaqlarının boylandığını görəndə necə təəccüblənməyə bilərdim? Mətbuat prospektinin görünüşünü kəlləməsin deyər universitet rəhbərliyinin qarşısında penoplastdan hasar çəkdiyi bu nimdaş binaya azı iyirmi il oldadı ki, bələd idim; bir zamanlar burada təhsil almışdım, həm də ən azından gündə iki dəfə, səhər-axşam onun yanından ötürüb işə gedib-gəlirdim, bəs bu vaxta kimi nə əcəb Sakuraya fikir verməmişdim? O, yapon Sakurası kimi yarpaqlamamışdan qabaq çiçək açan, əzəmətli qamətiylə insanları öz ətirli cazibəsində saxlayacaq qədər gözəl deyildi. Yoldan keçənlər budaqlarının əl çatan yerlərini o qədər dartışdırmışdılar ki, ağacın yalnız yuxarı hissəsi çiçək açmışdı, o da uzaqdan baxanda başını poluboks qırxdıran cavanları xatırladırdı. Əgər Bakının qatmaqarışq küləyinin qabağında beşmərtəbənin ikinci mərtəbəsinin pəncərəsindən görünəcək qədər yuxarı qalxa bilməmişdilər, onu mübaliğəsiz böyük cəsarət mücəssəməsi də saymaq olardı. O, kiminsə gözündə hansısa əməlisələh adamın əkdiyi və ya qarğanın, sağsağanın dimdiyindən düşən çəyirdəkdən boy göstərmiş adicə gilə ağacı idi. Lakin mənim gözlərimlə baxanda o, küləklər şəhərinin bütün şıltaqlıqlarına dözərək, Odlar Yurdunu sevgisiz qoymamaq üçün asfaltın bağrını yarıb göyə dikələn məhəbbət simvolu – mənim milli Sakuram idi. Özü də çiçəklərini elə açmışdı ki, bir tərəfinin qurduğunu yalnız zəndlə baxanda görmək olardı.

Mən onun pəncərədən içəriyə boylandığını həftənin şənbə günü günorta saatlarında qumruların səsinə fərq etdim. Çünki rəngi solmuş taxta çərçivəli iki taylı iri pəncərənin bir tərəfindən SSRİ-nin köhnə inzibati xəritəsini ortadan cırıb yanpörtü asmışdılar, o biri tayını isə o qədər çirk kəsmişdi ki, baxanda

adama elə gələ bilərdi ki, Bakıda həmişə duman olur. Mən heç komendantdan onların yuyulub-təmizlənməsini xahiş də etməmişdim, bu illərlə hopmuş elə bir çirk idi ki, onu təmizləməyə heç bir yuyucu vasitənin gücü çatmazdı. Elə iş otağının özü də yaman gündəydi. Mənim otağım nəmli divarları adamın üstünə gələn uzun alaqaranlıq dəhlizin sonunda, qapısı cırıltıyla çırpılan ayaqyoluyla üzbəüz yerləşirdi. Amma belə qeyri-münasib yerləşmənin otağın bərbad vəziyyətiylə heç bir əlaqəsi yox idi. Yazı yazanda dayanmadan çay içib, siqaret çəkdiyimdən özüm ayaqyoluna yaxın mövqe seçmişdim ki, həm vaxta qənaət edim, həm də öz-özümə danışa-danışa subaşına çıxanda kimsə başıma hava gəldiyini zənn etməsin. On yeddi il yaşadığım, son beş ilini isə iş otağı kimi istifadə etdiyim Şərifzadə küçəsindəki universitetin səkkiz saylı yataqxanasından çıxarılandan sonra belə demək mümkünsə, yaradıcılıq emalatxanamı keçmiş hərbi kafedraya köçürmüşdüm. Tələbəlik və gənclik illərimin acılı-şirinli xatirələri bu binayla yox, səkkiz saylı yataqxanayla bağlı olduğundan lazımsız təsvirlərə güc verib, mövzudan kənara çıxmaq istəmirəm. Dərinə getmədən, bircə kəlmə deyim ki, ucundan-qulağından dünyanı dərk elədiyimə görə, Bakı Universitetinin auditoriyalarından daha çox onun yataqxanalarına minnətdaram. Yazılarımın hamısını yataqxanalarda yazmışam, əvvəllər vəziyyət belə alınmışdı, uşaqlarım dünyaya gələndən sonra mənzilim olsa da, vəziyyət dəyişmədi, heç özüm də dəyişilmək istəmədim. İş yerində bütün günü sel kimi axan lazımsız informasiyaların ağırlığından bir təhər xilas olub gözdən-könüldən uzaq, sakit hücrəmə çəkilməyimlə ikinci nəfəsim açılırdı. Sakitlik və ritm – yazmağım üçün lazım olan bu sadə ikili bir arada yalnız mənim balaca hücrəmə hopmuşdu və ondan kənardakı həyatın hansı məcrada, hansı sürətlə axıb getməsi heç eynimə də deyildi. İndi mənim ürəyim keçmiş hərbi kafedranın ikinci mərtəbəsində, ayaqyolunun yanındakı balaca nimdaş otaqda döyünürdü və Novruzun nəfəsini duyur-duymaz cikkildəşən qumruların səsi diqqətimi çəkdiyindən çirk basmış pəncərəyə yaxınlaşanda onu gördüm – insanların dartışdırmağa əli çatmayan zərif budaqlarını qaldırıb otağa boylanmaq istəyən milli Sakuranı.

Bu vaxta kimi niyə ona fikir verməməyimin səbəbini izah etmək üçün söz tapmıram. Uzaq diyarlarda axtardığım məhəbbət ağacı sakit, təmtəraqsız baxışlarını mənim tozlu pəncərəmə zilləmişdi. Sanki hələ işıq üzü görməmiş kitabın içərisindən qopub düz gözlerimin qabağında bitmişdi. Onu, sadəcə, görmək lazım idi. Bir cüt qumrunun budaqdan budağa tullanaraq cikkildəşməsi, bir tərəfi qurusa da, hələ gövdəsi üzərində dayanmaqda davam edən çiçək açmış məsum Sakuranın mənim yazdıqlarımla nəsə qəribə bir bağlılığının olmasını düşünürdüm. Təsəvvür etdiyim və yaşadığım dünyalar arasında o qədər keçilməz sərhədlər mövcud idi ki... O vaxta kimi əfsanələrin yalnız kitablarda gerçəkliyə çevrilməsinə inanırdım, lakin hələ sonunu təsəvvür etmədiyim yazının qəhrəmanları gözümlün qarşısında sıralananda heç də hər şeyin mənim planlaşdırdığım və yönləndirdiyim kimi getmədiyini anladım. İstər təsəvvür etdiyim, istərsə də yaşadığım dünya susuzluqdan cadar-cadar olmuş torpaq kimi sevgiyə təşnə idi. Sən demə, ağılımdan keçən nə vadısa, hamısının öz sevgi tarixçəsi var və onların hər birinə tələsmədən qulaq vermək lazımdır. Pəncərəmdən boylan Sakura param parça olub dünyanın dörd bir yanına səpələnmiş nakam sevgi hekayələrində itmiş kələfin ucunu tapmağıma tamaşa edirdi. Təkcə tamaşa etmir, gözdən-könüldən uzaq hisli-paslı, balaca hücrəmdə saatlarla öz-özümü necə çarpışmamın yeganə canlı şahidi kimi mənə qol-qanad verirdi. Birdən ağılıma gəldi ki, çiçəkləriylə çürümüş budaqlarının üstünü örtməyə çalışan bu utancaq ağac elə mənim ilham

pərimdi. Əgər Bakının sərt küləklərinə duruş gətirib çiçək açmaq mümkün imişsə, XXI əsrin insanını sevgiyə inandırmaq niyə mümkün olmasın?

Yazıya o qədər aludə olmuşdum ki, yalnız məmur dostum ailəmlə birlikdə məni öz evinə Novruz qonaqlığına dəvət edəndə, artıq bayram tətilinin son günlərini yaşadığımızı fərq etdim. Bu, illərdi ki, bizim ailəvi ənənəmizə çevrilmişdi, bahar bayramı günlərində mütləq bir-birimizin evinə qonaq gedərdik. Həmişə də birinci təklif məndən gələrdi, bu dəfəysə o, məni qabaqlamışdı, daha doğrusu, mən hər şeyi unutmuşdum. Açığı, bayramı xüsusi qeyd etməklə bağlı nə mənim, nə də evdəkilərin xüsusi planı yox idi, uzaqda yaşayan qohum-əqəabayla da yalnız telefonla danışmışdıq. Bayramın bütün günlərinə öz hücrəmə qapılmaq, pəncərəmin qabağındakı Sakuramla baş-baş qalmaq üçün göydəndüşmə fürsət kimi baxırdım. Yazının məni haraya götürüb aparacağı, bütün bu yarımçıq sevgi hekayələrinin ümumiləşmiş finalının necə olacağı haqda düşünürdüm. Məhz bu arada dostumun bizi qonaq çağırması lap yerinə düşdü. Onsuz da əvvəl-axır özüm onu axtarmalı idim, çünki məni romanımın qəhrəmanları - Səid və Müjdəylə görüşdürəcəyinə söz vermişdi. Düzdü, onun söylədiyi əhvalat əsasında əsər yazdığımı hələ söyləməmişdim, bunu hələ ki, sürpriz kimi saxlayırdım. Lakin ən böyük sürprizin dostumun evində məni gözlədiyini təsəvvür etmirdim.

Şəhərdə elə qələbəlik idi ki, deyəsən, Novruzunu qarşılamaq üçün dünyanın yarısı Bakıya axışmışdı; indi onun sakit küçələrində, xudmani xiyabanlarında adam əlindən tərپənmək olmurdu. Taksi İstiqlaliyyət küçəsindəki uzun tıxacın quyruğunda iməkləyəndə uşaqlarımın maşının pəncərəsindən yaşıl səməni kimi bəzənmiş şəhərimizə, ətrafda qaynaşan qerib adamlara necə heyrətlə gözlərini bəreldiklərini gördüm. Maşını saxladıb piyada getmək fikrimi dilə gətirəndə, elə sevindilər ki. Baharın gəlişini tək-cə tumurcuqları çatlamış ağaclardan yox, Qoşa qala qapısından başlayaraq İçərişəhərin tarixin izləri yapışan darısqal dalanlarında dolayan adamların çöhrəsindən də görmək olardı. Manqallardan qalxan kabab iyi uşaqlığımın sevimli xatirəsi kimi dadı damağımda qalan təndirlərin təzə çörək ətrinə qarışıb qala divarlarından Qız qalasına qədər adamları da, ağacları da, tarixin qədim nişanələrini də öz rahiyyəsinə bürümüşdü. Yurdumuza yeni günün, yeni ilin başlanmasını müjdələyən bahar gəlmişdi. Gənlik illərimin ilk çağlarını çıxmaqla, mən sovet adamı deyildim, amma uşaqlıqdan beynimə yeridilmiş sovet təfəkkürü hardasa öz izlərini buraxmışdı. Biz də hamı kimi Novruzunu kəndimizdə, demək olar ki, xəlvəti keçirərdik. Sovetin özünün geydirmə qırmızı bayramları o qədər idi ki, baharın gəlişini qeyd etmək dövlət səviyyəsində yasaq edilmişdi. Lakin biz öz bayramımızı öz bildiyimiz kimi də keçirərdik, bayram bizim idi, dövlət yox. Qoşa qala qapısının ağzında başlayan şənliklərdə kosaanın, keçəlin məzəli meydan tamaşaları, kəndirbazların kəndirin üzərində atılıb düşüb, təhlükəli tryuklar göstərməsi, adamın qanını qaynadan qara zurnanın oynaq ritmləri məndən daha çox övladlarıma ləzzət edirdi. Novruzda mən də sevinirdim, lakin gözlərini açıb ölkələrini müstəqil görmüş uşaqlarımın bir də baharın nəfəsini məhz mənim şəhərimdə duymaq istəyən turistlərin sevinci bir başqa idi.

Mənim torpağımda bir zamanlar sevmək də yasaq idi, desəm, abartmış olaram, lakin o qədər lazımsız, mənəgənəyə çevrilib insan həyatını sıxan qadağalar var idi ki, adam balası kimi yaşamağı unutmuşduq, nəinki sevib sevlməyi. Əvəzində sovetlər özünün məzəli sevgi romanlarını bizə sırıyırdı. "Məzəli" sözü burada bəlkə də, yerinə düşmür, ancaq qondarma konfliktləri, pafoslu və guya real, əslində isə həyatla yaxından-uzaqdan heç bir əlaqəsi olmayan əldəqayıma qəhrəmanlarla dolu kitabları, bir sözlə, yalanı bundan

yaxşı necə ifadə etmək olar ki? Yazıçıların uydurduqları bu istehsalat sərgüzəştlərinin hamısı kağız üzərində sosializmin təntənəsi, sevgililərin əl-ələ tutub mikrorayon tikməyə getməsiylə bitirdi. Belə riyakar müsbət sonluq gözümlə elə qorxutmuşdu ki, romanımı sevənlərin muradına çatmasıyla yekunlaşdırmağa tərəddüd edirdim. Belə baxanda sevgi dastanının nakam qalması, sevənlərin finalda qovuşa bilməyib canlarına qıyması “mikrorayon” tikməkdən daha maraqlı idi. Lakin nə qədər maraqlı olsa da, yaşamağa haqqı çatan qəhrəmanı öldürmək insafdan deyildi. Yəni də içimdə təlatüm qalxmış, gözümlə yol çəkməyə başlamışdı; uşaqlarım sevinir, İçərişəhərin darısqal dalanlarında rastlaşan adamlar bir-birlərini təbrik edir, kosa, keçəl, kəndirbazlar min hoqqadan çıxırdılar, mənə Şeksprin məşhur dilemması ətrafında baş sındırırdım. Ölüm də, sevinci də əsaslandırmaq lazım idi, bayağılıqdan və sünilikdən kənar, ən vacibi XXI əsr insanını inandıra biləcək qədər əsaslandırmaq...

Zəfəranlı plovun qoxusunu dostumun qapısının kandarından duyduq. Gözəl bayram süfrəsi açılmışdı. Qapının zəngi çalınana qədər vaxtın necə keçdiyini uşaqlar öz dəcəllikləriylə bizə unudurmağı bacarmışdılar. Dostluğumuzun övladlarımıza da yansması qəlbimizi qürurlandırır. Bizim danışıldıqca qurtarmayan bir-birindən maraqlı o qədər xatirələrimiz vardı ki, yada düşəndə indi tək biz deyil xanımlarımız, uşaqlarımız da o anları bizimlə birgə yaşamışlar kimi sevinirdilər. Təbii ki, yalnız ikimizin arasında qalacaq yağmurlu payız gecəsində səkkiz sayılı yataqxananın damında baş vermiş əhvalatdan savayı. Və bir də bəzi xırda-para sərgüzəştləri çıxmaqla həyatımızın şəffaf səhifələrindən eninə-boyuna nə qədər desən danışa bilərdik. Zəng çalınanda dostum ayağa qalxıb qapıya tərəf getdi. Mənim təəccübləndiyimi görcək həyat yoldaşı da bir şey anlamadığından çiyinlərini çəkdi. Bizim ailə məclisimizdə heç vaxt kənar adamlar iştirak etməzdi. Dostumun arxasında onların utancaq simasını görəndə kimi tanıdım. Yanılmamışdım, onlar idi – Səid və Müjdə. Məhz təsəvvür etdiyim kimi də görünürdülər, masanın arxasına keçib yanaşı əyləşəndə isə nədənsə mənə pəncərəmdən içəri boylanan Sakuranın çiçəkləri arasında cikkildəşən bir cüt qumrunu xatırlatdılar. Onlar olmasaydı, uzaq diyarlarda soraqladığım məhəbbət ağacının düz pəncərəmin ağzında, gözlərimin qabağında boy göstərdiyini anlamayacaqdım. Onlar olmasaydı, həyatın boşluqlarında ilişib qalmış yarımçıq sevgi hekayələrim heç vaxt tamamlanmayacaqdı və ömrümün qalan hissəsini də natamamlıq kompleksindən əziyyət çəkərək yaşayıb qurtaracaqdım. Nə qədər çalışsam da, gözümlə onlardan ayıra bilmirdim, elə bil, uzun sürən gərgin axtarışlardan sonra canı canımdan, qanı qanımdan doğmalarımı tapmışdım. Bu vaxta kimi onların əvəzindən düşünüb, onların həyatını, yaman adamların, pis niyyətli əcinnələrin arasında öz saf məhəbbətlərini qorumaq üçün apardıqları mübarizənin tarixini yazırdım, indisə üz-üzə, gözə-gözə oturub zəfəranlı plov yeyirdik. Çox qərribə idi, onlarla görüşməyi çox arzulayırdım, bunun üçün lazım gələsəydi, eqomu ayaqlar altına atıb dostuma yalvarardım da. Lakin onlar Sakuranın budaqlarına qonmuş bir cüt qumru kimi qarşımda oturanda, danışmağa söz tapmırdım, haradan başlayıb, harada qurtaracağımı bilmirdim. Belə götürəndə onları məndən yaxşı heç kim tanıya bilməzdi, axı mən onların kitabını yazırdım. Birdən ağılıma heç kimə söyləyə bilməyəcəyim elə bir fikir gəldi ki, canıma üşütmə düşdü. Bəlkə, heç qapı döyülməyib, bəlkə, bizim ailə məclisimizdə doğrudan da özümüzdən başqa kimsə yoxdu, bəlkə də, mən heç məclisdə-falanda deyildim masamın

arxasında əyləşib işləyirdim və özümdə bilmədən yazının arxasınca düşüb buralara qədər gəlmişdim. Belə vəziyyətin adı qarabasma deyil, mən çoxdan real həyatdan ayrılıb təsəvvürlərimdəki dünyada - yazılarımın içərisində yaşamağa başlamışdım. Səidlə də, Müjdəylə də ona görə danışmağa söz tapmırdım ki, artıq onların haqqında hər şeyi bilirdim, daha dəqiqi hər şeyi biz bir yerdə yaşamışdıq. Dostum onları hamıyla tanış eləyib, artıq Şri-Lankanın ekzotik meyvələrindən söhbət salanda hələ də mənim tərəddüd içərisində olduğumu görüb, qəflətən “sürprizim xoşuna gəldimi?” deyib söz atdı. Yalnız bundan sonra hələ ağılımın yerində olduğunu, reallıq hissimi itirmədiyimi anlayıb özümə gələ bildim. Bir anlıq hamının diqqəti mənə yönəldiyindən qeyri-ixtiyari gülümsündüm və meyvələrlə bağlı dostumun açdığı söhbətə candərdi qoşulub marqonun qiyməti ilə maraqlandım. Bunu elə-belə ağızımdan qaçırdım, çünki onların real adam, yoxsa kitabımdan gəlmiş obrazlar olması arasında hələ də beynimdə çək-çevir gedirdi.

“Bizdə marqonu kiloyla satırlar”, - Müjdə Səidi qabaqlayıb cavab verdi, “burada isə narı kiloyla satırlar, amma bizdə dənəsi təxminən bir dollardı”, - söylədi.

“Niye məhz Azərbaycan?” - növbəti ritorik sualımı da eləcə söhbət xatirinə verdim, çünki onların seçiminin səbəbi kimə aydın olmasa da, mənə yaxşı məlum idi, lakin gözlədiyim cavabı aldım.

“ASAN vizaya görə. İş elə gətirdi ki, biz ölkədən təcili çıxması olduq. Ən əlçatımlı viza isə buraya idi. Çox götür-qoy eləməyə vaxtımız da qalmamışdı”, - Səidin ehtiyatla, sözləri seçərək danışdığına fərqi idim. Bəlkə də, bu qonaqlığı da onların ölkədə qalmasına izin verilməsi üçün bir sınaq kimi başa düşmüşdü və buna haqqı da çatırdı, hər halda, biz miqrasiya xidmətinin məmurunun evində idik. Lakin mən ürəyimdən keçən cavabı eşitmədiyimə görə duruxub qalmışdım, iş orasındadır ki, o, mənim yazdığım, məhz onun diliylə ifadə olunan sözlərin heç birindən istifadə etmirdi. Bir tərəfdən baxanda ona haqq da qazandırırıdım, çünki hansısa ölkədən sığınacaq almaq üçün xüsusən bərbəzəyə ehtiyacı olmayan, sadəcə, quru faktlar lazım idi. Bir də ki, ilk görüşümüzə onlar hələ oxumadıqları kitabın məzmununu danışması deyildilər axı. Mənim təxəyyümlə onun təsəvvürləri arasında nəse ziddiyyət doğuran məqamlar axtarmağa tələsmirdim. “Bilmək istəsəniz peşman da deyilik”, - balaca pauzadan sonra o, əlavə etdi.

“Hə, deyən görək, Yanardağa gedə bildinizmi?”, - dostumun sualı mənim üçün növbəti sürpriz olsa da, bir söz demədim. “Niye məhz Yanardağa” sualı dilimin ucundan qayıtdı, bunun cavabını hamıdan yaxşı özüm bilməliydim axı.

“Heyrətamiz idi. Torpağın sinəsindən alov çıxır və heç vaxt sönmür”, - Səid dedi.

“Atəşgahda da olduq. Sən demə, bir vaxtlar hindistanlı zəvvarlar buralara qədər gəlmişlər”, - Müjdənin cavabından sonra dostum Azərbaycandakı atəşpərəstlikdən, sonra bu torpaqlarda ilk xristianlığın yayılmasından tutmuş İslamın qəbul edilməsinə qədər uzun-uzadı tarixi arayış verdi. Mən də ondan geri qalmayıb “Odlar yurdu” sözünün etimologiyası barədə danışa bilərdim, ancaq heç nə demədim, çünki nə Yanardağda, nə də Atəşgahda olmuşdum. Əslində həmişə o yerləri görmək ürəyimdən keçib, hətta bəzən yolum da o tərəflərdən düşüb, bəlkə, yanlarından ötüb keçmişəm, amma ayaq saxlayıb odlu torpağın heç vaxt sönməyən şölə saçan alovlarına baxmamışam. Yadıma şəhərin Mərkəzi parkında şaftalıyla, zoğalla qarışıq saldıığımız balacaboy Sakura düşdü. “Biz beləyik, taleyimiz və qismətimiz belədi – öz torpağımızın bitirdiyi, gözümüzün qabağında boy göstərən məhəbbət ağacının dəyərini

gərək bizə anladan ola, özümüzə qalsa bunun fərqi varmağa tələsmərik”, - deyə düşünmüşdüm. Yanardağ da, Atəşgah da hardasa Sakuranın taleyini yaşayırdı. Səidin və Müjdənin ağızdolusu təqdimatlarından sonra o heyrətamiz məkanları ziyarət edəcəyimə söz verdim. Axşam saat doqquza işləyəndə Qoşa qala qapısının qarşısındakı kəndirbazlar kimi atılıb-düşməkdən yanaqları pörtmüş uşaqlarımın sifətinə baxanda artıq getmək vaxtının çatdığını hiss etdim. “Hə, nə fikirləşirsən?”, - ayrılıqda dostum qulağıma pıçıldadı. Açıqı həmin an nə fikirləşdiyimi heç özüm də bilmirdim, içimdə o qədər sual yığılıb qalmışdı ki, hansından başlayıb, hansından qurtaracağımı dəqiqləşdirməyə çətinlik çəkirdim. Dostumun üzünə baxıb çarəsizcə gülümsəməkdən başqa heç nə etmədim. O, xasiyyətimə əlinin içi kimi bələd idi və belə jestimin nə demək olduğunu bilirdi. Başa düşürdü ki, qara bulud tək dolmağım səbəbsiz deyildi. Elə bil, dilimin ucunda nəşə düyünlənib qalmışdı, amma nə, heç özüm də bilmirdim.

O gecə həyatımın ən uzun gecələrindən biri, bəlkə də elə birincisi oldu. Ürəyimin həyəcanlı döyüntüləri sanki dəmirçi çəkici idi, elə hey beynimi döyəcləyirdi. Nigarançılıq qızıl gülün budaqlarına dolaşmış sarı sarmaşığı kimi bütün vücudumu sarı, öz əsarətinə almışdı. Başa düşdüm ki, nə illah eləsəm də yatmaq mümkün olmayacaq, yuxum yazılarıma keçmişdi, nəbzim də, ürəyim də sətirlərin arasında döyünürdü. Havanın işıqlanmasını gözləmədən yazı masamın arxasına keçdim, əvvəlcə tutduğum planlara, hadisələrin fəsil-fəsil inkişafına təzədən nəzər yetirdim, romanın kompozisiyası ilə bağlı qeydlərimin üzərində o qədər əlavələr var idi ki, öz yazdıqlarımı çətinliklə oxuya bildim. Nəhayət, kompüterimi yandıraraq ayrı-ayrı fayllarda yaddaşa verdiyim fəsillərin hamısına göz gəzdirdim. Yalnız uşaqlarım mətbəxdə səslərini yüksəldəndə artıq saatin ona işlədiyini fərq elədim. Lakin hələ də istədiyimi tapmamışdım. Nəşə çatışmırdı. Nəyisə ya unutmuşdum, ya da həmin o nəşə hələ də yazıya çevrilmək istəmirdi. Yəni belə götürəndə sanki hər şey qaydasında görünürdü – günahı bir-birini sevmək olan iki fərqli dinə mənsub gənc real ölüm təhlükəsindən baş götürüb mənim ölkəmə qaçmışdılar və peşman da deyildilər. Həyat həqiqəti bundan ibarət idi. Məşhur sevgi hekayələrində aşiqlə məşuq bir-birinə qovuşmadan ölürlər deyər, bu məsum gəncləri necə intihara təhrik edə bilərdim? Axı onlar ısrarla yaşamaq və sevmək istəyirdilər. Bir yandan xoşbəxt finalın bayağı görünəcəyindən qorxurdum, lakin bu, heç də yuxularımı ərşə çəkən nigarançılığımın yeganə səbəbi deyildi. İstənilən halda nəşə çatışmırdı. Deməli, mənə hələ bir müddət də əzab verəcəyi günlər qabaqdaymış.

Yazı əgər yazılırsa, saatlarla özünü yormağın mənası yoxdu, bunu öz təcrübəmdən bilirəm. Yarımçıq yazılar yarımçıq doğulmuş uşağa bənzəyir, kompüterin desktopunda, yazı masasının bir küncündə ilişib qalmış göz dağına çevrilir, heç vaxt böyümlər, heç vaxt kitablarda səhifələnmirlər və günlərin birində öz-özlərinə elə itib-batırlar ki, sanki heç yoxmuşlar. Yazının çətin tərəfi bilirsiniz nədi? Susmaq lazım olan məqamda sən hələ də davam edirsən. Amansız tənqidçilər bunu heç vaxt bağışlamırlar və ağına-bozuna baxmadan “roman çoxdan qurtarıb müəllifinsə xəbəri yoxdu” deyirlər. Hiss edirdim ki, nəşə mühüm bir şey çatışmır və bu çatışmayan detal nikbin finala oxucunu inandırmaq cəhdi deyildi, nəşə başqa şey idi. Nə çatışmırdı? Axı mən nə axtarırdım? Əlimi saxlayıb hələ bir müddət pauza götürməkdən başqa çarəm qalmadı. Görünür, susmaq lazım imiş...

* * *

Bakının qızmar yayı başlamışdı. Gündüzlər gilavarın nəfəsboğan bürküsündən gizlənən adamlar yalnız xəzrinin sərin mehini canına çəkən axşamlarda parklara, xiyabanlara çıxırdılar. Mənsə Bakının bürküsünü xoşlayıram, qızmar günəşin altında daldalanmaqdan ötrü kölgəlik axtarmıram. Günəşdən gizlənən adamların kondisionerin sərinliyində mürgülədiyi vaxtlarda şəhərimin dar dalanlarında tarixin izlərinə baxa-baxa addımlamaqdan necə zövq aldığıma kimisə inandırmağın çətin məsələ olduğunu bilirəm, ona görə də buna heç cəhd də göstərmirəm. İsti havalarda Xəzər də Bakının boynundan asılmış göz muncuğu kimi mavisini bir az da artırır, qağayılar bir az da aşağıdan uçub civildəşir, lakin dəniz mənim günəşli şəhərimə nə qədər yaraşır yaraşsın, onun qırçın ləpələrinə heç vaxt heyrətlə baxmamışam. Çünki mənim uşaqlığımda dəniz yoxdu, bunda nə o günahkardı, nə də mən. Ona görə də qədim qala divarlarının yanından aşağı burulub bulvara çıxmaqdaysa, bir vaxtlar şəhərimi mühasirədə saxlayıb zəbt etməyə hazırlaşan rus generalının başının kəsildiyi yerdə ayaq saxlayıb azacıq nəfəsimi dərəndən sonra üzüyuxarı getdim. Nədənə üreyim bəstəboy Sakuranı görməkdən sarı uçanırdı. Biz onu Novruzdan qabaq dostumla təzə Mərkəzi parkda gəzişərkən kəşf etmişdik. Sən demə, romanımın tapılmayan sonluğu da onun zərif budaqlarının kölgəsində yolumu gözləyirmiş. Dostum yenə də haqlı çıxmışdı, ədəbiyyatın bizə baharı müjdələyən bu balaca ağacın çiçəkləri arasında gizləndiyini söyləyəndə, nahaq onunla razılaşdığımı etiraf etməmişdim.

...Onlar bəstəboy Sakuranın yanındakı skamyada əyləşmişdilər. Biz bir-birimizi görəndə kimi tanıdıq, lap köhnə tanışlar, qəribəmiş doğmalar kimi görüşdük. Sən demə, onlar da qızmar günəş altında gəzişməyi sevirmişlər. Skamyanın yanındakı uşaq arabasından gələn qığıltı isə bir anın içində Xəzərdən əsən sərin mehə çevrilib günəşli şəhərimin də, mənim də qəlbimi ovutdu. Mən mehə onu axtarırdım. Qığıldayan körpə məni görcək totuq əllərini bir-birinə vurub gülümsədi. O gülürdü, dəryanın mavisini gözlərinə yansıtmışdı, sifətinə elə bil, sübhün mehi toxunmuşdu üzü güləndə adamın ruhu sərinləyirdi, bir sözlə, gözəlliyi Yusif misalı. Kürəyinin sol tərəfində, yuxarıda qara yekə xalının olduğuna da heç şübhə eləmədim. Şah Abbası qundaqda görəndə çoxbilmiş nənələr belə yerdə barmaqlarını dişləyib deyərtilər ki, bu, peyğəmbər nişanəsidir. Bu, uşaq bir tağ olub min yerə budaq atacaq, o qədər böyüyəcək ki, Həkəri belə onun kölgəsindən axacaq.

Dilimin ucunda Sarı Aşığın bayatısı düyünlənmişdi. Bəstəboy Sakuranın yarpaqları onu məndən qabaq pıçıldadı:

***Mən aşıq, dərdi məndə,
Hər dərdin dərdiməndə.
Eşqdən cünun olanın,
Tapılar dərdi məndə.***

2018-2020